

Mladika

7-92

ŠKLOVNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

37

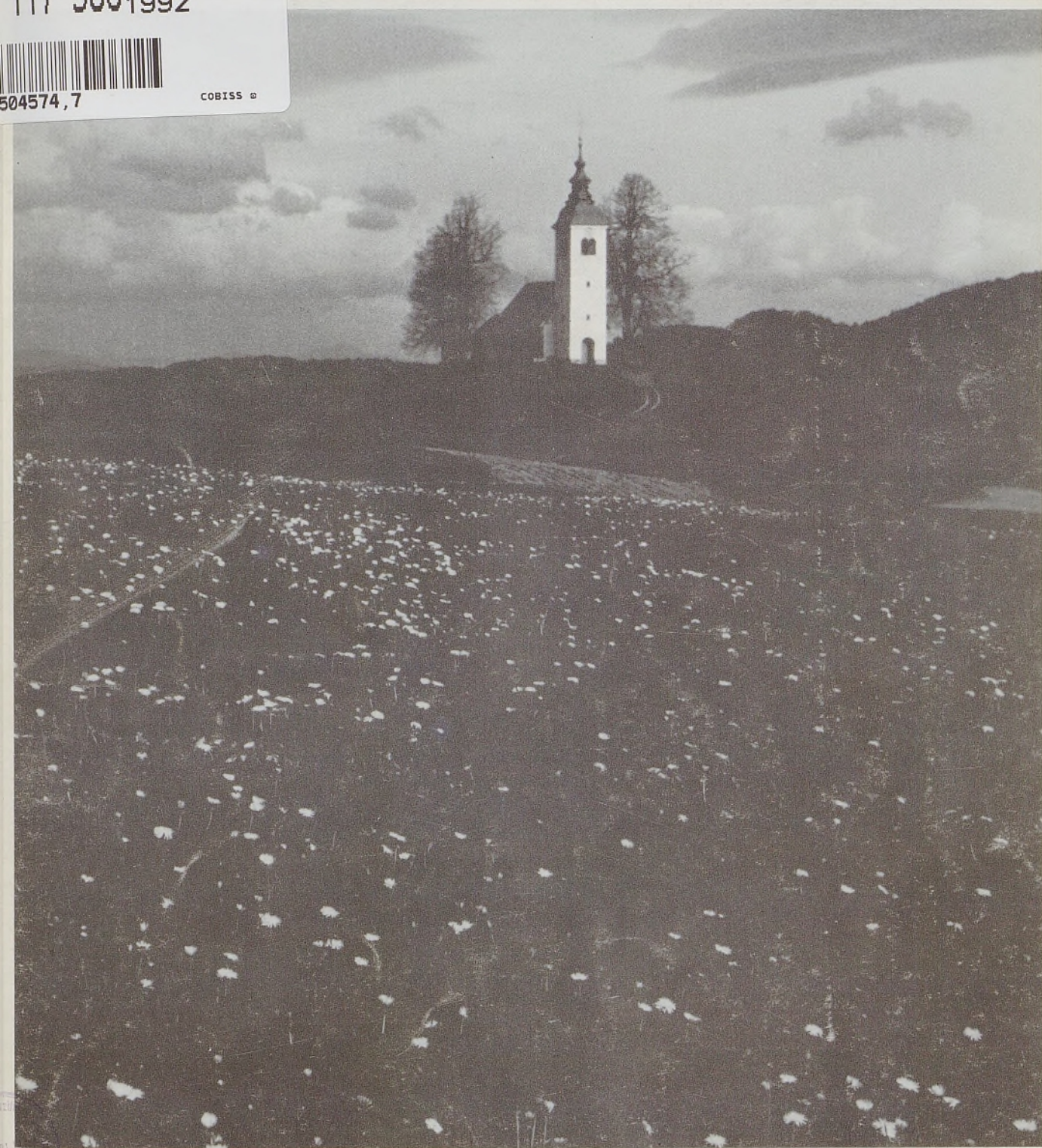
117 986 1992

504574,7

COBISS ©

september 1992 L. 3000
- settembre 1992

MLADIKA 7

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXVI. 1992

KAZALO

Po Dragi 92	137
Pavletu Zidarju v spomin	139
Pavle Zidar: Pesmi	140
Slovenci za danes: Eji Štih de Fernandez de Cordova	142
Vladimir Kos: Velikosrpski mostovi	147
Mogoče ne veste, da	147
Saša Martelanc: Škandal v zamejstvu: Tabor 1951	148
Martin Jevnikar: Ob smrti dveh ustvarjalcev	150
Tomaž Simčič: Ob stoletnici prvega slovenskega katoliškega shoda	152
Pod črto	153
Iz slovenskega Medžugorja	154
Antena	156
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Stanko Janežič; Vinko Ošlak; Rudolf Čuješ; Boris Pangerc)	163
Ocene: J. Velikonja in R. Len- ček: Kdo je kdo (M. Jevni- kar); Pesnikov nokturno (I. Žerjal); A.Š. Drabosnjak (M. Jevnikar); Dve razstavi v Trstu (Magda Jevnikar)	166
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Listnica uprave; Za smeh	
Prilogi: Pavle Merku: Svetniki v slo- venskem imenoslovju (str. 153-156)	
RAST 73-92	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307

Lastnik: SLOVENSKA PRÓSVETA
Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 30.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Sloveni-
jo 30.000 lir ali enakovreden zne-
sek v drugih valutah. Druge države
37.000 lir (ali enakovreden znesek v
tuji valuti), po letalski pošti 48.000 lir.

Tisk in fotostavek:
»graphart«, Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

NEPOBOLJŠLJIVA
NOSTALGIČNOST

Upali smo, da so tisti, ki tako goreče nastopajo proti t.i. »zmaličevanju« osvobodilnega boja, razumeli, da ni nikoli šlo za kritike na račun odpornišva, ampak za obsodbo komunističnih zločinov, ki — vsaj po našem mnenju — nimajo nobene- ga opravka z bojem za svobodo. Očitno so bile to le pobožne želje. Prisotnost Mit- je Ribičiča na partizanskem shodu v Ba- zovici je dokaz, da nekateri ne morejo iz svoje kože. Dogodek je toliko bolj zaskr- bljujoč, če pomislimo, da so nekaj dni po- prepj Ribičiča zaslišali člani skupščinske komisije za povojne pokole. Prisotnost ta- ke osebe na shodu bivših borcev ne daje organizacijam, ki so shod priredile, kdo- vekakšnega ugleda. Medtem preiskave v zvezi s povojnimi pokoli tečejo, z njimi pa prihaja marsikaj na dan. Slišali smo pri- čevanje bivše Mačkove »desne roke« Al- berta Svetina-Erna o zločinih v Kočev- skem Rogu, pri Brezarjevem breznu in drugod. Ob vsem tem pa razne zamejske organizacije vabijo na svoje shode osebe, ki so v bistvu odgovorne za smrt tisočev in tisočev, med katere niso všteti samo vrnjeni domobranci, ampak tudi njihove družine, žene, otroci. Kaj so pa ti naredi- li? Ali so jih smatrali za »bodoče sovraž- niki«? Kdaj se bo zamejstvo ootreslo zad- njih ostankov realsocializma in stalinizma, ki sta pri nas vse prej kot mrtva. Kdaj bo- do določeni ljudje nehali imeti osvobodilni boj za svojo zasebno last in se z njim opra- vičevati za storjene zločine?

R.P.

SLOVENSKI SOCIALISTI

»Odločen protest Slovenske deželne komisije PSI« proti ministrskemu podta- niku Giuliju Camberju zaradi njegovega »vprašljivega nastopanja« proti Sloven- cem vzbuja pri poštenih ljudeh žalosten smeh, saj vemo, da je bil Camber izvoljen na listi v zavezništvu z Italijansko sociali- stično stranko. V komunikeju (Pd 24.9.92)

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipičič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklaveč, Franc Mlijač, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Marijan Pertot, Ivan Peter- lin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

slovenski socialisti sicer izjavljajo, da so bili vedno proti takemu zavezništvu. To- da koliko je to pomagalo, so pokazali rav- no s tem svojim komunikejem. Ali bi ne bilo bolje, če bi tako stranko zapustili, kot so jo že nekateri pokončni in narodno za- vedni socialisti na Tržaškem?

D.P.

DRUŠTVO SLOVENSКИH
IZOBRAŽENCEV

vabi
na svoje redne
kulturne večere
vsak ponedeljek ob 20.30

od oktobra do junija

Trst, Peterlinova dvorana,
Donizettijeva 3

IZ PISMA ZDOMCA

Človek ne bi mogel verjeti, v kakšno zmedo se podaja slovenska politika. Sle- dim časopisnim polemikam, berem Slo- venca, Družino, Brazde in Delo. Zadnje čase je težko prebavljati strani teh časo- pisov...

Dokler smo bili samo slovenski zdom- ci, smo bili enotni in učinkoviti. Zdaj pa se drobimo in delimo na stranke in stran- čice. Tako bomo dosegli tisto, kar so si vedno rdeči želeli. Ribarimo v kalnem in dosegli ne bomo nič.

Čudno se mi zdi tudi, zakaj toliko gne- va na SSK (Svetovni slovenski kongres). Še žal jim bo, ko bo »hudič« odpihal SSK...

L.R., ZDA

SLIKA NA PLATNICI: Z višave zelene je cerkvena bela prijazno v dolinski odseva- la cvet (Simon Gregorčič) — foto Franc Temelj.

PO DRAGI 92

Draga — ta poznopoletni praznik s kraške planote — je s svojimi predavanji, diskusijami, polemiki in prijetnimi srečanji za nami in zdaj je trenutek za obračune. Organizatorji smo 27. Drage veseli in z njo zadovoljni. Moralni, kulturni in politični obračun je vsekakor dosegel raven, ki je potešila pričakovanja nas in velike večine udeležencev. Kot prireditev je Draga potekala po nekih ustaljenih tirih, ki morda ne presenečajo več, a tudi ne razočarajo, stalno pridobiva nove prijatelje in prav tako pridobiva na odmevnosti. Kaj bi si organizatorji lahko še želeli?

Vsako prireditev se da izboljšati, obogatiti in to velja tudi za Drago. Letos smo v njenem okviru imeli predstavitev nekaterih knjižnih novosti, zakaj ne bi temu posvetili še nekaj prostora, da bi dali zadoščenja našim ustvarjalcem, zakaj ne bi v dneh Drage priredili likovno razstavo ali kakšen drug specializiran kulturno-zgodovinski prikaz?

DRAGA mladih, ki že nekaj časa anticipira za nekaj dni naše študijske dneve in privablja vse več mladine, bi lahko postala še prodornejša priložnost za bogatitev stikov med našo mladino ne glede na državne meje za spoznavanja in izmenjavo izkušenj, za snovanje skupnih načrtov.

Dneve okoli prireditve bi lahko izkoristili tudi za druge kulturne prireditve, morda gledališko predstavo ali zborovski nastop, tako da bi z Drago dvignili tudi kulturno raven našega sicer tako revnega poletja.

Toda naša glavna misel se vrača k samim študijskim dnevom, k tisti funkciji, ki jo je Draga tako nenadomestljivo opravljala v preteklosti, ko je držala prižgano šibko luč demokracije v slovenski kulturni stvarnosti. Te funkcije ni več in vsi smo zadovoljni, da so za vedno za nami tisti temni časi. Zato pa je treba potencirati druge funkcije in naloge Drage, ki gredo od bolj sistematične obravnave manjšinske problematike, kar zadeva odnose med manjšino in državo, manjšino in matico, manjšino in drugo manjšino. Velike so potrebe po pojasnjevanju pojmov na tem področju pa tudi po spoznavanju različnih pojavov.

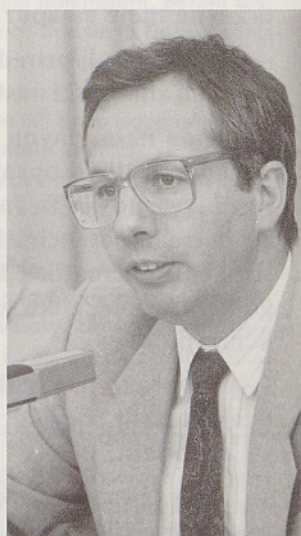
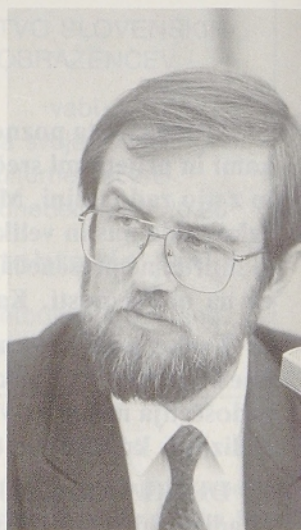
Prav tako nas lahko še vedno zanima, kakšna usoda čaka narode v Združeni Evropi, ki se rojeva v tako težkih pogojih, ali pa kakšno vlogo si lahko nadene slovenski narod pot posrednik med Vzhodom in Zahodom.

Prav tako nas lahko zamikajo odnosi med krščanstvom in islamom tako na verski kot na filozofski in civilizacijski ravni. Še in še bi lahko predlagali probleme in pojave, ki bi zaslužili obravnavo na naših študijskih dneh, toda najpomembnejši so brez dvoma tisti, ki zadevajo bistvo slovenskega narodnostnega življenja, njegove kulture, zgodovine, duhovnega sveta, pa tudi vizije prihodnosti, kot so nam jo nekateri v zadnjih letih znali lepo prikazati, tudi v odnosu s svetom, tudi v merjenju moči z zunanjim svetom, tudi v zavračanju tistega sveta, ki ni po naši meri... tudi v vzgajanju novega slovenskega človeka, ki bo znal sprejemati različnega in drugačnega in njegove besede in poštena dejanja v pravem duhu resnične pluralnosti.

Tem nagibom in vodilom smo skušali slediti doslej in tudi Drago 92 smo si zamislili v tem duhu in v tem duhu jo tudi skušali speljati. Če se nam je posrečilo, pa naj sodijo udeleženci!

Prvi predavatelj na Dragi 92 je bil prof. Gorazd Kocijančič; v soboto popoldne sta nastopila prvi predsednik slovenske demokratične vlade prof. Lojze Peterle in minister za Slovence po svetu dr. Janko Prunk (levo); somaševanje je v nedeljo zjutraj vodil škofjov vikar za Slovence v tržaški škofiji g. Franc Vončina; sledilo je predavanje dr. Edija Kovača; zadnji je na Dragi nastopil dr. Franc Rode (levo spodaj).

Pavletu Zidarju v spomin

V spomin na Pavleta Zidarja objavljamo v tej številki nekaj njegovih še neobjavljenih pesmi in pismo, ki ga je maja 1990 pisal Alojzu Rebuli in gospe kot odmev na članek Nadje Maganja v četrti številki Mladike istega leta. Na naslednjih straneh prinašamo tudi pregleden članek prof. Martina Jevnikarja o pisatelju in njegovem delu.

Karteljevo

Po nekaj stavkih, ki sem jih prebral iz knjige stoje ob polici v knjigarni, sem ga vzljubil. Knjigo Sv. Pavel sem prebral v dušku. (Šele čez leta mi je Gustel na Vinjem vrhu pripovedoval svojo na las podobno zgodbo — koliko je bilo podobnih slovenskih usod?) Po Sv. Pavlu sem jih kar požiral: Karantanija, Oče naš, S konji in sam, Barakarji, Dim... Toda potem se je usul plaz in mu skoraj ni bilo mogoče več slediti. Vsako leto ena, dve, tri knjige.

Julija 1969 sva se v Mariboru spoznala osebno in spletlo se je nekaj prijateljskih vezi. Sodeloval je pri skoraj vseh literarnih natečajih Mladike. Njegov prispevek je prihajal po pošti vedno prvi, sredi poletja, že nekaj dni po razpisu. Da, Pavle Zidar, ni razmišljal in ni pomišljal. Bila ga je sama intuicija in občutje. Sedel je k stroju in izbruhal. A ne z lahkoto. Ustvarjanje je bilo tudi zanj naporno.

V vseh teh letih so prihajala iz Lucije pri Portorožu kratka pisma, razglednice, dopisnice. Čestitke za lepo interpretacijo Radijskega odra (občudoval je njihove glasove), prošnja za posredovanje zaradi honorarja, ki zamuja, pozdravi, voščila za praznike... Vedno v presežnikih, vedno ultimativno, vedno izvirno.

Od časa do časa sem prejel na uredništvo sveženj pesmi, »najboljših, kar jih je do tedaj napisal«, namesto naročnine za redno pošiljanje Mladike.

In medtem so si sledili kratki obiski na radiu. Vedno zjutraj, zgodaj. »Iskal vas je nek duhovnik že pred deveto,« me je sprejemal vratar pri vходу v radijsko palačo. Redno se je izkazalo, da je bil ta navidezni duhovnik on. Temno oblečen, z visokim temnim ovratnikom. Prihajal je v Trst po zdravila in po novice. Vedno v pričakovanju NOVICE. Nisem mu mogel ustreči. Novice, izredne, fantastične neverjetne, je prinašal on meni.

Zdaj ga ne bo nikoli več. Ostal mi je samo sveženj še neobjavljenih pesmi.

Zbogom, ustvarjalec po milosti božji! Na svidenje na Novi zemlji, ki bo verjetno najbolj podobna Dolenjski. Karteljevo, mar ne, gospod Zidar?

Marij Maver

Pismo

Dragi g. Lojze,
predraga oba,

pravkar je dospela Mladika 4-90 in kot vedno preberem zadnjo in pa seveda prvo platnično stran. Tam so biseri. Opazil sem, da v glosi Jožetu Pirjevcu nastopam k kontekstu tudi jaz s svojima proznima deloma Sveti Pavel in Oče naš. Pisec glose je gospa Nadja Maganja. Najbrž se ne bi oglasil, ker pa me ti očitajoči fantazmagorični spevi zakrknjenih ideologov spremljajo, odkar pišem in imam to srečo, da tudi kaj natisnejo, moram hočeš nočeš nekaj malega dodati k tej glosi gospe Maganjeve.

Bogve, če bomo še dolgo ali kratko na svetu. Dobro je vsekakor, da dodaš ali odzameš, če tako kaže čas in občutek za več, kot je zgolj čas...

Ne Sveti Pavel ne Oče naš nista fantazmagorija. Sveti Pavel je čisti plod vojaškega scenarija za Trebelno, ko so iskali skritega Grebena in bo o tem kaj malega vedel celo Lojze Peterle, zagotovo pa Blažič, saj sva te spomine družno podoživljala. Hči Debevca-Grebena pa še živi v Češnjicah na trebeljanski planoti. Grob rajnega Debevca-Grebena sem tudi obiskal, dvakrat, in mu prižgal svečo... Oče naš, ki tolike razburja in ki mi je prinesel res bridke ure, saj je Janez Vipotnik povedal svojemu bratu Cenetu, da sem se z njim za večno kompromitiral in da me čaka hudič, je fantastična resnica... Cene Vipotnik je naredil vse, da je bil hudič vse manjši, a je hudič vsekakor bil in to hud. Zakaj? Ko so bukle analizirali, razstavili na sestavine, detajle, so ugotovili, da sem imel v rokah mogočno dokumentacijo o časih, ki so bili doslej zastrti. Ne morem se več spomniti, kako sva z dr. Lojzetom Udetom trčila skupaj in kako mirne duše mi je zaupal dve kili dokumentov, originalnih, o OF, in sicer o tisti hudi, kjer je po neumnosti bil ustreljen ta in oni in je dr. Udè, zdaj že pokojni, protestiral in opozarjal vodstvo Kidriča, Kardelja, Kocbeka... Vidmarja... na globoke rane, ki jih bodo te likvidacije prinesle v prihodnosti. Gledal je na daljši rok. Na ta čas sedaj. Dokumentacija je bila živa in zelo raznovrstna in iz nje sem črpal svoje fantazmagorije. Zelo verjetno sem to delo izredne arhivske vrednosti dobil zaradi Svetega Pavla. S to kilo in pol do dve kili sem se ukvarjal v Pleterjih eno leto in pol. Takrat je nastajal Oče naš.

Tik mene, v vizitatorjevi sobi, pa je pisal za Matico Paternu tekste o slovenski lirični stvarnosti. Zelo zaslužen za ta tekst je prav Paternu, ki je Košarja animiral, da je roman že skoraj napisan in da on jamči za

izjemno kvaliteto... Šlo je za predujem, ker sem bil na psu. Zaradi izjemno fino izpeljanih policijskih intrig sem bil namreč kar dvakrat posiljevalec; prvič so me le rešili, drugič, tu v Piranu, sem pa le moral zapustiti šolo in oditi v kartuzijo, kjer me je zaščitil dr. Edgar. Bilo je grozno. Padel sem skup v sobi, še doma, želel umreti, pa ni šlo... V kartuziji sem se nato pomirjal dlje časa in, zahvaljujoč se dr. Edgarju, sem končno preživel. Ni jim uspelo spraviti me ven. Dr. Edgar je moral imeti imenitne podatke, kaj se dogaja... No, tu se je potem znašel kmalu po mojem prihodu že omenjeni dr. Paternu. Z njim sva govorila tudi o tem mojem nesrečnem, hudem trenutku. Mislim, da sem mu pokazal te dokumente — da, moral sem mu jih.

Na podlagi te dokumentacije je nastajal Oče naš. Nič ni bolna izmišljenina. Bolna pa še zlasti ne. Zadnje strani sem potem dopisal v Kobaridu pri Miklavičevih, dokumente pa prek Udoviča vrnil pokojnemu Udetu. Bral jih je tudi Jože Udovič. Kasneje, ko je tekst izšel, se je začel ples.

Vredno je pogledati in primerjati štiriti ovitek, ki ga je napisal prof. Marjan Kramberger, s celotno njegovo oceno o romanu, ki je publicirana v njegovi knjigi *Oblačila slovenskih cesarjev*. Za koga je to pisal, se vidi... Takrat sem debelo pogledal in Krambergerju tudi pisal v svoji zgroženosti: Zakaj, se bo videlo ali se vidi iz branja obeh tekstov... Paternu pa mi je obljubil, da bo o Očenašu pisal. Ko je izšel in sem mu izvod dal z ličnim posvetilom in zahvalo za pomoč, sva se mesec dni kasneje srečala v Lj. in Boris me je odpeljal po Resljevi, ustavil na pločniku in mi zaupal, da o knjigi ne bo pisal, ker bi ga to stalo službo, če ne še kaj več. Šele tedaj sem se ovedel, da sem napisal roman, ki bo zame strahotna šiba...

In ni trajalo dolgo, ko je moral sam Josip Vidmar poseči vmes in zaščititi oboje, avtorja in njegov tekst... Temu so potem sledile šikane, ki jih ne bi rad opisoval.

Dodal naj bi še to, glede fantazmagorij: morda bo kdo tudi v mojem zadnjem romanu videl izmišljenino, ko judožer na neki postaji ponoči deklamira judovsko molitev, ker je pobil toliko Judov med vojsko. Ta judožer ne živi v mejnem področju Nemčije in Francije, kakor je tam navedeno, v romanu, ampak je moj znanec. Slovenec, ki je starčke, starke in otroke tega naroda pomagal zaplinjevati. Govoril mi je o tem. Celó še ne tako dolgo, kako trpi. In res trpi. Mislim sem na Wiesenthala, vendar sem zaradi let in vsega mogočega opustil misel o prijavi na ta center. Judožeri še kako žive in celo cveté med nami. Samo spožnati, srečati jih je treba. Glejte, ob tem Vas bo morda stisnilo in boste rekli: fantazmagorija. Jaz pa Vam prisežem na svoje otroke. To je živa resnica.

Mlaj je le treba prebrati. Rekli bodo: fin ocvirk ali, nemogoče... To pa ni res. Življenje ima več domišljije kot ubogi pisatelj svojih resničk.

Nisem vedel, da je tako kratko povlekla gospa Maganjeva. Sicer sem pa jaz še krajše.

Ravno sinoči sem bral domobrantsko prisego iz knjige o škofu Rožmanu, III. del (CM Kolarič). Prisega je res strašna. Prisegli so firerju, eses in policiji proti banditom... in (zdaj je tisto, kar jih je stalo tako kruto glavo) njihovim zaveznikom. Banditi so imeli takrat

že zaveznike v angloameriških silah ter malo manj v Rusih. Vendar sem mnenja, da je bila ta prisega, točno tako, kakor pravi gospa Nadja Maganja spet provokacija izvlečena v pravem trenutku in da so bili domobranci v to krvavo kašo vrženi po kakem sodelavcu partije. Saj je denimo gospod Pavelić mirno odhajal iz Zagreba v ameriško cono prav na zadnji dan vojne, konferiral na pobočjih Gorjancev s kurirjem Titove armade — neko gospo. Nato pa ribe lovil s Salzburgu (Solnograškem) in se otrešel ustaštva, kakor da ni bilo njegovo oko in uho ter telo. Poznam izjavo P. Kovačiča, poznam pa še druge, ki so iste. Mnenja sem, da bi civiliste morali pustiti na miru. Vojaštvo pa utaboriti kje in zgledno izvesti dve preiskavi: zgodovinsko in posamično. Za obe niso imeli »časa«. In prav to govori v prid Nadje Maganjeve, da so imeli prste zraven pri tej famozni prisegi. Umazati jih kot esesovce. A bolj kot klavcem zamerim Koroščem, ki niso od 12 tisoč rojakov niti enega rešili. Lahko bi jih kot reko razpeljali v potočke prek vse Avstrije — vsaj pol. Danes na Vetrinju moliti zanje je smiselno sicer, a zelo licemerno.

Prav lep pozdrav! Tudi gospe Nadji. Nič se mi ne oglasite. Z gospo Desanko Maksimović sva malo korenspondirala glede Vllasija, ker je osebna prijateljica Miloševića. Odločno sem bil mnenja, da je oče in mož in da ga naj izpuste... Bilo je burno. Skoraj bi plačal z glavo. Nazadnje pa le nisem.

Zidar

Pavle Zidar

Pesmi

Apija

Kraljica kraljic med ženami,
kraljica kraljic med cestami
— Apija, Apija.

Le ti si za vedno dano telo,
ki ga zavezuje duh prostora
v čas.

Ura žita, si, ura krvi,
ura odrešne smrtne stiske
in ura izginulih postav.

Tako bežno kakor zvoka,
tako malo je človeka.
In v tem je bistvo spomina,
da te je nekoč nič.
Kakor flavte v boleru
— zmeraj, zmeraj manj.
Vsaka glasba je prebistveno
življenje
in v zavetju tega čuta
spi ključ do tebe.

Neskončna rana smrti je v tem,
ko vidiš, koliko me je.
(Nič).

Gora Sion

Rad bi se izselil, a ni kam.
Misel me sicer nese
na bregove Jeruzalema,
polne tragične samote.

Rad bi doživljal čase
izlitja tolažnika,
rad bi prejokaval psalme
kralja Davida.

Kako čudno združeni
spijo skupaj v spominu:
dvorana zadnje večerje,
minaret in psalmistov grob.

Eno telo s tremi srci.
Ena glava in tri misli.
Ena smrt in tri vstajenja.
En bog in trije božji sinovi.

Rad bi se izselil,
da ne bi bil več dieta
natakarjev prehodnih obdobj,
ampak da bi živel

brez upanja, trdo kot spomin
v Jeruzalemu, s tremi srci
in enim telesom, človek
in ne kot opeka Nebukadnezarjev.

Oko mi ugaša

Oko mi ugaša, glas
večera dehti iz pinij,
dolгих igel šivanja.

Ustavile so se kmetice
na poti v cerkev,
strnjene v črno okamnelost.

V laseh jim poje čuk
grozljiva svarila,
črnih krogel zvoke
ali živost kovin, ki iz gorā
prečudnih strme
in le kot spev čukov žive.

Fazani odpirajo smokev,
slama urinsko žari in velik pes
diha vanjo samega sebe.

Francišek Asiški

Potrebovali bi te, sveti
Francišek Asiški.
Naše ubošтво
je vsestransko.

Od kruha do hitrega
ubijanja z mamil.
Samo ti bi znal temu
dati vidne sence.

Ker si bil luč,
bi osvetlil grdobijo,
da ne bi bila več
naš vsakdanji dom.

Zdaj pa jemo
zločin kot kruh,
obedujemo grožnje
in večerjamo rop.

Nasičeni s tem strupom
neljubezni te kličemo,
pridi, ubožec
s Kristusovimi ranami.

Vidni Bog
je to, da ljubiš
svojega bližnjega
in tistega, ki te sovraži.

Samo ti si to znal
in on, ki te je poslal,
daj to
tudi nam, brat sonca.

Jaz sem bela padavina

Špiritno modro gori nebo.
Plamen šumlja kakor veter.

Soba časa je Chagallov patent
— tapete so njegove.

Mrazi me, led je grenak
kos časa, ki se imenuje dan.

Toplo mi bo šele,
ko bom kopal v grobu.

Jaz sem bela padavina,
ki ji pravimo telo.

Spomini življenja na smrt

Vsi naši obrazi so luči,
ki ugasnejo v zemeljski temi.
V suhi, semleti prsti,
iz katere mesijo krti svoj kruh.

Kakšna škoda, da ugasnemo
sredi tišine minevanja,
lahko bi kakor na zemlji
jemali od ure do ure slovo.

Tako so pa ostali le portreti
v zlatih in težkih okvirih,
razpoke v očeh, prah na ustih,
spomini življenja na smrt.

Slovenci za danes

Zdomstvo - Emigracija

Ejti Štih de Fernandez de Cordova, Bolivija: slikarka, scenografka, kostumografka

Zora Tavčar si je s telefonskim pogovorom z znano mlado bolivijsko slikarko zagotovila njen intervju. Ne le, da je to že zelo znana umetnica, ki je že razstavljala v več južnoameriških državah in v Evropi, vsekakor je Ejti tudi zanimiv človek; povrh vsega pa je Slovenka, še več, hči dveh znanih slovenskih umetnikov: Melite Vovk, slikarke, in Bojana Štiha, pisatelja in publicista. Namesto odgovorov na intervju je Ejti Štih »poklepetala« z avtorico intervjuja kar v kasetofon in v tem sproščenem pogovornem slogu še bolj živo izstopa njena samo-svoja osebnost. Pogovor je bilo treba samo pretipkati in že je pred Vami. (Na tem mestu se Z.T. zahvaljuje ge. Ildi Mlakar, ki je skrbno prepisala s traku celotno besedilo, in ge. Meliti Vovk, ki je spraševalko oskrbela s strokovnim in fotografskim gradivom.)

Ejti na čolnu po Amazonki

Draga gospa Zora, najprej vas lepo pozdravljam. Mogoče boste presenečeni, da vam pošiljam kaseto, ampak vprašanj je toliko in tako težko bo odgovoriti nanje, da sem se odločila, da bo najbolje, če posnamem kar kaseto in vam jo pošljem, vi pa po svojem okusu in presoji prečrtajte, kar se vam zdi preveč in kar se vam zdi, da je mogoče preveč razvlečeno.

Na žalost ne znam pisati na pisalni stroj, tako da mi je težko preценiti, kako bo to dolgo, zato mislim, da bo naj-

bolje, če posnamem vse na trak, drugače bi bil to lahko cel roman za nazaj. Zdaj pa mislim, da je najbolje, če preberem posamezna vprašanja, potlej pa poskušam nanja odgovoriti.

Mladost ste preživeli verjetno na Bledu, menda veliko tudi pri starih starših v zelo naravnem okolju, v hiši, kjer je bilo vedno veliko otrok. Kakšen spomin imate na otroštvo? Kakšen zanimiv utrinek?

Ja, na otroštvo imam najlepši možen spomin. Kar se tiče časa, ki sem ga preživela z mojo mamo, se spomnim, da sem bila vedno z njo v ateljeju, da mi je zmeraj dajala barvice, da sem, se mi zdi, prvo oljnato sliko narisala, ko sem bila stara približno štiri leta. Dala mi je veliko belo platno in prave oljnate barve; mama je na velikem »štafelaju« ali pri mizi risala, jaz sem pa na tleh kracala. Drugače pa obstajajo fotografije, kjer sem se kot dojenček, čisto majhna, kaj vem, šest, osem mesecev stara, igrala s čajnikom, v katerem so bili mamini čopiči in sem tiste čopiče metala po tleh, potem pa jih spet zlagala nazaj v čajnik. Drugače pa, če se kakšnega otroškega utrinka spomnim, se mogoče tega, da je mama nekoč... (ja, zdaj pravim, da je mama, zato ker ne verjamem več v Miklavža), ampak za Miklavževo noč sem se naslednje jutro zbudila in v sobi so bile zlate stopinje po okenski polici, po celem stropu, po zidu in po tleh, vse do pod posteljo, kjer so me čakala darila. Danes lahko sumim, da je vse to mama z zlato barvico narisala, takrat pa sem bila prepričana, da je bil to Miklavž, ki je svoje zlate odtise pustil po vsej sobi.

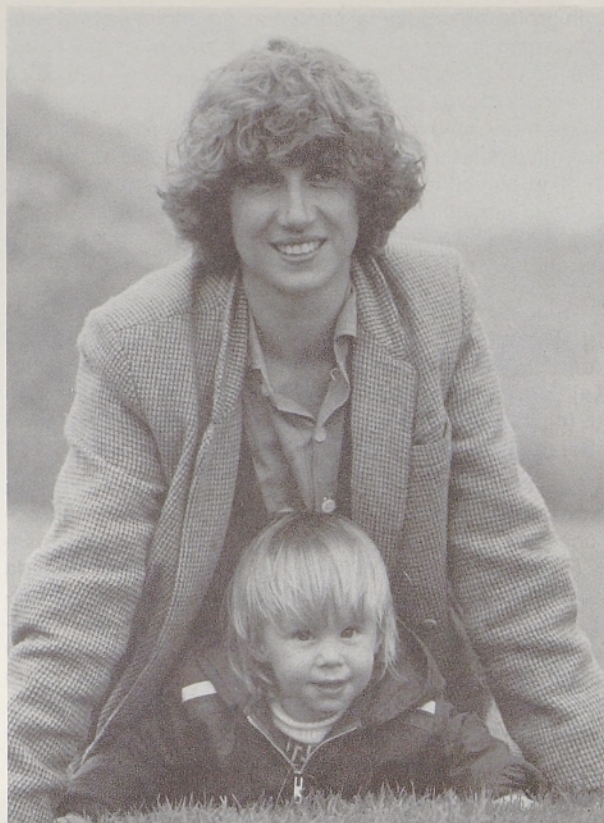
Posebno poglavje posvetimo liku vašega očeta. Kako je bilo živeti z njim, kakšen je bil vajin odnos, katere poglede na življenje vam je privzgojil? Vam je kot zelo profilirana osebnost vcepil tudi del svojih nazorskih izbir, posredoval kaj iz svoje široke kulture? Je bila vajina vez močna?

Ja, moj oče je bil krasen človek. O tem ni nobenega dvoma. Poštenjak, večni upornik in vedno poln energije. Ko sem bila še majhen otrok je oče delal v Ljubljani in je samo za konec tedna prihajal na Bled; skupaj smo živeli, ko sem bila že večja, sploh pa sva sama skupaj živela, takrat ko sem hodila že na Akademijo. Vedno sva se dobro razumela, zato ker se nisva preveč vtikala v življenje enega ali pa drugega. Spomnim se, da je bil moj oče zmeraj zelo ponosen name in je zelo rad videl, da sem zmeraj,

kadar je kakšen človek prišel na obisk, jaz prinesla kavo in piškote, to je bila zmeraj moja naloga in to se mi je vedno »fajn« zdelo, pa tudi »špijonirat« in poslušat, kaj se je moj oče pogovarjal. Drugače pa je bil kot značaj, kar se tiče zveze z mano, ne preveč čustveno odprt, mogoče, ker je preživel svoja najbolj važna mladostna leta v vojni in so bili to pač hudi časi, tako da odprtih čustev ni nikoli pokazal. Na primer, ko so me sprejeli na Akademijo, sem bila tako vesela, da sem kar skakala od veselja. In ko sem rekla: »No, vidiš, zdaj bom pa lahko umetnik,« mi je on odvrnil: »No, kaj boš pa zdaj, a boš zdaj slovenske holme risala?« Take so bile njegove reakcije na moje uspehe in neuspehe v življenju. Drugače pa ni nikoli vedel, v katerem razredu sem, kakšne ocene imam, nikoli mi ni nobene naloge popravil, s temi stvarmi se je morala ukvarjati vedno moja mama. Kar pa se tiče nazorskih izbir in široke kulture, je bila njegova vzgoja zmeraj malo anti-vzgoja. Da navedem najbolj tipičen primer: v šoli smo se učili o Marksu, Leninu in tudi o Trockem. Hotela sem izvedeti malo več o življenju Trockega, ker se mi je zdel zmeraj zanimiva osebnost. Moj oče, ki je zagotovo vedel vse o Trockem, je pa rekel: »Ja, Trocki je bil pa en grozno slaven filatelist.« No — in to je bilo tudi vse, kar mi je povedal o Trockem, tako da njegova vzgoja nikoli ni bila direktna, ampak me je vedno s kakšnimi zafrkljivimi »fintami« učil življenjskih modrosti. Najina vez je bila zelo močna in je še bolj močna postala takrat, ko je on zelo hudo zbolel za rakom. Takrat sem prišla iz Bolivije nazaj in sem ostala dva meseca pri njem v bolnici in takrat sva se res zelo zblížala. No, jaz sem šla prej nazaj, sam mi je rekel, naj grem nazaj, zato ker Boliviji pripadam, in da se bova že še videla, a sva dobro vedela, da se ne bova.

Kako vidite svojo mamo? Ste prijateljsko povezani? Vas je uvajala v ljubezen do slikarstva in k vsestranskosti, ki je bila tako njena kot vaša značilnost? Ste imeli sprva kakšna druga nagnjenja in se je ljubezen do slikarstva vzbudila v vas šele pozneje?

Ja, z mamo sva se vedno dobro razumeli, mogoče sva imeli kdaj kakšne težave, ko sem bila jaz pubertetnica ali pa, kadar je tudi mama imela kakšne čustvene težave. Ampak v glavnem je bila najina zveza zmeraj zelo močna in zelo čustvena in zelo intimna, tako da je bila moja mama zmeraj moja najboljša prijateljica. Če se spomnim mogoče kakšnega incidenta iz preteklosti: moji mami je bilo zmeraj všeč bolj ekstravagantno oblačenje, in ko sem bila, se mi zdi, v osmem razredu osnovne šole, to se pravi takrat, ko se začne huda puberteta in težki časi za mladostnike, me je mama čakala pred šolo in je imela dolgo pelerino skoraj do tal in ogromen črn klobuk. Prišla sem iz šole in zagledala svojo mamo. Sošolci so jo, seveda, vsi čudno gledali, ker je bila tako ekscentrična. Bilo me je sram in sem ji zbila tisti klobuk z glave na tla. Še zdaj se spomnim tega dogodka in še danes me je sram, zato ker sem pravzaprav sama danes prav taka, ne hodim sicer s klobukom in pelerino, ker je tukaj preveč vroče, ampak nikoli si nisem želela, da bi bila človek iz množice. Človek si vedno želi, da bi bil nekaj posebnega, in to moja mama gotovo je, je edinstvena osebnost. Samo ko sem bila pubertetnica, je bilo to nekam težko sprejeti. Drugače pa sem mami hvaležna v bistvu za vse spodbude v življenju pa za pomoč v šoli, za vse stvari, ki sem jih v življenju naredila, zato ker me nikoli nista niti oče niti mama ovirala v mojih nagnjenjih in sta me vedno oba podpirala. Mama je bila pač

Ejti s sinkom.

glavna oseba pri tem in ona me je, ker sem bila njen mali asistent, meni se zdi, da že kar od rojstva naprej, naučila vsega, kar se pač tega umetniškega »métiera« tiče. Vedno sem ji pomagala barvati, skupaj sva delali scene za televizijo, kostime sem ji pomagala šivati, zmeraj mi je dajala kakšne odgovorne male naloge pri svojih velikih nalogah; tako sem pač vstopila v ta svet kostimov in scenografije in »malanja«. Seveda tudi po očetovi strani, ker je delal v gledališču, ampak mama je bila le tista, ki je škarje in čopič in barvice prijala v roke, tako da je bila ona moj največji učitelj. Ja, kar se pa tiče kakšnih drugih nagnjenj, kaj vem, takrat ko se človek mora odločiti, ob koncu gimnazije, je mene zanimala sociologija. Ljudem človek hoče zmeraj pomagati, zato se mi je zdelo, da bi mogoče lahko izbrala — medicine ravno ne, ampak kakšen tak poklic, da bi šla mogoče v Afriko lačnim pomagat ali v Indijo tistim, ki imajo kolero; ampak potem sem videla, da pravzaprav nisem dovolj močna osebnost za kaj takega, in v bistvu nisem nikoli dvomila, da bi bila za kaj drugega, vedno sem hotela biti »malar«.

Šolali ste se na Bledu in v Ljubljani. Kaj vas je v tistih letih odločneje oblikovalo: šola, profesorji ali sošolci, ki so vam bili bliže, oba starša ali vaš že takrat najbrž malce uporniški in samosvoj duh?

Ja, to je težko presoditi, kaj je bilo takrat najbolj močno. Šola je bila dobra šola, ker je bila to Šubičeva gimnazija, moji sošolci so še vedno zelo povezani, tudi po tolikih letih se še vedno dobivajo in se dobro razumejo, tako da smo bili v bistvu zelo homogena skupina in smo veliko razpravljali in veliko so nas zanimala družbena vprašanja, tako da je že važno, kateri so bili moji sošolci. Da se kak-

šnih profesorjev posebej spomnim; spomnim se profesorja sociologije, ker me je to zanimalo, ampak drugače, danes, če takole gledam nazaj, so bili pa le starši tisti, ki so mi vcepili glavne poglede in glavne principe življenja, tako da o tem ni dvoma in mogoče sem imela zaradi tega tudi malo težav v šoli, zaradi mame ne, ampak zaradi očeta, ki je bil vedno v zobeh vseh, tako da sem ga morala jaz zmeraj braniti pred kakšnimi zelo »zatumplanimi« učiteljicami. Tako da nekaj že je na tem, da biti otrok slavnih staršev ni vedno najbolj prijetna reč.

Slikarstvo in druge panoge upodabljaóe umetnosti ste študirali tako na slikarski akademiji v Ljubljani kot na Inštitutu umetnika Krste Hagadušica v Zagrebu. Kaj vam je dal ta študij? Vaši vzorniki? Kateri umetniki, (profesorji) so vas najbolj prevzeli, kdo je med njimi imel po vašem najboljši óloveški ali umetniški format?

Ja, to so teška vprašanja, teško je odgovoriti takole na hitro, ampak lahko reóem, da je ljubljanska Akademija odlična šola, zato ker sem se tam naučila dveh ali treh stvari. Prvió dobro risati, drugió samokritike, tretjió pa tega, da je »métier«, poklic ali obrtniška stran v umetnosti zelo važno reó. S tem orožjem pa potem ólovek, óe ima še kaj talenta, lahko postane umetnik. V Zagrebu nisem bila prav dolgo, zdi se mi, da nekaj mesecev, se ne spomnim, zato ker me je potem odneslo v svet, ker sem imela »polhen kufer študija.« Kateri so bili moji vzorniki? Ja, vzorniki so po moje vedno tisti umetniki v zgodovini, ki so ti po duhu paó najbolj blizu: kaj vem — to je teško reóti, ker jih je veliko, npr. Francis Bacon je bil eden mojih vzornikov, od starih pa Toulouse-Lautrec, pa Degas, ki ima tako imenitne kompozicije, Van Gogh, Rembrandt, Vermeere pa Goya in drugi, teh je ogromno. Kar se pa profesorjev tióe, se ólovek od vsakega nekaj nauóti, tako da ne morem reóti, da je kakšen profesor pustil na meni prav poseben »štempel«. Bila so zelo prijetna leta študija, tista na Akademiji, in imam najlepše spomine nanje.

Óe v óasu študija ste prejeli študentovsko Prešernovo nagrado. Tudi pozneje ste se Óe zelo mladi uveljavili in dobili vrsto priznanj za kostumografijo, plakat in podobno. Kljub dobro zaóeti karieri pa ste se tako-rekoó pustolovsko odloóili za samostojen odhod — verjetno je bila v ozadju dekliska simpatija — v Bolivijo. Tam pa ste kmalu spoznali svojega sedanjega moóa. Pripeljali ste ga v Ljubljano k oóetu, ki se je zanj kar navdušil. Tako ste se vsidrali na južnoameriški celini, kjer ste se slikarsko Óe izpopolnjevali, razstavljali, celo pouóujete na slikarski šoli in ustvarjate na raznih podroójih. Kako sprejemate ta svet tako drugaóen od našega slovenskega? Bi nam podórtali nekatere znaóilnosti življenja v Boliviji?

Ja, na to je zelo teško na hitro odgovoriti. Lahko pa reóem samo to, da je bilo na zaóetku grozno teško, óeprav mi je Lucio, moj sedanji moó, vedno stal ob strani in je odlična oseba ter plemenit ólovek. Vendar je zaóeti Óiveti in odloóiti se, da boš Óivel nekje drugje, zelo teška odloóitev. Sploh pa, óe je ta svet óisto drugaóen, óe imajo ljudje óisto druge ambicije, óe je klima óisto drugaóna. Zame je bila Bolivija popoln kulturni šok. Da bi o znaóilnostih življenja v Boliviji tako na hitro odgovorila, je pa tudi malo teško, zato ker bi bilo treba to malo bolj natanóno premisliti in pregledati. Ampak glavni šok je zame, da je tukaj, v tretjem svetu, no, v Južni Ameriki tudi, zelo veliko reveóev in

da, meni se zdi, devetdeset procentov prebivalstva Óivi v popolni bedi. Zato je za óloveka, ki je prišel iz socializma, kjer je socialna praviónost pravzaprav vprašanje številka ena in kjer ni takih strahovitih razlik, kakor so v tretjem svetu, zaóeti Óiveti tukaj zelo teško. Po eni strani zaradi tega, po drugi strani pa, ker ima tisti družbeni razred, ki mu pripadaš, óisto druge ambicije in misli óisto drugaóe. Ta latinskoameriška buróuazija ima zelo malo skupnega z mojim pogledi na svet. Vse to v svoji »malariji« zmeraj prikazujem, govoriti o tem takole na hitro pa je zelo teško.

Bolivija kot pokrajina, kot temperament ljudi, kot življenjski ritem in stil. Nekaj tega diha iz vaših slik. Barvitost, a tudi socialne stiske, razgibanost in svetloba, a tudi trpljenje, med razpoznavnimi elementi vašega slikarstva pa opažam tudi duhovitost, humor in življenjsko radost. V tem ste moóno drugaóni od naših slikarjev, saj imate povsem svojski slog. Koliko je po vašem na to vplivalo novo okolje, koliko pa sta k temu prispevala s svojima osebnostma Bojan Štih in Melita Vovk? In navsezadnje življenje v krogu ene najstarejših in najuglednejših bolivijskih rodov in De Fernando de Cordoba. Kako vas glede tega vidi bolivijska kritika? Ali opaža bolj celinske, evropske ali bolj južnoameriške znaóilnosti in tipiko v vašem slikarstvu?

Ja, na to bi bilo potrebno odgovoriti cel roman. No, pa pojdemo po vrsti. Ja, koliko je novo okolje vplivalo na moj stil? Vplivalo je takole, óe na hitro odgovorim: na akademiji so me zmeraj uóili, da je formalni del slike, kako je slika izvedena, važno reó, in da je v bistvu motiv sekundarnega pomena. Naj razloóim s primerom; umetnikom je baje óisto vseeno, ali »malajo« ženski akt ali pa »malajo« tihoóitje, jabolka in lonce. Jaz se s tem nisem nikoli strinjala, zato mi je veliko pomagalo, da sem prišla v Latinsko Ameriko, kjer je zgodba tako prisotna kot mogoóe nikjer drugje na svetu. Tukaj je vsa ta evropska intelektualna teškaost zelo odsotna, tako da je moji potrebi, da bi rada pripovedovala zgodbe, da bi rada svetu povedala to, kar óutim, in to, kar sem videla, zelo prav prišlo, da Óivim v Latinski Ameriki. Seveda, da pa imam humor in cinizem in grotesko v svoji »malariji« prisotne, pa sta verjetno Štih pa Tekica* veliko

Eji Štih de Fernandez de Cordova: Mariaca, 100 × 80 cm, olje.

kriva, zato ker sta me zmeraj vzgajala v neke sorte antientuziazmu, češ da se evforično in slepo predajati stvarim ni nikoli preveč zdravo. Zmeraj je boljše imeti distanco in vprašati se, kako bom pa čez nekaj let na to gledal. Tako da s humorjem skrivam svoj strah, da ne bi delala preveč patetične »malarije«. No, kar se pa tiče kritike: kritike v glavnem pravijo takole: da jaz pač obvladam ta »métier«, da obvladam slikarski poklic in da sem se tega naučila v Evropi, ampak da, kar pač slikam, je pa Latinska Amerika; slikam ta razred, kateremu pripadam, in to zelo ostro in zelo groteskno, tako da je verjetno moja prednost, da sem tujec in da lahko brez kompromisov in pravzaprav brez dlake na jeziku prikazujem to, s čimer se jaz ne strinjam ali pa čemur se jaz smejim tukaj, v tem svetu, v katerem zdaj živim.

Razstavljali ste v Ljubljani in drugih slovenskih krajih pa tudi veliko v Boliviji, Španiji, v Madridu, v Panami, v Ekvadorju, v Belgiji, pa še kje. Vaša posebna barvitost vžge tako v severnjaških, kot tudi v deželah, ki so vašemu stilu bližje. Kako likovna kritika opredeljuje vaš slog: kot novi ekspresionizem, magični realizem ali kako drugače? Komu vas primerjajo? Imate v načrtu še kake nove razstave v bližnji prihodnosti?

Ja, morali bi kakšnega kritjka vprašati, kako oni mene opredeljujejo. Meni je všeč, kar je nekdo rekel, da je to, kar delam »ekspresionismo tropical«, čemur bi se reklo »tropski ekspresionizem«. Meni se zdi to zelo približan izraz, zelo blizu temu, kar delam. Uporabili so tudi izraz »magični realizem« in še kaj, ampak to pravijo oni, jaz tega ne razumem prav preveč, v kateri »ladelc« bi me radi vtaknili. S kom me primerjajo, to je pa težko, zmeraj so mi Francis Bacona obešali, zato ker ga tudi sama zelo občudujem; mogoče sem se zdaj že malo znebila njegovega vpliva, upajmo, da se ga bom. Mislim, da je F. Bacon tisti, ki so mi ga zmeraj očitali. Razstave pa, ja, zdaj sem v La Pazu postavila retrospektivno razstavo desetih let mojega dela tukaj v Boliviji. To isto retrospektivno razstavo bom postavila tudi tukaj v Santa Cruzu v Instituto de Cooperacion Iberoamericana. Pošiljam vam katalog te retrospektivne razstave in Panamske razstave, drugače me pa čaka spet ena razstava v Casa de Cultura v avgustu, no, naprej bomo pa še videli.

Ukvarjate se še z vsem mogočim, kar je povezano z umetnostjo barve in oblike, s kreacijo oblek, poslikavo blaga, keramiko, scenografijo, kostumografijo, ilustracijo, plakati, umetno obrtjo. Kdaj najdete za to čas? Imate svoj atelje — ali skupno z možem? Ali imate koga, da medtem skrbi za vašega sinka? Zdaj baje pričakujete drugega otroka, umetnost bo medtem morala malo počakati. Ali ste spretni in hitri? Imate dobro oporo v možu? Kako se imenuje sinko?

Ja, jaz rada delam različne reči, v teatru še zmeraj rada delam, ker imam tam kontakt z ljudmi, zato ker biti osamljen slikar, ki ves dan samo v platno gleda, to je za nekaj časa dobro, potem je pa treba spet malo med ljudi. Kostumografija, pa tisti gledališki prah, pa tisti vonj po starem »švicu«, to je meni nostalgični spomin na ljubljansko Dramo pa na celjsko in na Mladinsko gledališče, na vse to, kar je bilo še v stari domovini, tako da rada delam različne stvari. Imam keramično peč, tako da kiparim in slikam in emajliram. Čas pa najdem za vse. Zato, ker vse ra-

Ejti z možem v posočju Amazonke na ribolovu.

da delam. Je pa tako, tukaj v Latinski Ameriki imajo tisti, ki pač morejo, služkinjo, ki se imenuje »empleada«, in mi imamo tudi služkinjo, ki ji je ime Rosa, je Indijanka, doma z obale jezera Titicaca in je zelo pridna, tako da meni ni treba pometati in mi ni treba »talarjev« pomivati, pa tudi z Martinčkom se zelo dobro razumeta, tako da jaz lahko najdem čas za svoje delo. Če bi pa živela v Sloveniji, verjetno to ne bi bilo tako lahko. Imam krasen velik atelje, prej sem »malala« v eni sobi, zdaj imam pa velik atelje, no star bo že dve leti in pol, tako kakor Martin, kakor je mojemu sinu ime. Zdaj pričakujem drugega otroka, umetnost pa bo počakala, prav preveč pa ne, zato ker moram povedati: ko je bil Martin star štiri mesece, sem že naredila samostojno razstavo, meni se zdi, z dvajsetimi slikami. V glavnem hitro »malam«, če »malam« prav počasi, mi ne uspe prav dobro, tako da naredim rajši več slik, potem pa tiste, ki so zanič, preslikam. Tako, upajmo, da drugi dojenček ne bo prav preveč zavrl mojih umetniških teženj. Upajmo. Je pa težko, to se še ve. Ampak otroci so res tako krasni, to je nekaj, kar se v življenju ne bi smelo zamuditi. Ja, Lucio pa dela posebej, ima svoj atelje za arhitekturo, tako da ne delava skupaj, on zjutraj gre, pride na kosilo opoldne, pa zvečer spet domov.

Vaša pustolovska žilica vas in moža pogosto vodi v daljne in težko dostopne in celo nevarne kraje. Vaša mama mi je pokazala slike celo iz amazonskih predelov v čisti divjini, kjer se prevažata in uživata v stiku z nedotaknjeno naravo, ampak stalno v velikih nevarnostih. Kaj sta vse videla in doživela? Posredujte nam kak utrinek. Kaj vas vabi v takšne kraje?

Ejti z ribami »tukumaré«.

No, meni je všeč v Boliviji prav to, da so takšni kraji. Če se spomnim takole nazaj, nekoč nas je prišel obiskat dr. Župančič, slovenski antropolog, ki je pravkar prišel nazaj iz Orinoka, iz Venezuele, iz pragozdov, in jaz sem bila nad njim popolnoma impresionirana. Pripovedoval je o Indijancih in kako je bilo tam. Do danes je to eden najbolj imenitnih ljudi, kar se jih spomnim, da so prišli k nam na obisk. Tako da je ta pustolovska žilica v meni verjetno zmeraj bila in zato mi je bilo v Boliviji takoj všeč, ker to so popolnoma drugačni kraji, kakor si človek predstavlja. Ker tukaj ni velikih muzejev in slavnih zbirk slik in vsega tega, je pač treba izkoristiti tisto, kar narava v tem svetu ponuja, tako da z Luciom in zdaj, seveda, tudi s »ta malim« zmeraj radi »zdrknemo« v kakšne divje kraje in se vozimo po rekah. Drugače pa se spomnim nekega dogodka: Lucio vemu bratu so poslali iz Miamija nož, imeniten, »buck« so mu rekli, s knjižico, skupaj z inštrukcijami, kako ga je treba uporabljati. Šli smo na neko ogromno laguno loviti ribe. V tisti laguni in sploh v vseh tropskih vodah je ogromno piranj, in to zato, ker so krokodile pobili zaradi kože. Krokodili so bili edini naravni nasprotniki piranj, tako da so zdaj povsod, kakor podgane. Ribarili smo tako tiste piranje, narkar so fantje eno ujeli in potem smo se šalili, da ji bomo dali tisti nož v usta, da ga bo grizla in da bomo videli, če je res tako sijajen. No, piranja je zagrizla v špico tistega imenitnega jeklenega noža in mu jo je zlomila. Smejali smo se, da bomo poslali nož nazaj v Miami, ker mu je čisto navadna bolivijska piranja zlomila špičko.

Po starših ali vsaj s korespondiranjem z njima ste gotovo dobili veliko večine v pisnem izražanju. Ali ne

bi poskusili za nekaj časa zamenjati čopiča za pero in pisati tudi dnevnik ali napisati knjige iz svojih doživetij, iz doživljanja Bolivije? Kot član uredništva Mladike vas vabim v tem primeru k sodelovanju (dnevnik, novela, spomini na očeta, o svojem odnosu do slikanja, o bolivijskem človeku in naravi, o srečanju z ljudmi v Santa Cruzu, o življenju tam, o vašem domu). Lahko računamo na kaj?

Ja, moram vas razočarati. Vidite, da vam pošiljam kaseto in ne popisanega papirja. Iz sebe ne morem. Prvič, mogoče so moja pisma lahko zelo lepa, mogoče me je mama kaj hvalila, ampak jaz nisem pisatelj. Toliko samokritike imam, da se ne bom spuščala v te vode. Prvič zato, ker mislim, da nimam talenta, drugič pa zato, ker mislim, da človek pač vsega ne more. Jaz sem slikarka, izražam se z vizualnimi mediji, izražam se s črto in z barvami, pisanje pa mi ne leži, tako da vam ne morem obljubiti, da bom kdaj kakšno reč poslala, zato ker se čutim nesposobna za kaj takega.

Kako poteka vaš tipični dan v družini, v mestu, pri delu?

Ja, moj atelje je tukaj, na koncu hiše. Imamo vrt, živali — psa, mačka, srno — imeli smo pa različne živali, ampak zdaj imamo samo še te tri. Jaz poskušam vsak dan delati, če ne slikam, pa šivam, če pa ne šivam, delam keramiko, tako da mi res ni nikoli dolgčas. Prišla sem do tega zaključka, da na inspiracijo nikoli ni dobro prav preveč čakati, zato ker je včasih človek zelo inspiriran, pa mu nič dobrega ne uspe, včasih pa pred belim platnom sedi pa nima pojma, kaj bi »namalov«, pa »fajn« slika »rata«. Tako da jaz poskušam biti pridna. Voljč je zmeraj govoril, da morajo biti umetniki taki kot verniki. Tako kot vernik vsak dan zmoli en očenaš, tako mora umetnik vsak dan potegniti vsaj eno črto. Mogoče je to malo pretirano, ampak jaz poskušam biti pridna. Lucio gre, kot sem že prej povedala, v službo, Martin je pa tukaj, pri nas doma, ne gre z vrtec, noče iti v vrtec, tako da jaz slikam, medtem pa on popolnoma »razsuje« moj atelje, vse zvleče, se igra z glino, kakšne palčke zabada noter, teka okrog, jaz pa slikam. In potem, ko se ozrem nazaj, vidim, da je atelje tak, kakor bi bomba padla vanj, ampak to je edini način, da lahko kaj postorim, tako da ima Martin proste roke in dela, kar hoče, v glavnem pa nič ne razbije in zelo pazljivo dela z vsem, ker so pač keramični predmeti. Ni kakšna destruktivna oseba, ampak se zna zelo lepo, kreativno igrati, tako da imam jaz čas za svoje delo.

Lani ste bili v Sloveniji. Kako ste sprejeli novo demokratsko in samostojno državo, za katero si je s svojim delom prizadeval tudi vaš oče?

To je pa prav »hecco«, ker je trinajst vprašanj, ker je to nesrečna številka!

Ja, moj oče si je prizadeval za to, on je zmeraj govoril, da, kar je južno od Kolpe, so Turki, da to ni nič. Meni se ni zdelo tako, zato ker so me vzgajali v povojnem socialističnem bratskem duhu in vedno se mi je zdelo v redu, da smo ista država kakor Sarajevo ali pa kakor Makedonija, Dubrovnik; ali pa kakor Plitvice, kakor Beograd. Meni se je to zmeraj zdelo v redu, da lahko obstaja ena država, v kateri je dovoljeno, da imajo ljudje lastno kulturo, knjige v lastnem jeziku, šole v lastnem jeziku in da človek lahko po eni deželi potuje in da vidi toliko različnih ver, različnih

stilov, toliko različnih kultur in tako veliko prijaznih slovenskih duš, kakor jih je pač v bivši Jugoslaviji živelo. To, kar se zdaj dogaja, je strahotna tragedija, ki je ne samo meni, ampak sploh vsem ljudem nerazumljiva. Živim zelo daleč od informacij, ki jih dobivam, in zelo malo jih je, tako da težko sodim točno, mogoče je neupravičeno, kar govorim, ampak meni je žal, da Jugoslavija ne obstaja več. Izgleda pa, da je prišel zgodovinski trenutek, da se morajo pač stvari zgoditi tako, kot so se. Ta vojna je pa čista strahota. Tako, da je po vsem tem verjetno res, da se vsaj s Srbi ne da živeti v isti državi. Včasih, ko gledam novice po televiziji, se kar zjokam in ne morem verjeti, da je možno nekaj tako grozovitega. Toda, za razliko od mojega očeta, se je meni vedno zdelo v redu, da smo ena država pa da je Andrič Jugoslovan. No, zdaj je tega konec in mene to boli. Upam, da bo nova slovenska država dobro živela, da se bo izvlekla iz ekonomskih težav in da bo uspešna tudi v političnem pogledu. Slovenci smo pridni, tudi samozavestni, tako da upajmo, da bo, da se bo to dalo. Jaz imam najboljše upanje.

No, zdaj pa je to vse. Zraven vam prilagam kataloge, drugače ima pa mama ogromno fotografij, tako da po moje ni treba, da vam še kaj pošiljam. Najlepše se vam zahvaljujem, da ste bili tako prijazni in da ste me povabili na ta intervju za Mladiko. Upam, da bo prišla kaseta še ob času, no, če ne bo izšla v tej številki, bo pa v naslednji. In lepo vas prosim, da mi eno pošljete. Lepo vas pozdravljam in vse dobro in na svidenje.

Ejti Štih de Fernandez de Cordova

Vladimir Kos

Velikosrpski mostovi

*O, vsi, ki več ne cenite telesa —
čes, duh je vreden več in ne umre! —
Marijo glejte, dvignjeno v nebesa,
ob Sinu da Ji bije prs srce.*

*O, vsi, ki zdi se vam telo ovira —
uboga snov in sužnja bolečin... —
Marijo glejte! V Njej se svet odpira
v safir, v smaragd, v škrlatno živ rubin:*

*safir so misli, z živci v razsvetljavo;
smaragd besede dih na strunah ust;
rubin dejanja, ki po njih naravo,
spreminjamo za srečo, v čast Bogú.*

*O, vsi, ki ste podrli most človeka,
da bi ne vezal več duhá s snovjo —
Marijo glejte, Mater vékov veka!
Kako deli nam milosti z roko...*

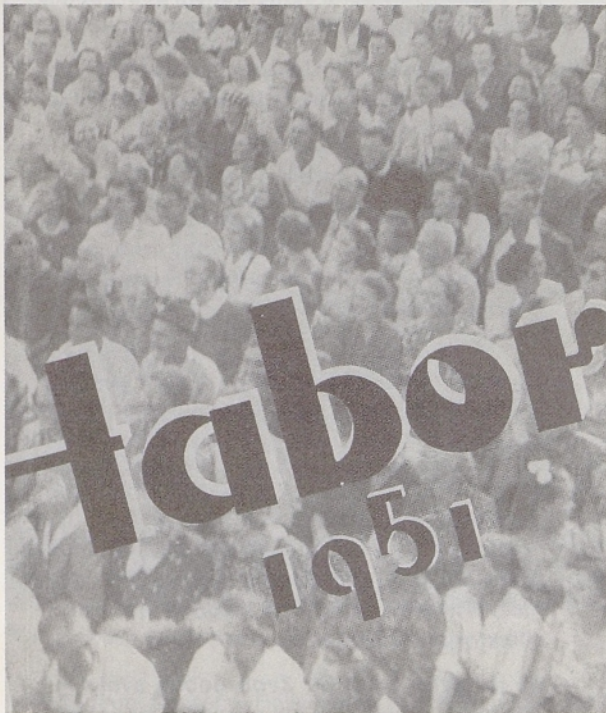
V slovenska obzorja in čez

Mogoče ne veste, da...

- da v Ljubljani v polni demokratični dobi obstaja klub »Maksa Perca«, klub udbovcev...
- da v bolnišnicah v ZDA obrežejo vsakega moškega novorojenca in da je zato tam 90% moških obrezanih...
- da je v Sloveniji 26.374 vikendov...
- da je francoski časopis *Les lettres françaises*, znamenito glasilo francoske kulturne leveice v sklopu Komunistične partije Francije, izšlo v pravi pornografski izdaji, z opolzkimi risbami...
- da se je hotelo 200 imovitih ljudi preseliti iz Hong Konga — ta pride ob koncu stoletja pod Kitajsko — v Slovenijo...
- da je na letošnjem »Mitingu za prijateljstvo med narodi«, tematsko uglašnem na Kolumbovo leto, — na lanskem je nastopil Andrej Capuder —, imel Alojz Rebula enourno predavanje o Frideriku Baragu kot blagovestniku in civilizatorju Indijancev...
- da je revija *Celovski Zvon* dobila svojo ljubljansko izpostavo v vili celovške Mohorjeve družbe na Gruberjevem nabrežju 6...
- da je v Rimu, pri Kongregaciji za svetnike, stekel postopek za beatifikacijo papeža Pavla VI...
- da se je med nedavnimi Slovenskimi dnevi v Buenos Airesu udeležil nekega kulturnega večera v gledališču San Martin tudi bivši predsednik argentinske republike Arturo Frondisi...
- da neka slovenska arheološka ekipa izkopava na Krasu pri Štanjelu gomilo iz bronaste dobe, a doslej brez najdb razen zidov iz surovega kamenja...
- da si Janez Pavel II. želi prišteti k blaženim zakonski par, moža in ženo, laika, a ga v sedanjem seznamu svetniških kandidatov ne najde (niti staršev Terezije iz Lisieuxa?)...
- da je g. Čuk iz Renč, podjetnik v Buenos Airesu, organiziral v argentinskem glavnem mestu ob sobotah dveurno radijsko oddajo v slovenščini, in pridobil zanjo mnogo poslušalcev...
- da je Mednarodna teološka komisija poudarila, da je vera v reinkarnacijo (ponovno rojstvo) nezdružljiva s katoliškim naukom...

Škandal v zamejstvu: Tabor 1951 Saša Martelanc

Ob štiridesetletnici tržaškega prispevka k slovenski državni ideji

Naslovna stran spornega zbornika.

»Bodočnost Slovencev je samo združitev v samostojni slovenski demokratični narodni državi, prostovoljno vključeni v skupnost svobodne Evrope.«

Ta stavek beremo brez kake posebne vznemirjenosti v času, ko že več kot leto dni obstaja suverena slovenska država, mednarodno priznana in polnopravna članica Združenih narodov.

Precej drugače pa se je to bralo pred dobrimi štirimi desetletji, točneje v jeseni 1951.

Tedaj nas je komaj šest let ločevalo od konca druge svetovne vojne, Stalin je bil še živ, leto prej je preizkusil živce Zahoda z vojno na Koreji in še prej z blokado Berlina. Nebo nad Evropo je bilo prenasičeno z radijsko propagando obeh taborov hladne vojne, po sredini naše celine se je vila neprodušna zaprta »železna zavesa«, podaljšana vse do roba Trsta, kjer so bili nastanjeni oddelki ameriške in angleške vojske. Komaj štiri leta je bilo staro Svobodno tržaško ozemlje, mrtvo-rojeno dete mirovne pogodbe z Italijo, ki se bo vrnila tri leta po dogodku, ki ga tukaj obravnavamo.

To so seveda splošno znane stvari, kaže le poudariti, da so bile leta 1951 naš vsakdanjik.

Slovinci v zamejstvu so bili ostro razdeljeni v tri tabore: filozovjetskega, filojugoslovanskega in demokratičnega. Razen slovenske govorice so imeli bolj malo skupnega. Ideološka in nazorska razhajanja so bila tolikšna, da so zastrupljala celo spomin na skupno usodo, polno trpljenja, bojev, načrtov in sanj.

V času prvega povojnega tržaškega nacionalizma pa je velik del zamejskih Slovencev (kominformovski tabor je zapleteno poglavje zase) vendarle ohranil slovensko zavest in pa občutek, da jih lahko ščiti le močna matična domovina. Seveda je demokratični tabor ostro obsojal njen povojni diktatorski režim in je za rojake čez mejo zahteval svobodo in demokracijo. Jugoslavija, seveda prenovljena, pa je bila tudi za demokrate optimalna rešitev in jamstvo. O kaki neodvisni Sloveniji se je govorilo le v maloštevilnih krogih, pa še tam ne preveč glasno. Na teh izpostavljenih tleh je bilo jugoslovansko čustvovanje, kot pred njim in ob njem slovansko, močno zakoreninjeno.

V takem ozračju je jeseni 1951 izbruhnil škandal, ki ga je sprožil zbornik TABOR 51.

Publikacijo v obsegu 128 strani je nastisnila tiskarna »Carinthia« v Celovcu, avtorji v njej pa so bili skoraj vsi iz Trsta. Prvi bralci sploh niso slutili, za kaj gre. Fotografija na naslovni strani je prikazovala prijetno razigrano množico na enem izmed prvih povojnih taborov tržaške Slovenske prosvete na Repentabru. Ob površnem listanju se je publikacija razodevala kot »zbornik umetnosti in razprav«, kot je stalo v podnaslovu, in kar je dejansko tudi bila. Potem pa je pozornije branje pokazalo, da je bilo javnosti »podtaknjeno« nekaj eksplozivnega. Berimo:

»Usojeno nam je, da moremo kot posamezniki in kot celota živeti le kot Slovenci. Vsak zase bomo lahko živeli kot ljudje le, če bomo živeli kot narod. Če se hočemo kot narod in kot ljudje ohraniti, moramo najprej za vso slovensko skupnost doseči svobodo. Bistvo svobode je v tem, da je človek sam svoj gospodar. Bistvo narodne svobode pa je, da je narod gospodar svoje usode. Ni svoboden in torej ne more živeti, kdor mora služiti ali hlapčevati komur koli, tudi lastnemu bratu. Svoboden je tisti človek, ki je gospodar v svojem domu, in svoboden je tisti narod, ki ima svojo lastno in samostojno državo. Rešitev slovenskega naroda in s tem bodočnost za nas vse je najprej v popolni politični samostojnosti, ki bo združila vse, ali vsaj čim več Slovencev pod eno streho. Danes ne gre toliko za obliko naše bodoče samostojnosti in naše bodoče države. Ta oblika bo takšna, kakršno ji bo dalo ljudstvo. Danes gre za to, da se sleherni Slovenec, naj živi v svobodi ali v jarmu, najprej živo in nepreklicno zave te nujnosti in tega neizogibnega pogoja za naše bodoče življenje. Hiša rase iz temelja, drevo rase iz korenin, narod pa iz svobode, katere edina stvarna in bodočnost dajajoča oblika je državna samostojnost.«

To je bila močna doza za beroče slovensko zamejstvo v sedmi jeseni po drugi svetovni vojni. Javnost je osupnila, nekaj ljudi je bilo navdušenih, potem pa se je vsul plaz kritik in obsodb. A k temu se bomo vrnili malo kasneje.

Šokantni odstavek je bil v prvem prispevku z naslovom »Nova pota«. Šlo je za izjemno natančno kro-

nologijo dotedanjih prizadevanj za idejo o neodvisni državi Sloveniji. Članek omenja prve tvegane poskuse še sredi vojnih let, nadaljuje z nastankom »Akcijskega odbora za samostojno in suvereno slovensko državo« v Rimu 1946, posebno podrobno pa poroča o rojstvu in delu Gibanja za samostojno Slovenijo v Združenih državah, kjer je 25. julija 1950 tudi začel izhajati list »Slovenska država«. Članek, ki navaja še druge vzporedne pobude po Evropi in Argentini, je v tem oziru pomemben tudi za zgodovinarja.

Avtor članka, ki sicer ni podpisan, je bil pisatelj in politični publicist Mirko Javornik (umrl 1986 v Washingtonu). Izpod istega javnega (psevdonim Peter Klepec) je bil še obsežnejši prispevek z naslovom »Slovenski položaj 1951«. To je pogled na tedanjo slovensko stvarnost in bližnji čas pred njo, vstavljen v širši okvir svetovne politične scene. Med glavnimi zaključki je prepričanje, da je edina rešitev za Slovence v neodvisni in svobodni državi. (Škoda za kako ostrino o internih slovenskih zadevah v Trstu).

Omenjena dva članka sta dala Taboru tako izrazit pečat, da je bil skoraj ves preostali del nehote deležen premajhne pozornosti. In vendar je šlo za dobre, celo imenitne prispevke, ki že v naslovih napovedujejo tehtno vsebino: Vloga krščanstva v slovenski zgodovini, Socializem na razpotju, Tržaško vprašanje in svetovna javnost, Misli in problemi ob Kocbekovi »Tovarišiji«, Družba sv. Mohorja, Ob slovenskem pravopisu, Slovensko leposlovje ob zatonu stare dobe, Slovenske šolske knjige v Trstu, Naše kulturno življenje na robih Slovenije — pa še poezija in proza v drugem, lepovslovnem delu zbornika. Za kvaliteto so jamčila tudi imena: dr. Matej Poštovan (psevdonim Polde Vogrinc), Martin Jevnikar, Jože Peterlin, Vinko Beličič, dr. Anton Kacin (psevdonim Anton Ivanov), Stanko Janžič, Vilko Čekuta (oprema).

Vsi navedeni (in seznam ni popoln) so že vsaj dve leti pred izidom imeli v načrtu reprezentativen zbornik, ki bi se morda razvil v revijo, z modernim esejističnim prijemom, odprt aktualnim slovenskim in obćim problemom pa tudi čisti literaturi.

O taki zamisli zvemo v dnevniški knjigi Vinka Beličiča »Prelistavanje poldavnine«, ki ima posebno poglavje posvećeno prav Taboru. Tam pa tudi beremo, da je imela priprava zbornika več faz z daljšimi premori, in jedro pobudnikov se je pri tem delno menjavalo. Pravega stalnega in formalnega urednika očitno ni bilo, kot seveda ni bilo cenzure, in marsikaj je nastajalo ekipno. Z gotovostjo vemo, da vsi sodelavci niso vnaprej poznali vseh prispevkov, in kak posameznik se je kasneje celo distanciral, predvsem od Javornikovih člankov.

Rekli smo že, da so bile reakcije na zbornik odklonilne in ostre. Značilna je izjava, ki so jo v Katoliškem glasu in v Demokraciji objavile vse tri tedanje politične organizacije demokratično opredeljenih Slovencev na Tržaškem. Izjava se je glasila takole:

»Pred kratkim se je pojavila v Trstu publikacija pod naslovom »TABOR 1951 — ZBORNIK UMETNOSTI IN RAZPRAV«, v kateri se razglašča in brani naziranje, da je »Jugoslavija kot politična državna enota umetna tvorba«, ki — ne glede na to, kakšen režim v njej vlada — »nosi v sebi trajne kali razpada«. Slovensko ljudstvo more — po mišljenju TABORA — kakr-

šno koli Jugoslavijo »le odklanjati« in »sovražiti« ter se truditi, da na njenih razvalinah osnuje neodvisno, samostojno in suvereno državo«.

»Naše ljudstvo na tem ozemlju zavraća vse take in podobne poizkuse razkolja temeljev slovenske samobitnosti, ki je v majske deklaraciji l. 1917 srećno našla svoj dokonćni zarodek in ki daje najboljša jamstva za zašćito gospodarskih, duhovnih in narodnih koristi vsega slovenskega naroda. Zato smatrajo predstavniki Slovenske demokratske zveze, Slovenske krščansko socialne zveze in skupine Neodvisnih Slovencev za svojo dolžnost izjaviti, da TAKE POLITIĆNE ZASNOVE IN IZBRUHE V »TABORU« NAJODLOĆNEJE ODKLANJAJO IN OBSOJAJO. Obsodbo izrekajo v imenu svojih strank ter skupin in vseh njim prikljućenih organizaciji.« — Sledijo podpisi treh organizacij in datum 29. oktober 1951.

V drugaćnem slogu je reagiral »Primorski dnevnik«. Naj navedemo samo naslov in podnaslov: »Zmeda, neresnost, neiskrenost in potvarjanja — to so pogledi, zaključki in načrti, vaćni za bodoćnost slovenskega političnega razvoja in slovenske kulture«, kot jih vidijo ljudje pri Taboru 1951«. Zanimivo je, da se članek ukvarja — in to zelo obširno — predvsem s polemiko, ki je nastala okoli zbornika v samem demokratićnem taboru na Tržaškem. Zelo malo pa je povedanega o tem, kar je bilo bistvo in srćika vse zadeve, namreć o javno izrećeni ideji o neodvisni slovenski državi. Samo tole je pisalo:

»Ćim pa prićnemo ćitati, tedaj moramo že ob prvih dveh ćlankih, kjer sta avtorja zakamuflirana, ponovno zastrmeti. Naj bodo prispevki še tako zelo le izraz osebnega stališća in gledanja, je vendar nepojmljivo, kako more biti kdo sotrudnik, kjer se razvijajo tako pogubne misli, kot so izraćene v teh ćlankih. Vendar bomo eventualni odgovor na te politične ćlanke objavili posebej in se bomo ustavili pri drugih ćlankih.«

Eventualnega odgovora ni bilo potem nikoli.

Uradna oblast v Ljubljani je o »šćandalu« v Trstu zapovedala popoln molk.

Naklada obsojenega in prepovedanega zbornika je kmalu pošla in TABOR 1951 spada že dolgo med pikantne knjižne redkosti.

* * *

S tem zapisom smo želeli obuditi spomin na zelo nenavadno, skoraj edinstveno epizodo iz naše zamejske polpreteklosti. Naj ne bo pozabljeno, da se je v Trstu leta 1951 javno govorilo in pisalo o neodvisni slovenski državi. Marsikdo se je tedaj prvić seznanil s tem problemom in marsikdo se je za prikazani ideal tudi navdušil.

Tedanji slovenski čas je bil oster in siv, še sanje so bile pod nadzorom, kaj šele dejanja. Prvi sejanci velikega slovenskega projekta sploh niso računali na možnost, da bi kdaj doživeli tudi setev. Ćutili so le potrebo, da sejejo — da osveščajo in prepričujejo. Iskreno so bili preprićani, da to zaćetno delo opravljajo v sozvoćju z većino v nasilno utišani domovini. Uverjeni so bili, da opravljajo svojo dolžnost.

Počasi, sredi težav in tudi nevarnosti, se je tako rojeval mozaik slovenskega osamosvojitvenega hrepeneња.

Vsaj droben kamenćek v tem mozaiku pa je bil tudi TABOR 1951.

Ob smrti dveh ustvarjalcev

Martin Jevnikar

Pavle Zidar

Dne 12. avgusta 1992 je nepričakovano umrl v bolnišnici v Ljubljani pisatelj Pavle Zidar, star komaj 60 let, sredi ustvarjanja, saj je letos maja izšel njegov novi roman **Spokorno romanje**, načrtov pa je imel še polno. Med povojnimi pisatelji se je dvignil na vrh slovenskega leposlovnega ustvarjanja, bil je delaven in uspešen, izdal je nad 60 knjig romanov, povesti in novel ter sodeloval pri vseh revijah in založbah. Ker je bil od 1965 svobodni književni ustvarjalec, je moral vsako leto napisati toliko knjig, da je mogel preživljati družino — vsaj dve do tri. Zato vse knjige niso enako navdihnjene in izdelane, najboljše pa bo seveda ostalo v narodovi zakladnici.

Zidar se je rodil 6. januarja 1932 na Javorniku pri Jelenicah, kjer je bil oče delavec. Pisal se je Zdravko Slamnik, Pavle Zidar je njegovo pisateljsko ime. Po osnovni šoli je študiral na učiteljski in maturiral v Ljubljani 1953. Učil je na Dolenjskem: na Trebelnem, v Mokronogu, Karteljevem, Orehovici, Zagradcu, nazadnje v Piranu. Kot pisatelj se je z družino naselil v Luciji pri Portorožu in ostal tu do smrti.

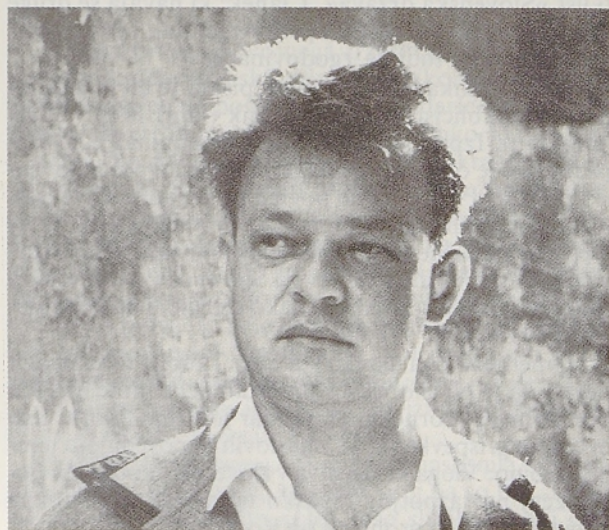
Začel je s pesmimi, najprej v ustaljenih oblikah, potem v svobodnem verzu, toda v jeziku, ki je poln primer, zajetih iz narave, počlovečenih in prekvašenih s pesnikovimi duhovnimi občutji. Ta jezik je razširil in obogatil tudi v pripovednih delih. Najboljše pesmi je izdal v zbirki **Kaplje ognjene**, 1960.

Po tej pesniški zbirki se je preusmeril v prozo in že 1962 izdal roman **Soha z oltarja domovine** in dobil zanj nagrado Prešernovega sklada (1963). Bilo je priznanje za mladega umetnika, dalo mu je zagona in samozavesti, zato je kmalu zapustil državno službo.

Tematika je pogosto avtobiografska, npr. v delih: **S konji in sam**, **Barakarji**, **Dim, ki diši po sestri Juli**. V njegovih delih se pretaka življenje na Dolenjskem, Gorenjskem in Primorskem, njegovi nosilci dejanja so kmetje, delavci in izobraženci, ki iščejo smisel življenja in mesto v družbi. Borijo se s samim seboj, z družbo, novo oblastjo, moški z ženskami, vsi pa hrepene po sreči in udobju.

Plastično in pogumno je prikazal kmečko življenje na Dolenjskem po zadnji vojni, ko je šlo za nasilno kolektivizacijo in razbijanje tradicionalnega vaškega življenja. O tem pričata **Sveti Pavel**, 1965 in več izdaj, in **Oče naš**, 1967 in več ponatisov. Borba za zemljo je pretresljiva, prav tako zgodba domačega domobranca, ki ga vsa soseska skriva pred oblastjo, pa se morajo na koncu vsi skupaj vdati.

Drugi krog Zidarjevega pripovedništva predstavljajo ženske in spolnost, dva elementa, ki sta povezana, da so kritiki Zidarju očitali, da gleda na žensko skozi spolnost. Pisatelj je sicer oznanjal, da je nagonska spolnost negativna človeška sila, nekaj družbeni tumor. Vendar pa je v številnih Zidarjevih delih spolnost osrednja gibalna sila, avtor se je izgovarjal, da bralci tako želijo. Glavni deli s to tematiko sta romana **Marija Magdalena** in njegov drugi del **Tumor**, veliko tega je tudi v romanih **Romeo in Julija**, **Blazen med ženami**, v novelah **Stanja**, **Nova stanja** in drugod.

V to vrsto bi lahko prišle tudi Zidarjevo prikazovanje učiteljskega stanu, posebno učiteljic. Bile so sirote po samotnih dolenjskih vaseh, iskale so družbo, prijateljstvo, našle pa največkrat razočaranje in prevaro. Čeprav je bil Zidar sam učitelj, tega stanu ni posebno cenil. Po zadnji vojni so bili kot edini izobraženci po vaseh nekaki pomočniki nove oblasti, razdiralci ustaljenega kmečkega življenja, ideološko pobarvani. O učiteljicah je pisal Zidar z ostro, pikro, uničujočo ironijo, ki je enake dotlej ni bilo v slovenskem slovstvu.

Že v začetku — v potopisu **Karantanija**, 1966 — ga je zaskrbelo usoda Koroške in njenih slovenskih ljudi, ki so se zaman borili za enakopravnost in narodno priznanje, bili pa so tudi politično razcepljeni. »Avtor je intimno prisluhnil življenju našega človeka, izgrebel izpod naplavljenih plasti njegove zavesti narodnostni in zgodovinski čut za Karantanijo, deželo dedov, živo in plastično orisal like koroških ljudi in njihovih krajev, oživil spomin in sledove naše zgodovine na Gosposvetskem polju in v vaseh ob Zili in s trpko besedo pokazal na pretrgane vezi med nami in svetom onstran Karavank« (Knjiga 67, 12-13).

Pogosto opisuje verske motive, daljši deli pa sta: **Jesus v času: potovanje po Palestini**, Mohorjeva družba v Celju 1984, in **Medžugorska legenda**, prav tam 1988.

Napisal je več del za mladino, npr.: **Pišem knjigo**, **Kukavičji Mihec**, **Glavne osebe na potepu**, **Mulci**, **Moja družina**.

Zidar je odložil pero sredi ustvarjanja, zato še nimamo izčrpnije razprave o njem, pripravljen pa je njegov življenjepis z oznako (dr. Maja Lapornik Pelikan) za PSBL 18. snopič. Od začetka, t.j. 1973, je tekmoval na natečaju literarnih nagrad tržaške Mladike in dobil sedem nagrad za novele in eno za pesmi, kar je izreden uspeh.

Leta 1987 je prejel najvišje slovensko kulturno priznanje: Prešernovo nagrado. V utemeljitvi je med drugim zapisano: »Nosil in vodil ga je tok žive pripovedi in tako je lahko ostal zvest življenju, ki je pljusalo v njem in okrog njega.«

Dominik Smole

Konec julija je umrl vodilni dramatik povojnih let — Dominik Smole. Po rodu je bil Ljubljčan, saj se je rodil, živel in umrl v Ljubljani. Rodil se je 24. avg. 1929, tako je imel ob smrti komaj 63 let. Gimnazijo je dokončal v Ljubljani in odšel takoj za časnikarja na Radio, hitro pa je dosegel položaj svobodnega književnika, le nekaj časa je bil vodja Mladinskega gledališča v Ljubljani.

Smole je začel pisati zgodaj in je pripadal tako imenovani »kritični generaciji«, ki se je povezovala ob sodelovanju v nekaterih povojnih revijah: *Beseda*, *Revija 57*, *Perspektive*. Začel je z dramatikom, vendar je napisal tudi enega prvih povojnih modernih romanov **Črni dnevi in beli dan** (1958, po njem Hladnikov film **Ples v dežju**). Najprej je izšel v reviji, vsako poglavje kot samostojna novela. Osrednja oseba je učitelj risanja, majhen, šibek, notranje razdvojen, boji se življenja, ker ne ve, kaj bi z njim počel. Ob njem padajo in se skušajo dvigniti trije siromaki: ženska se ubije, eden konča v sanatoriju, učitelj pa se nekako čudežno prerodi, istočasno pa se boji, da bi ne zgubil pridobljene skladnosti. Roman je psihološko razgiban in poglobljen, brez zunanjih dogodkov, sestavljen iz nadrobnega rezljanja misli in čustev.

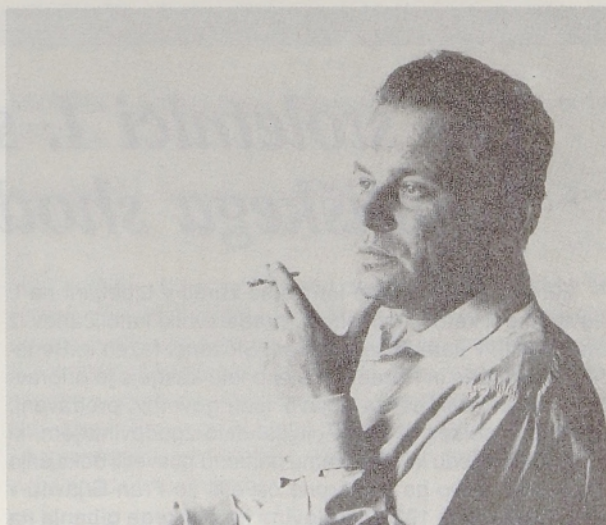
Po tem romanu se je Smole v celoti posvetil dramatik. Hitro po vojski je napisal dramo **Mostovi** (1948), ki je zgrajena v duhu tedanjega aktivističnega socialističnega realizma. Počasi pa si je pisatelj ustvaril svoj svet, ki ga je našel v eksistencializmu, v prepričanju, da je današnji svet zlagan, strahopeten, egoističen, zmeden, skratka **nič-en**. Ljudje so se s tem nemoralnim svetom spriznili, kakor pravi Hilda v **Potovanju v Koromandijo** (1956): »Ker moram živeti. Ker ne morem drugače kot mirno, spodobno, zanesljivo živeti. Ker mi je tuje vsako tveganje. Ker se ga bojim. Trepetam, da bi se zgodilo karkoli, kar bi spremenilo varno in solidno običajnost. Od malega drhtim pred vsem, kar ni varno. Trepetam pred neuglednostjo, revščino, pred sramoto. Sovražim samo sebe, ker sem tako šibka, toda tega ni moč spremeniti. Moram živeti in moram tudi ljubiti samo sebe.«

Hildin svet Tone ne more več živeti v tem svetu, hoče »ven«, in moč »vse-ga«. Nekje je boljši svet, ki ga predstavlja Koromandija. Koromandija je, če si posameznik prizadeva, da bi jo odkril. Koromandija je torej v **iskanju** Koromandije. Išče pa jo lahko samo »osveščen« subjekt.

Igra **Koromandije ni?** je nadaljevanje prejšnje, le da je še bolj poudarjeno, da na tem svetu ni mogoče uresničiti nobenega osebnega načrta ali vrednote. Tone ni prišel v Koromandijo, ampak se je ubil, kljub temu pa avtor trdi, da je Koromandija, in sicer v stisku dveh rok: »Človek se lahko reši pred **nič-em** sveta in zgodovine, če s stiskom dveh rok ustvari tako trdno moralno bariero, za katero lahko skrit uresniči svojo temeljno vrednost — subjektiviteto, vse.«

Enaka miselnost prevladuje v ciklu treh enodejank, ki so izšle pod skupnim naslovom **Igrice** (1957).

Najboljša Smoletova drama je **Antigona** (1961 in več ponatisov), ki je zajeta iz grške mitologije in obravnava spopad med dvema svetovoma: prvo predstavlja zvestoba etosu, božjemu zakonu, druga vrednota pa je človeška samovolja, zakoni totalitarne države. Zmaga božja volja, toda Antigona zaradi tega umre. Tudi v tej drami gre za soočenje med svetom **nič-a**, katerega voditelj je Kreon (državni

poglarar) — ter med čistim moralnim načelom **vse-ga**, katerega predstavnica je Antigona. Antigona je tako imenovani »osveščen« subjekt, ki ve za pravo resnico sveta, ki pa v njej ne more vztrajati in ki zato sledi svojim lastnim, absolutno čistim nagibom. Zato njena smrt ne pomeni potrditve **nič-a** v svetu, ampak njegovo kritiko. Še več, Kreonov svet se na koncu zruši. Antigona v drami nikoli ne nastopi, vendar je kljub temu stalno prisotna, živa, ob njej se morajo nastopajoči odločati o dobrem in slabem, o tem svetu in o svetu bogov in njihovih zakonov. Drama je kljub starodavnosti zajeta iz povojnih slovenskih razmer, napisana s srčno prizadetostjo in v pesniški prozi.

Veseloigra v temnem (1966) predstavlja spor med vsakdanjo družbo in Tujcem, obravnava pa popolno nekomunikativnost v sodobnem svetu.

V **Cvetju zla** (1967) pravi avtor, da je **zlo** edina resničnost sveta, zlo mora zakraljevati do konca svojih mej, da se bo mogel potem razviti njegov pendant **dobro**, prava anti-zlo.

Višek svojega pesimizma in nihilizma pa je Smole dosegel v drami **Krst pri Savici** (1969). Črtomir in Bogomila sta sicer nadaljevanje Prešernovih junakov iz Krsta pri Savici, vendar pa ju je avtor popolnoma spremenil. Bogomila se je pri Smoletu spreobrnila zato, da si je rešila življenje, vendar je v bistvu brez vere, čeprav postane redovnica. Črtomir pa pravi sam o sebi: »Jaz pa ostajam tu — brez smrti, brez ljubezni, brez Boga.« Čeprav je krščen in redovnik, išče »pravi krst« in »pravega Boga«. Najde ga v pobijanju poganov, njegov Bog se imenuje »Bog maščevanja. Rdeči Bog.« Nazadnje zakolje Bogomilo, njega pa obešijo. S tem je odkril smisel in dosegel najvišjo obliko svobode: sam je izbral čas svoje smrti.

S tem delom je napravil Smole Prešernu krivico, ker je ponaredil njegovo idejo in njegova junaka. Brez dvoma so tudi to delo navdihovale povojne slovenske razmere, ko se je razblinila pravljica o dobrih, poštenih, pridnih, pobožnih, človekoljubnih slovenskih ljudeh.

Dominik Smole se je za trajno vpisal v slovensko literaturo z dramo Antigona — in to je dovolj. Prevedli so jo v srbohrvaščino, italijanščino in nemščino, o Smoletovi dramiki je napisala doktorsko tezo Sofia Zani pri prof. Martinu Jevnikarju v Padovi, kjer je zdaj profesorica za srbohrvaški jezik in literaturo.

Ob stoletnici I. slovenskega katoliškega shoda

Tomaž Simčič

29. avgusta pred sto leti so se zbrali v Ljubljani na I. slovenskem katoliškem shodu predstavniki katoličanov iz vseh škofij, v katerih so prebivali Slovenci razen iz Benečije, Prekmurja in Porabja. Že eno leto kasneje je pripravljani odbor poskrbel za objavo vseh govorov, predavanj, debat in resolucij in s tem olajšal delo zgodovinarjem, ki so kasneje shodu in njegovemu pomenu posvetili dokajšnjo pozornost. Tako ga je izčrpno osvetlil že Fran Erjavec v svoji knjigi iz leta 1928 **Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem**, v novejšem času pa recimo Fran Gestrin in Vasilij Melik v **Slovenski zgodovini 1792-1918** iz leta 1966, predvsem pa Stane Granda z razpravo **I. in II. slovenski katoliški shod**, ki je bila prebrana na Missievem simpoziju v Rimu leta 1987.

Vsi omenjeni pisci so si edini, da predstavlja shod pomemben mejnik v slovenski moderni zgodovini. Na njem so namreč postavili idejne temelje novodobnemu organiziranemu katolicizmu. Ločitev duhov na podlagi svetovnega nazora, ki je bila v slovenski javnosti dejstvo vsaj od leta 1890, je na shodu dobila nekakšno uradno potrditev. S tem je na celi črti zmagala linija, ki jo je vrsto let brezkompromisno vodil profesor bogoslovja in neotomistični filozof Anton Mahnič. Mahničevi nazori so sicer na shodu naleteli na določen odpor, toda večina jih je podprla, predvsem pa so bili z njo v sozvočju najvplivnejši slovenski škofje, začenši z Jakobom Missio iz Ljubljane, pa tudi goriški metropolit Alojzij Zorn.

Kaj je pravzaprav tedaj pomenila ločitev duhov? Predvsem moramo pojasniti, da to ni bila kaka slovenska posebnost. Nasprotno, zasnova in zaključki I. slovenskega katoliškega shoda so bili, kot ugotavlja Stane Granda, pravzaprav le odmev vseavstrijskega, ki je bil leta 1889 na Dunaju. Resolucije, ki so jih sprejeli v Ljubljani, se v bistvenih točkah povsem ujemajo z dunajskimi. Iz njih je razvidno, da se katoličani več ne istovetijo z družbo, marveč sredi družbe natopajo kot samotojen subjekt.

Toda podobna gibanja, kot so se porajala v Avstriji, opazamo tudi drugod po Evropi. Izhajala so torej iz zelo globokih potreb, bila so izraz velikih družbenih in kulturnih sprememb. Kaj se je torej dogajalo v drugi polovici 19. stoletja? Nastanek modernega katoliškega gibanja, ki stremi za uveljavljanjem katoliških načel v družbenem življenju, je neposredno povezan z vzponom liberalizma. Liberalna, razsvetljenska ideologija je sicer že dolgo krojila podobo tako imenovane evropske napredne kulture, toda šele v drugi polovici 19. stoletja je liberalcem uspelo prevzeti tudi politično oblast v svoje roke. Sekularizacija, laicizacija družbe je bil dolgotrajen proces, katerega začetek sega že v 16. stoletje. Toda v drugi polovici 19. stoletja postane ta proces tudi uradna politika mnogih evropskih držav, med katerimi Avstrija ni bila izjema. Cerkev je na politiko laicizacije odgovorila z organiziranim katoliškim gibanjem.

Moderno katoliško gibanje s svojim vztrajnim poudarjanjem katoliških načel, ki naj prekasijo družbo, vsebuje torej tudi priznanje, četudi neizrečeno, da sodobna družba v resnici ni več krščanska. Dokler sta bili družba in krščansko občestvo eno, kot v srednjem veku, ni bilo potrebno nobeno katoliško gibanje. Slednje je značilno za moderno pluralistično družbo, v kateri med seboj enakopravno tekmujejo različni svetovni nazori in pogledi.

Delo na I. katoliškem shodu v Ljubljani je potekalo v šestih odsekih. Ti so bili: šola, krščanska veda in učenost, socialne zadeve, katoliško življenje, tisk in katoliška narodna organizacija (stranka). Resolucije so izzvenele v zahtevno, naj družbeno življenje poteka v skladu z zahtevami katoliške vere in morale. Tako so se na primer zavzemale za katoliške šole, za ustanovitev katoliškega znanstvenega društva, za ukrepe zoper propadanje kmeta in izkoriščanje delavcev po tovarnah, za ustanavljanje zadrug, za snovanje katoliškega časopisja, za utrditev slovenske katoliške politične organizacije. Glavni poudarek je bil na izoblikovanju trdne idejne osnove, obenem pa je v razpravi že prisoten duh socialne odprtosti, ki ga je leto prej vnesla Leonova okrožnica **Rerum novarum**.

Zanimivejše od resolucij so bile včasih tudi ostre debate med udeleženci. Tako je v političnem odseku Goričana Antona Gregorčiča, ki je zagovarjal spravljujejše slogaško stališče, ostro zavrnil Mahnič ter tako preprečil priznanje katoliškega značaja goriškemu političnemu društvu Sloga. Znana je tudi Krekova izjava v socialnem odseku: »Kmetom ne delimo milosti, ampak pravico.« Ton pa je zborovanju vendarle vseskozi dajal Mahnič. Njegovi posegi so bili res skrajno načelni in nepopustljivi. Prodrla je njegova zahteva, naj se katoličani oklenejo filozofije sv. Tomaža Akvinskega. Vprašljiva pa je njegova načelnost postala tedaj, ko je celo zanikal možnost prave ljubezni med ljudmi, ki jih ne združuje enak svetovni nazor.

Na I. katoliškem shodu v Ljubljani so bili prisotni tudi Primorci, bolj Goričani, manj Tržačani. Goričani so z Mahničem, Pavlico in Gregorčičem bili celo med glavnimi akterji zborovanja, toda aktivni so bili tudi Tržačani, predvsem dekan iz Ospa Josip Kompare. Na slavnostnem zborovanju se je oglasil župnik z Repentabra Matija Sila z duhovitim in briljantnim govorom, ki je navdušil poslušalce.

I. slovenski katoliški shod leta 1892 je bil torej pomemben dogodek. S tem da je izoblikoval ideološki program katoliškemu gibanju, je namreč odprl pot pluralizaciji javnega življenja na idejni podlagi. Če so bile po eni strani dolgoročne posledice te izbire tudi vprašljive, — pomislimo recimo na nikoli dokončno razčiščeno vprašanje odnosa med vero in političnimi izbirami ali na določeno radikalizacijo, od katere ni bilo daleč do nestrpnosti — pa je bil ta korak v tedanjih razmerah nujen in je vendarle pomenil premik iz okostenelega slogaštva v modernejše pojmovanje politične in družbene dialektike.

HERIBERTUS – Avtor ob priimku *Herblan* pravilno sklepa, da verjetno ni nastal iz tega imena. Različica *Hriblan* (*Hrblan*) očitno kaže na občno ime hrib in na obrazilo *-jan* za prebivalca.

HERMAGORAS – Priimkom z začetnim *M-* (*Mohorič*, *Mohorč*) se pridružujejo taki z *B-* (*Bohorič*, *Bohorč*).

IGNATIUS – Priimka *Nac* in *Nacelj* sta sicer redka, vendar vsaj malo nasprotujeta Merkùjevi trditvi, da se je "češčenje sv. Ignaca... udomačilo prepozno, da bi moglo vplivati na nastanek nekega slovenskega priimka". Priimka sta zabeležena pri popisu 1971, v ZSSP pa ju res ni.

IOACHIM – Priimki *Jauk*, *Jauh*, *Javh* so narečni nadaljevalci priimkovnih oblik *Joh*.

JACOBUS – Gotovo je treba k tej neverjetno razvejeni družini prišteti še priimke *Kebe*, *Kebel*; verjetno tudi naslednje *Kep*, *Kepa*, *Kepe*, *Kepic*, *Kepše*, *Kobše*. Starotrški župnik Janez Kebe je našel v starih listinah svojega območja še druge različice zapisov.

JOANNES – Priimek *Hanuš*, ki se zdi avtorju nenavaden, je seveda češki. V primeru *Anžner* gre v ZSSP gotovo za napačno branje priimka *Aužner* (*Avžner*), saj se pisana *u* in *n* v rokopisih včasih težko ločita. V popisni statistiki iz leta 1971 priimka *Anžner* namreč ni.

JORDANUS – Ime je Merkù izpustil (Tagliavini ga ima), vendar bi ga morali upoštevati, saj je priimek *Jordan* pri nas zelo pogost (nad 600). Ime je povezano vsaj z enim svetnikom in nekaj blaženimi, prvotno pa je bilo to samo ime reke, ki velja za reko krsta.

LAURENTIUS – Družino bi bilo treba pomnožiti še s priimki *Lavrek*, *Lovrek*, *Lorinc*, *Rencl*, *Renko*, *Renčelj*. Tudi priimek *Vovko* ne gre povezovati z volkom, nastal je pač po švapanju iz *Lovko* (*Lov-renc*). Z imenom *Leonard* si delita priimke *Lenc*, *Lenček*, *Lenčič*.

LEONARDUS – Priimek *Lindič* se najbrž veže na bavarsko hipokoristično obliko tega imena (*Lind*, *Lindl*).

LUCAS – Zdi se, da v Merkùjevi obdelavi manjkajo priimki *Lekan*, *Lekič*, *Lekšan*.

MARTINUS – Upoštevati bi kazalo tudi preglashene oblike *Mert*-v priimkih *Mertel*, *Mertelj*, idr.

MATTHAEUS – Dodati je še priimke *Tavzes*, *Tavzelj*, *Tavželj*, *Tevej*, *Tevejč*, *Te(v)žak*; z bavarskim posredništvom smo iz tega imena dobili tudi priimek *Hojš*. Še bolj so odmaknjeni priimki *Dev*, *Deu*, *Devčič*.

MATTHIAS – Iz hipokoristične oblike *Mac* sta pri nas znana *Macuh* in *Macun*.

MELCHIOR – Tudi goriški priimek *Melihen* je treba pridružiti sem.

MICHAEL – Priimki *Mikel*, *Mikelj*, *Mikeln* ipd. spadajo bolj k Miklavžu.

NAZARIUS – Verjetno so iz tega imena priimki *Zor*, *Zorc*, *Zore*.

NICOLAUS – Na to priljubljeno svetniško ime se veže še precej več naših priimkov. Na prvi pogled nekateri v svoji glasovni podobi tega sicer ne kažejo, toda če upoštevamo veliko množico hipokorističnih izhodišč, jih je mogoče tudi glasoslovno utemeljiti. Naštejmo vsaj nekatere: *Lassan*, *Lasan*, *Loos*, *Globavs*, *Klobovs*, *Klovevs*, *Klabus*, *Kloboves*, *Las(baher)*, *Klasinc*, *Koleša*, *Klapš*, *Lauš*. Celo slavni *Nietzsche* spada v to družino!

PANCRATIUS – Razmejitev priimkov, ki se nanašajo na izposojenko *pungart* (*Baumgarten*) in na to ime, je precej težavna. Tako se uvrščajo med prve *Pungaršek*, *Pungeršek*, *Pungartnik*, med druge pa *Pungerl* in *Pungarčič*. S Pankracijem se povezujeta tudi priimka *Kreč* in *Krečič*; tudi ob priimkih *Grace*, *Graca*, *Gracej*, *Gracel*, *Gracel* ne gre dvomiti o tem, da so nastali iz tega svetniškega imena.

PAULUS – Prišteti je še priimek *Pal*, čeprav ima za nastanek tega priimka svojo vlogo madžarščina.

PHILIPPUS – Avtor je ravnal pravilno, da je precej slovenskih priimkov, ki se v ljudski zavesti povezujejo z lipo, prenesel v območje tvorbo iz nekdanje veliko bolj razširjenega imena Filip. Včasih pa vendar ne gre ločiti različic, ki imata isti vir, vendar je ena bolj razširjena na Koroškem, druga pa prevladuje na Štajerskem (*Lipovnik*, *Lipovšek*). Pri Filipu ne gre obiti priimkov z začetnim *P-*, kot so *Pilej*, *Pilinger*, *Pilko*, *Pilaj*. Verjetno spadajo sem tudi priimki *Flak* (iz *Filak*), *Flakus*, *Flek*, *Flis*, *Flisar*, *Flisek*. K Filipu spadajo tudi štajersko-koroški priimki *Pipuš*, *Pipán*, *Pipa*. Tudi priimek znanega latinista spada sem (*Pipenbacher*).

POLYCARPUS – V Merkùjevi obravnavi tega imena ni. Videti pa je, da je ime tudi pri nas zapustilo sled v priimkih *Karba*, *Karpe*. B. Unbegaun (Russian Surnames) razlaga iz tega vira priimka *Karpov* in *Karpejev*.

PRIMUS – Na str. 112 Merkù omenja, da pri Kebru navedene oblike *Šemprimož* "nobeden novejših virov ne izpričuje". V popisu 1971 je zapisan priimek *Šemprimožnik*, ki potrjuje obstoj imena *Šemprimož*; res ga v ZSSP ni. Ker ni verjetno, da bi se v naših priimkih ohranila slovenska osnova *prem-* (*Prēmomysl*, *Přemysl*), bi morali družino Primožev pomnožiti še s temile priimki: *Premec*, *Premelč*, *Premik*, *Premk*, *Premoser*, *Premoš*, *Premoša*, *Premož*, *Premožak*, *Premože*, *Premožik*, *Premuš*, *Premuž*, *Premužak*, *Prem*, *Premužič*, *Premzel*, *Premzl*, *Prenoša*, *Pren*, *Prenc*.

QUIRINUS – Ime panonskega škofa in mučenca iz 4. stoletja najdemo še v nekaj slovenskih priimkih: *Kirn*, *Kiren*, *Kirič*, *Kerin*; *Kuri*, *Kure*, *Kurinčič*.

RUPERTUS – Dodati je treba nekaj štajerskih priimkov: *Lopert, Lop, Lopič, Lopan*. Mogoče se to ime skriva celo v priimkih *Loparnik, Loparič, Lopša*.

SIGISMUNDUS – Ne vem, če lahko sem pripišemo tudi štajerski priimek *Žgeč*?

SILVESTER – Gotovo je treba sem šteti priimke *Wester, Vester, Bester, Bešter*.

STEPHANUS – Z nekaj drznosti bi tej družini pripisali še priimke *Čep, Čepar, Čepak, Čepel, Čepič, Čepin, Čeplak, Čepon*. Za štajerska priimka *Stepišnik* in *Štepišnik* pa ni rečeno, da ne slonita na izposojenki *štepih* (vodnjak).

THOMAS – Nedvomno spadajo sem priimki *Tuma, Toš, Tuš*; mogoče tudi *Mazi, Maži, Mazej, Mažič, Mašek, Ma-*

selj, tudi *Doma*. Ni razumljivo, zakaj bi moral obstajati *Tomažek* kot podlaga za *Tomaški vrh* in *Tomaško vas*, saj je za take tvorbe dovolj tudi *Tomaž*.

TOBIAS – Dodati je nekaj priimkov z začetnim *D*:- *Dobinger, Dobida, Dobič, Dobaj, Dobaja*.

URBANUS – Dodati *Orban* in *Orbanič*. Tudi priimka *Ban, Banič* spadata najbrž sem.

WOLFGANGUS – Andrejka bi ob tem imenu pogrešal priimek *Vilfan*.

WILHELMUS – Zaradi priimkov *Vilman, Vilhar, Vilar, Vilhelm* bi ga morali sprejeti na seznam.

ZACHARIAS – Še priimka *Hari* in *Harej*.

Ob slovenskem imenoslovju

Slovenski skladatelj, a tudi znani tržaški kulturni delavec ter v zadnjem desetletju uveljavljeni imenoslovec Pavle Merkù je v letu 1988 v reviji Mladika začel in v letu 1992 končal z objavljanjem obsežne imenoslovne raziskave *Svetniki v slovenskem imenoslovju*.

S P. Merkujem sva se osebno spoznala spomladi leta 1988 ob njegovem obisku na Inštitutu za slovenski jezik ZRC SAZU v Ljubljani. Tedaj je v 95. in 96. številki revije *Primorska srečanja* izšlo njegovo odprto pismo z recenzijo mojega *Leksikona imen*. Na osnovi izkušenj in ugotovitev pri raziskavanju starejših tržaških in drugih zamejskih virov ter imen sploh je P. Merkù za marsikatero ime dodal pomembne podatke, ki lahko včasih omogočijo drugačno mnenje o izvoru določenega imena. Razpravo z mojim *Leksikonom imen* – on jo slikovito poimenuje premikanje podob na imenski šahovnici – je potem Merkù nadaljeval v svojih *Svetnikih*, in sicer začenši z imenom *Elizabeta*. Poudariti moram, da je bil to vseskozi koristen in ustvarjalen dialog, ki pa ga bom jaz lahko enakovredno nadaljeval šele v novi izdaji *Leksikona imen*, ki jo Mohorjeva družba že načrtuje. Za zdaj se bom v časovni stiski – končujem namreč s pisanjem nove knjige z naslovom *Živali v prispodobah* – omejil le na nekaj pripomb in pojasnil v zvezi z omenjeno razpravo v recenziji in Svetnikih.

Kot predstavnik manjšinskega naroda v Italiji je P. Merkù, kot tudi večina njegovih sorojakov, zelo občutljiv na kakršnokoli četudi včasih samo navidezno zanemarjanje ali nerazumevanje s strani matične države. Zato me veselijo in hkrati obvezujejo njegove besede in recenzije *Leksikona imen*: "Tako Vam rad priznam, česar nisem mogel doslej priznati kateremukoli slavistu v SRS: da ste izredno pozorni tudi na slovenš'no zunaj matičnih (državnih) meja, da dobro poznate publikacije, ki zadevajo Slovence zunaj teh meja, in da radi postrežete s podatki, ki zadevajo slovenska imena na Koroškem in v Italiji..." Res je, da sem uporabil skoraj vse takrat razpoložljive podatke, zlasti za starejša obdobja, ko ozemlje, naseljeno s Slovenci, še ni bilo zamejeno z mejami Jugoslavije. Seveda pa je popolnoma jasno, da zapis v *Sloveniji, na Slovenskem* pomeni v *Leksikonu imen* država Slovenija, tj. matična država Slovencev.

Na omenjeno občutljivost kaže tudi Merkujeva "zamera" glede pisave *čedadski* namesto *čedajski*. Jaz sem, najkrajše rečeno, samo citiral naslov rokopisa, kot je zapisan v strokovni literaturi, obenem pa je tudi res, da bi mi tako svetovala tudi tako znana priročnika, kot sta SP 1962 in SSKJ. S tem seveda nikakor ne zanikam jezikovne pravilnosti oblike *čedajski* (: *blejski*), še manj, da bi njeno rabo odrekel domačinom ali komurkoli. V tolažbo prizadetim naj povem, da je med Dodatke v V. knjigi SSKJ sprejeta tudi oblika *čedajski*. V Svetnikih mi P. Merkù nekajkrat prizanesljivo očita, da nekateri nosilci iz starih virov navajanih imen niso Slovenci. Moje izhodišče pri tem so bile najbolj zgodnje pojavitve določenega imena na etničnem ozemlju Slovencev. Ugotavljanje narodnosti nosilcev imen je v zapisih imen, ki ob sebi nimajo vzdevkov, priimkov ali drugih oznak, izredno težavno oziroma praktično nemogoče. Kjer pa je bilo tako ugotavljanje možno, sem navajal slovenske nosilce imen. Kolegu Merkuju pa rad priznam, da je za omenjeno ugotavljanje zelo usposobljen. Njegov jezikovni čut se je desetletja brusil na stičišču različnih narodnih kultur. To pa je pri obravnavi tako komplicirane tematike, kot so osebna in zemljepisna imena, bistvena kvaliteta. Pri

obravnavanju števila cerkva, posvečenih posameznim svetnikom, imam občutek, da Merku včasih ni čisto prepričan v pravilnost števil, ki jih navajam v Leksikonu imen. Tako npr. pri imenu *Mohor* zapiše: "S tem se nismo približali vsoti cerkev, ki jih deklarira KEBER." Za ugotavljanje števila cerkva sem uporabil podatke iz takrat verjetno najbolj kompletnega vira. To je knjiga *Letopis Cerkve na Slovenskem 1985*. Možno je sicer, da sem se pri štetju zmotil za kako cerkev ali da je kako število neopazno spremenil tiskarski skrat. Drugo vprašanje je, kako zanesljivi so podatki v samem Letopisu. Po njem je npr. v Sloveniji ena sama cerkev sv. *Apolonije*. V KLS III 126 pa piše, da je v Bezovici v občini Koper zapuščena cerkev sv. *Polone* iz 17. stoletja.

Pri imenu *Primus*, slovensko *Primož*, Merku za v Leksikonu imen navedeno krajevno ime *Šemprimož* trdi, da "ljudske oblike *Šemprimož* ne izpričuje nobeden novejših virov". Kljub temu lahko v knjigi *Slovenska krajevna imena*, Lj. 1985, str. 225, preberemo: *Primož pri Ljubnem...* lokalno tudi *Šemprimož* in *Šemprimoški Vrh*.

Iz manjšalnih, večalnih, ljubkovalnih, slabšalnih in drugih različic rojstnih imen so se v posebnem priimkovnem procesu razvili mnogi slovenski priimki. Njihovo število po nekih ocenah dosega vsaj eno tretjino celotnega slovenskega priimkovnega fonda. Bolj natančnega podatka najbrž ne bomo dobili še tako kmalu, in to predvsem zaradi težav pri ugotavljanju takih priimkov.

Pogosto je iz omenjenih preoblikovanih in skrajšanih osnovnih oblik rojstnih imen ostal samo en zlog. Zanj je včasih mogoče domnevati več izhodiščnih oblik rojstnih imen. Temu zlogu so se potem v priimkovnem procesu dodajale različne končnice ali kombinacije končnic. Na ta proces so lahko na prepisnem slovenskem etničnem ozemlju vplivali še številni sosednji tujejezični dejavniki. Rezultate takih procesov – priimek mora potem imenoslovec povezati s pravim izhodiščnim imenom, kar ni tako enostavno. Merkuju je tako delo pravi konjiček, v katerem uživa in je zato tudi uspešen. V veliki delovni vni pa ga včasih nekoliko zanese, ko skuša nekatere priimke na silo potegniti na kopito določenega imena. Pri tem zanemari nekatere očitne razpoznavne znake, ki usmerjajo priimke k drugim izhodiščem. Tako npr. priimek *Tajnšek*, *Tainšek* ter *Tajnik*, *Tajnikar* povezuje z imenom *Danijel*. Značilne končnice teh priimkov kažejo prej na krajevni izvor, ki ga potrebuje tudi obstoj zaselkov *Tajna* in njihovo arealno oziroma prostorsko ujemanje. J. Glonar v *Poučnem slovarju* (zv. 32, str. 385) našteje na *Štajerskem* sedem zaselkov z imenom *Tajna*. Več zaselkov s tem imenom najdemo tudi v KLS. Končno pa pravilnost domneve o krajevnem izvoru obravnavanih priimkov potrjujejo zgodovinski zapisi. V knjigi *Historična topografija slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške do leta 1500* (avtor P. Blaznik), N-Ž, str. 416-417, piše:

Tajna, zaselek in gorski hrbet pri Gornjem gradu

27.3.1314: *fünfe hüben... auf dem Taynne*

1426: *Martin im Teyn* – (Or 2, str. 315)

Tajnik, kmetija v k.o. Ravne pri Šoštanj

1436: *im Thein ein halbe hauben* – (Cfk, f. 81') itd.

Tajnšek, ime v k.o. Črni Vrh pri Vranskem

ok. 1480: *Michel zu Teyna* – (urb. Vran., LA)

Tajnšek, kmetija v območju Črte O od Gornjega grada

1426: *Andre an der Teyn* – (Or 2, str. 256)

Itd.

Glede na navedene podatke gre torej očitno za priimke, ki so nastali po nazivih prebivalcev ali prišlekov iz *Tajne*. Za priimke na *-šek* namreč velja načelo *bližnje selitve* (glej J. Keber, O izvoru priimkov na *-šek*, *Onomastica jugoslavica* 9, 1982, str. 229-236).

Naj opozorim še na dve napaki, ki sta se prikradli pri citiranju Leksikona imen. V Dodatkih in popravkih je pri imenu *Nicolaus* namesto krajevnega imena *Mevšek* treba napisati *Mevkuž*, pri imenu *Notburga* zapisano dopolnilo – *Naselje* (*Sv. Walburga*, ljudsko *Šentómpрга* pri Smedniku) – pa spada k imenu *Walburga*. Krajevno ime *Mevkuž* danes običajno povezujejo s cerkvijo sv. *Miklavža* (iz 16. sol.), medtem ko Dušan Čop

Slovenija je lepa dežela. Pred kratkim mi je slovenski izseljenec, ki je obredel svet, naravnost vznihčen dejal: »Bil sem malo po Sloveniji. Mejdun, je to lepa dežela!« In res. K lepotam Slovenije pa spadajo tudi njeni kulturni spomeniki, predvsem njene bele cerkvice in kapele, posejane po zelenih gričih. Bajе jih je nad 3000, mi je nekoč dejal strokovnjak. Prejšnji režim je hotel te spomenike odpraviti, zato jih je začel načrtno rušiti. Danes jih obnavljajo. Podružna cerkviča sv. Tomaža pri Štjaku (levo) je doživela slovesen praznik ob obnovi v nedeljo, 7. julija. Kaj pa cerkviča sv. Helene v Dragi pri Beli cerkvi na Dolenjskem? Ustno izročilo pravi, da sta se pri njej ustavila sv. brata Ciril in Metod. Kdaj in kako jo bodo obnovili, če stoji ogrodje okoli nje že nekaj let, tako kot vidimo na sliki (desno), in lahko pridemo do nje samo še skozi goščavo in koprive?

POD ČRTO

Spektakularizacije

V zadnjih časih se v tržaškem slovenskem levo usmerjenem časopisu pojavljajo članki, ki svarijo pred radikalizacijo boja za priznanje slovenskih pravic, spektakularizacijo le-teh in ki pozivajo slovenske »radikalne« elemente k dialogu z italijansko stranjo.

Vse lepo in prav. Tudi mi se ne strinjamo z nekaterimi »exploiti« s strani npr. prof. Sama Pahorja, ker smo namreč prepričani, da poleg njegovega obstajajo še drugi načini za doseg tega, kar nam pripada. S tem seveda ne zanikamo Pahorjevih uspehov.

Vendar se nam zdi, da za vsemi temi »svarili« tiči neka težnja po skrivanju za prstom, po opravičilu zaradi podpore slovenskih levičarjev statutoma tržaške Občine in Pokrajine. Vsi si želimo dialoga s someščani italijanske narodnosti, saj brez dialoga ne bomo prišli nikamor. Ostaja samo vprašanje, kako naj poteka ta dialog: morda tako, da nekdo kriči in žali, drugi pa molči? Morda levičarski politiki mislijo, da če bomo Slovenci pridni in tihi, se bodo tudi nacionalisti umirili? Nacionalizem in neofaši-

zem v Trstu sta problema, ki ju bodo v glavnem morali rešiti Italijani sami. Mi lahko damo k temu svoj prispevek, vendar je to njihov problem. Če bomo popuščali, bomo samo prilivali olja na ogenj. To seveda ne pomeni, da moramo postati skrajneži, vendar je treba nastopati dostojanstveno in odločno.

Leni dijaki, zaplankanost in še kaj...

V številki »Novega lista«, ki je izšla 30. julija letos, je objavljen dolg intervju, ki ga je z doberdobskim župnikom Ambrožem Kodeljo imel Jurij Paljk. Pogovor so objavili ob Kodeljevi 25-letnici mašništva. V njem preseneča ostrina odgovorov, ki se dotikajo problema študirajoče mladine, podobe duhovnika, vloge »Novega lista« in drugih časopisov itd. Iz njih lahko človek razbere, da so za Kodeljo skoraj vsi dijaki lenuhi. Navajeni so, da dobijo vse na krožniku in podobno. Seveda, tudi mi se strinjamo, da v življenju uspe samo tisti, »ki nekaj zna in to znanje zna tudi iztržiti, ne pa tisti, ki ima podedovan denar in je prepričan, da bo s temi fičniki kupil ves svet s politiko vred.« Ven-

dar ne moremo kar tako reči, naj gre do, saj ne bo nobene škode za lenuhi. Dijakov in mladih je vseh vrst: imamo tiste, ki so bolj marljivi, in tiste, ki so bolj »komodni«, zato Kodeljeva ostrina tu ni na mestu.

V nadaljevanju Kodelja pravi, da je vesel, da je »Novi list« odprt, saj v Gorici tega niso vajeni. List naj bo »pluralističen, ne pa zaplankan, da pisec mora plesati po urednikovi muziki«; nevarnost je torej, da postane v tem primeru vse skupaj »pocukrana kronika s skupkom sentimentalno popisanih dogodkov, ki bodo obstajali, dokler bo obstajalo človeštvo...« In še: »Hudo je, če se bralec srečuje z naduto osladnimi informacijami, ki jim velikokrat botruje spoznanje, da je stvar drugačna, kot je predstavljena.« Vsak list ima svoje hibe. Ko nimaš rednih in profesionalnih sodelavcev se pač zgodi, da mora uredništvo objaviti tudi prispevke, ki niso prav na visoki časnikarski ravni. Pluralizem in odprtost? Tudi mi smo zanj, vendar to ne pomeni, da se mora vseprek pisati o vsem in se držati več uredniških linij istočasno, saj se v teh primerih konča tako, da se časopis znajde brez repa in glave, kot se zadnje čase dogaja v našem zamejstvu.

Iz slovenskega Medžugorja

Kurešček: 833 metrov visok hrib na Dolenjskem, 25 kilometrov vzhodno od Ljubljane. Na njem baročna cerkva, zgrajena pred stoletji, znamenita romarska točka do zadnje vojne. Požar, podtaknjen 1. maja 1970, je že propadajoči cerkvi uničil tudi še nepoškodovani zvonik. Sporočilo Slovincu v Medžugorju: »Obnovite cerkev Kraljice miru«, brez navedbe kraja. Po ugotovitvi, da je to Kurešček, začetek obnovitvenih del do avgusta 1992, ko se je Marijin kip iz Želmlja spet vrnil v prenovljeno cerkev na hribu.

Od 1989 naprej, in sicer ob prvih sobotah v mesecu, »Sporočila«, podobna onim v Medžugorju, do 4.1.1992. Naslednja so bila pridržana do letošnjega 5. avgusta (po medžugorskem sporočilu Marijin rojstni dan), ko so bila objavljena v brošuri »Kurešček — Marija, Kraljica miru«.

Ta, doslej pridržana sporočila ponatiskujemo iz omenjene brošure, prepričani, da bodo zanimala naše bralce. (Ur.)

Kurešček, 8.2.1992

(Marija, Kraljica miru je bila solzna in je z jokajočim glasom govorila)

Ko bi človeštvo, kristjani, posebej pa Hrvatje vsaj zdaj spoznali, kaj so zamudili, ko me niso poslušali. Deset let sem jih vabila, svarila in prosila, naj molijo za mir in si prizadevajo za spravo in Bogu vdano življenje. Večina ni sprejela mene, Božje poslanke, ne mojih svaril, ne vabil k posvečenju. Posledice in preizkušnje so strahotne. O, da bi vsaj zdaj spoznali mene, Kraljico miru, in me sprejeli kot Mater, po kateri govori Bog.

Nad Jugom se zbirajo grozeči oblaki. Sloveniji ne preti več vojna nevarnost, pač pa vanjo vdira nevarna duhovna tema. Ta se bo zelo zvito skušala vtihotapiti v vse pore krščanskega življenja in delovanja. Škodovati krščanstvu in prevzeti državno oblast — to je njen glavni cilj. Iz Slovenije bo tema segala daleč naokoli.

In tu obstaja en sam način, da se branite in varujete: spreobrnite se, živite v spravi, delite mir, živite po evangeliju in božjih sporočilih, ki jih prejimate po meni. Molite, molite in postite se. Počivate lahko samo v Sinovem in mojem srcu, sicer pa ni časa za duhovno lenobo in počitek.

Moj blagoslov bo spremljal vse, ki ljubijo Resnico in živijo poslušno. Tebe, moj sin, pa posebej blagoslavljam, saj boš v velikih preizkušnjah potreboval mojo pomoč.

Kurešček, 10.2.1992

(2. obletnica)

Hvaljen Jezus! Čeprav trepetam v žalosti, ker imajo satanske sile tako moč nad vernimi in človeštvom sploh, se veselim, močno veselim vas, ki ste slišali moj glas in prišli k meni. To je moj dan in vi ste moji. Veselim se v Očetu, Sinu in Svetem Duhu. Obdarjeni ste z veliko milostjo, da sem po volji Njega prišla k vam in vi k meni. Vso vašo hvaležnost in slavo bom združila s svojo in jo izročila Očetu in Sinu, saj je to delo Svetega Duha.

Zaupajte mi, molite in se postite, z vami bom jaz, vaša Pomočnica. Blagoslavljam vas, posebej še tiste, ki ste premagali težave in ovire, da ste lahko prišli k meni.

Vaša Mati in Kraljica miru sem.

Kurešček, 7.3.1992

Hvaljen Jezus! Hvala vsem, ki ste prišli k meni. Hvala, da se vsaj nekateri prizadevate izpolnjevati božjo voljo ter se trudite živeti evangeljsko, moja sporočila pa so za vas resnica.

Blagoslavljala vas bom in molila z vami, da boste zmogli pot čez velike ovire. Z molitvijo in postom se boste lahko upirali silam teme. Ta ima moč le v človeku, Vsemogočni jo z vašo vero in molitvijo uniči.

Zaupajte Sveti Trojici in v mojo priprošnjo in zmagovali boste, sicer vas čaka naporna pot!

Blagoslavljam vas, posebno še tiste, ki z vero darujejo svoj križ mojemu sinu.

Kurešček, 4.4.1992

Vi ste moje veselje, cvetje v venčku na moji glavi. Ostanite mi zvesti, ne pustite, da vas preizkušnje oddaljijo od zaupanja, vere in ljubezni do Boga in mene.

Viharji preizkušeni za Cerkev, posebej za slovensko, so že pokazali svojo moč. V današnjem nemiru vetra se kaže podoba pritiska vam še malo znane sile teme. Zvestoba, molitev, post in čuječnost so vaša obramba.

Pustite se voditi Svetemu Duhu, saj je vaša moč in pomoč! Tudi jaz bom z vami. Bodite močni!

Moj blagoslov ostane z vami.

Kurešček, 2.5.1992

S posebno željo vabim vse redovne in druge duhovne skupnosti, da prenavljajo vero in svetost Cerkve ter se vračajo k njeni prvotni duhovnosti. Skupnosti naj bodo živ ogenj in evangeljsko svetilo.

Ne prestrašite se nasprotovanj. Nasprotovanja skupnosti, ki duhovno prenavljajo Cerkev, so izraz osebne duhovne krize in samozadovoljnosti tistih, ki jim nasprotujejo.

K duhovni prenovi posebno vabim moje ljubljene sinove duhovnike, saj lahko oni največ storijo za duhovno obnovo Cerkve. Lahko so nosilci ali zaviralci duhovnega napredka. Blagoslavljam vas vse, ki me poslušate.

Kurešček, 6.6.1992

Vedno se vas veselim, čeprav so moje oči kdaj tudi solzne. Blagoslavljala vas bom, saj bo tistih, ki se zbirajo tudi na tem kraju, vedno več. Obljubljam, da bo ta kraj posebno milostno mesto.

Prizadevajte si za spravo in mir. Ne domišljajte si, da je to mogoče doseči z enkratnim dejanjem. To je dejanje trajanja, v katerem se je treba za spravo in mir prizadevati z molitvijo, postom in žrtvami. Le življenje po evangeliju in po mojih sporočilih vas usposablja za spravo, ki prinaša mir...

Blagoslavljam vas vse in tudi tiste, ki so se vam priporočili v molitev. Posebej blagoslavljam vse trpeče.

Kurešček, 4.7.1992

Moje srce se veseli zaradi vseh vas, ki me želite slišati ter uresničevati evangelij in moja sporočila.

Veselim se vseh škofov in duhovnikov, ki spodbujajo otroke, da se mi posvečajo. Odločitev slovenskih škofov, da se mi posveti vsa Slovenija, je navdih Svetega Duha in moj blagoslov. Zato tudi mojega odgovora na to posvetitev ne boste čakali zaman.

Še posebej bom blagoslavljala slovenske, hrvatske in druge škofo, da bodo v blagoslov celotni cerkvi.

In ti, Šmaverski, z molitvijo pričakaj gorje, ki je pred teboj. Ne boš sam, pomagala ti bom...

Kraljica miru je blagoslovila vse navzoče in vse bolne.

Kurešček, 18.7.1992

Jaz sama nisem želela, da bi moje prikazovanje v Medjugorju takoj sprejeli po celotni Cerkvi. Bila pa sem žalostna zaradi osebnega stališča škofa, ki bi bil najbolj poklican pozorno spremljati moje otroke in sporočila. Razsojal je po človeških nagibih, zato ni bilo ponižnosti, zato tudi ni mogel prepoznati božjega usmiljenja, ki je izbralo mene, da bi po medjugorskih otrocih spregovorila vsemu svetu.

Jaz, vaša Mati, se nikoli ne maščujem zaradi neposlušnosti, prav tako ni Bog bog maščevanja. Vendar hudo prihaja iz neposlušnosti in je le posledica nespoštovanja božjega sporočila. Človek, ki zavrača božjo voljo, ostane brez božjega blagoslova. Zapraviti božji blagoslov pa pomeni izprazniti prostor, ki ga napolnijo temne sile.

Ljubi sinovi duhovniki! Od vas pričakujem duhovne zrelosti, ne pa zaviranja duhovne rasti in napredovanja mojih otrok, ki so vam zaupani.

Z veliko ljubeznijo in skrbjo vas spremljam in blagoslavljam.

Kurešček, 25.7.1992

Hvaljen Jezus! Hvala, da vas je vedno več takih, ki se vse pogosteje srečujete z menoj. Posebej se zahvaljujem mojim zvestim otrokom, ki pogosto prihajate tudi na to mesto. Bojim pa se za tiste, ki so daleč od mene. Solze žalosti mi lijejo zaradi gorja ljudi, ki sem jim tako blizu. Oklenite se me in izkazujte hvaležnost Bogu za mir, ki vam je obljubljen, če boste poslušni.

Oklepajo se vas strahotne sile. Samo s poslušnostjo Bogu in mojim sporočilom, z molitvijo, postom in žrtvijo jim boste lahko kljubovali.

Oznanjajte moja sporočila svetu.

Ti Šmaverski, še bolj se trudi in več moli, posti se in s hvaležnostjo daruj svoje bolečine. Bodi zvest učenec moje sole. Od 5. avgusta se bom ves mesec srečavala s teboj in te učila. Čakaj me vsak dan ob 21. uri.

Objavi vsa letošnja sporočila od 8. februarja dalje, razen tistih, ki so namenjena samo tebi.

Blagoslavljam vse, posebno tiste, ki so preizkušani zaradi vojne, žrtev, strahu in izgube domov.

Kurešček, 5.8.1992

Hvala, da ste prišli na moj dan. Veselite se z menoj, saj sem vaša Mati in vi ste moji otroci. Najbolj me boste razveseljevali, če boste ljubili Očeta in mojega Sina in se dali voditi Svetemu Duhu. Vsi moji otroci se med seboj ljubijo in hkrati ljubijo tudi tiste, ki jim nasprotujejo.

Še vas prosim: molite za papeža, škofo in duhovnike.

Z molitvijo in postom boste lahko odvzeli zlim silam razdiralno moč. Satan beži pred imenom Križanega. Dokažite, da ste Kristusovi. V Njem je vaša moč. Ostanite moji zvesti otroci. Jaz, vaša Mati, Delivka miru, vas blagoslavljam.

Prijatelj Francelj

Dr. Franc Mljač

Umril nam je 9. julija letos, komaj petinpetdeset let star. »Prevajalec, publicist in politik« je zapisano v Primorskem slovenskem biografskem leksikonu. Tam pa je za zmerom za beleženo še veliko drugega. Njegovo ime je povezano z nastajanjem in rastjo zelo pomembnih pobud demokratičnih in katoliških Slovencev v zamejstvu v drugi polovici našega veka. Slovenski kulturni klub, slovenska akademska lista Adria, Slovensko ljudsko gibanje, Slovenska skupnost, Društvo slovenskih izobražencev, Draga: to so le najvidnejše pobude, pri katerih je dr. Franc Mljač sodeloval najprej z mladostnim navdušenjem, kasneje pa tudi z zrelo odgovornostjo.

Zapisan bo tudi v spominu Slovencev v Kanalski dolini, saj je pomagal pri ustanovitvi društva Planinka v Ukvah, prav tam pa je leta 1970 tudi vložil slovensko listo na občinskih volitvah, kar se ni zgodilo še nikoli prej in ne kasneje.

Bil je tudi v prvi ekipi urednikov in sodelavcev Mladike, ki se mu s tega mesta zahvaljuje za prispevke, še posebej pa za sotrudištvo in prijateljstvo.

Naj bo tudi častno zapisano, da je bil Franc Mljač navdušen pristaša ideje o neodvisni slovenski državi že v petdesetih letih, ko je bil ta ideal na Tržaškem in tudi drugod preganjan in zasmehovan.

Mimo vseh teh zaslug pa je bil naš Francelj predvsem drag in zvest prijatelj, zlata duša, dober človek, ki je imel rad ljudi. Bil je dobri duh »Klubiča«, kot smo se imenovali prijatelji na veselih večerih pri Jožkotu, ob prvih prosvetnih in drugih nastopih v javnosti, prijatelji pri slovenskih in svobodoljubnih načrtih in sanjah, prijatelji čisto človeško v lepem in hudem. Bil je zmožen bučnega smeha in tudi zelo resnobnega vrtenja v probleme; kot malokdo je znal tolažiti v stiski, in tako zelo je znal privoščiti srečo drugim, da smo se nagonsko obrnili najprej nanj, ko nas je doletelo kaj lepega.

Francelj — nekateri so mu rekli Frisko — ostaja v našem spominu kot dragocena in bistvena sestavina naše mladosti, nepozabnega časa zanosnih sanj, od katerih se kar še ne moremo posloviti.

Hvala ti za vse, dragi Francelj. Saj veš, da te ne bomo pozabili.

Saša Martelanc

NUNCIJ IN VELEPOSŁANIK

Za apostolskega nuncijsa v Republiku Sloveniji je papež Janez Pavel II. imenoval msgr. Pier Luigija Celata. Za slovenskega veleposlanika pri Sv. Sedežu pa je bil imenovan dr. Štefan Falez iz Rima.

Dnevi slovenske kulture v Argentini

Od 3. do 7. julija so bili v Kulturnem središču generala San Martina v Buenos Airesu Dnevi slovenske kulture, ki sta jih pripravila Zedinjena Slovenija in slovensko ministrstvo za kulturo. V Argentino je za to priložnost potovala lepa skupina slovenskih kulturnih ustvarjalcev: Alojz Rebula, Zora Tavčar, Andrej Capuder, Aleš Debeljak, Drago Jančar, Jure Potokar, Klemen Ramovš, Irene Mislej, Marko Jenšterle in glasbena skupina Trinajsto prase.

Na sporedu, ki so ga sooblikovali argentinski Slovenci, so bili glasbeni, literarni in drugi večeri, knjižne in likovne razstave. Gostje iz Slovenije in zamejstva so obiskali tudi vrsto slovenskih središč.

V istem obdobju, od 1. do 15. julija, je bil v Argentini tudi bivši predsednik slovenske vlade in predsednik Slovenskih krščanskih demokratov Lojze Peterle, ki je bil pred tem na obisku med Slovenci v Kanadi. Slovesen sprejem je bil 1. julija v Slovenski hiši v Buenos Airesu, kjer so spregovorili predsednik Zedinjene Slovenije Tine Vivod, vodja slovenskih krščanskih demokratov v Argentini Marko Kremžar in Lojze Peterle. Politik je obiskal vse slovenske skupnosti v Buenos Airesu (tudi primorske in beneške izseljence), Bariločah in Mendozii.

Prvi predsednik slovenske demokratične vlade Lojze Peterle, pisatelj Alojz Rebula in Andrej Capuder z gospema na obisku v slovenski sobotni šoli v Argentini.

Pettisočglava množica na Kredarici.

Kapela na Kredarici

Ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar je 19. avgusta posvetil kapelo Marije Snežne na Kredarici, 300 metrov pod vrhom Triglava. V krasnem vremenu se je zbralo kar 5.000 ljudi. Prvo kapelo na Kredarici, nedaleč od planinskega doma, je dal zgraditi župnik Jakob Aljaž leta 1896, vendar so jo neznanci porušili leta 1952. Načrt za novo zgradbo je izdelal arh. Jože Marinko, ob številnih prostovoljcih pa sta pri gradnji pomembno pomagala Planinsko društvo Ljubljana-matica in letalska enota slovenske policije. Duša pobude pa je župnik v Dovjem France Urbanija.

UMRL RADO BORDON

Dne 26. junija so na ljubljanskih Žalah pokopali pesnika, urednika in prevajalca dr. Rada Bordona. Rodil se je v Trstu 16. novembra 1915, v Ljubljani pa je končal pravo. Pred vojno je bil med tigrovci, med vojno v internaciji in v partizanih, zapor pa je okusil tudi po vojni v Sloveniji. Prevedel je vrsto svetovnih klasikov, izdal tri pesniške zbirke, bil urednik pri Ljudski pravici, kasneje pri celjski Mohorjevi družbi, dramaturg pri Triglav filmu in univerzitetni profesor.

22. FESTIVAL V ŠTEVERJANU

Na 22. festivalu narodno zabavne glasbe, ki ga prireja družstvo F.B. Sedej in ansambel L. Hledeta v Števerjanu, je najpomembnejšo nagrado odnesel ansambel Krt iz Stranj pri Kamniku s pesmijo Za materin praznik. Spored je nekoliko oviral dež. Zamejskih ansamblov na festival ni bilo.

Slovenci na olimpiadi

Na 25. poletnih olimpijskih igrah v Barceloni je neodvisno Slovenijo zastopalo 35 tekmovalcev, iz zamejstva pa je bila v italijanski reprezentanci tržaška jadralka Arianna Bogatec (TPK Sirena), ki je zasedla 8. mesto na skupni lestvici razreda »evropa«. Slovenski veslači z Bleda so odnesli dve bronasti kolajni na tekmah v dvojcu brez krmarja in četvercu brez krmarja.

DR. MILAN KOMAR ODLIKOVAN

V Buenos Airesu so 10. julija izročili slovenskemu mislecu in univ. profesorju filozofije ter publicistu dr. Milanu Komarju cerkveno odlikovanje — viteški red sv. Gregorija Velikega v stopnji komendatorja.

In memoriam p. Simonu Ašiču

Zgodaj zjutraj, v torek, 25. avgusta 1992, je v svoji meniški celici končal tek zemeljskega življenja stiški prior p. Simon Ašič.

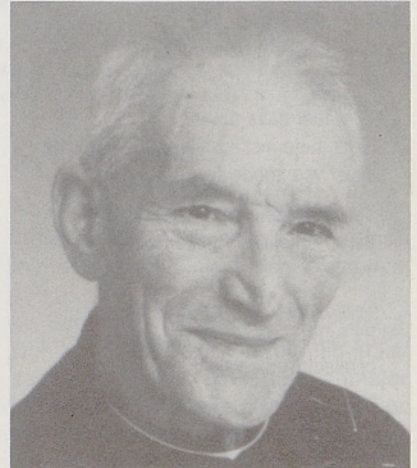
Od Boga danih 86 let in na poseben način Njemu podarjenih 68 let meniškega življenja ter 62 let zahvaljevanja in slavljenja Boga za milost mašniškega posvečenja se je prelilo v en sam večni Te Deum.

Med prvimi so prišli kropit stiški župljani, potem pa vse do pogreba, 27. avgusta, številna množica.

Pogrebno sv. mašo je vodil g. nadškof Šuštar, 60 duhovnikov je dvigalo svoje roke nad kruh in vino Bogu v čast, p. Simonu v spomin in ljudem v tolažbo, več kot 1000 jih je bilo.

Ob svetopisemski priliki o poslednji sodbi iz Matejevega evangelija je g. nadškof razmišljal, da je p. Simon v svojem življenju krepčal in tolažil ravnoboge, bolne in zavržene, zavedajoč se, da po dobroti do najmanjših bratov služi Njemu, ki pravičnim daje večno življenje.

Stiški opat pa je v poslovnem nagovoru izrekel zahvalo v imenu samostanske skupnosti za pokojnikovo nesebično in veselo služenje Bogu in ljudem. »Kot dober in zvest redovnik in duhovnik ste bili najprej mož molitve. Vaša jutranja molitev se je vsak dan začela vsaj pol ure pred rednim jutranjim molitvenim bogoslužjem. Vaša prva molitev je bil križev pot ob umetniških postajah Fortunata Berganta, nato rožni venec... Vaših 14 postaj je dopolnjenih. Vstopili ste v skrivnost 15. postaje, v Kristusovo poveljčanje. Pogrešali Vas bomo še posebej pri petju

v koru, kjer ste s svojim močnim glasom kot kantor, prvi pevec, dajali oporo vsem drugim. Bili ste mož vztrajnega dela, sposobni in pripravljeni prijeti za vsako delo, umsko in fizično. Zato ni nič nenavadnega, da so vam predstojniki zaupali različne odgovorne samostanske službe. Bili ste srčno dober človek, vedno prijazen, spoštljiv in uslužen, pripravljen pomagati v duhovni ali telesni stiski vsakemu brez razlike in ob vsakem času. Po Jezusovem zgledu ste se za različne bolnike naravnost žrtvovali. Zanje ste imeli vedno čas. Potrpežljivo ste jih poslušali in s toplo človeško in duhovniško besedo ste zdravili ranjene duše in strta človeška srca. Tako so vaši čaji postali mnogo bolj zdravilni, kakor bi bili sicer. Po svojih čajih ste postali znani pri vseh Slovencih doma in po svetu. Ob tej uri mislijo na Vas in Vas priporočajo Odrašeniku.«

Vasjan Bazilij Kecojević

Posvetitev slovenskega naroda Materi božji

Po sklepu slovenskih škofov je bila 15. avgusta, ki je bil letos v Sloveniji dela prost dan, posvetitev slovenskega naroda Materi božji. Osrednje slovesnosti so v posameznih škofijah vodili škofje v Marijinih svetiščih na Brezjah, Sv. Gori in Ptujski gori, posvetitve pa so bile tudi po vseh župnijah in marsikje med Slovenci v zamejstvu in tujini. Na Tržaškem je bila posvetitev, ki jo je vodil novi škofov vikar za Slovence Franc Vončina, med popoldanskim romarskim shodom na Repentabru.

Besedilo posvetilne molitve, ki je za verujoče program in obveza, se glasi:

Presveta Devica Marija!

Ti si Jezusova mati:
ti si ga pod srcem nosila, ga rodila
in z njim pod križem trpela.

Ti si tudi naša mati:
tvoja materinska roka nas je varovala
skozi vso zgodovino.

Tebi izročamo sami sebe,
da bi v molitvi in pokori spreminjali
svoja srca.

Tebi izročamo naše družine,
da bi bile odprte za življenje in
bi mladim odkrivala duhovne vrednote.

Tebi izročamo Cerkev na Slovenskem,
da bi v zvestobi evangeliju
gradila edinstvo.

Tebi izročamo slovensko domovino,
da bi napredovala v luči vere in
krščanskega izročila.

Tebi izročamo naše rojake po svetu,
da bi ostali zvesti Bogu
in svoji domovini.

Tebi, naša Mati, se danes
vsi skupaj posvetimo.

Sprejmi nas v svoje varstvo
in nas izroči svojemu Sinu Jezusu,
našemu Odrešeniku, ki živi
in kraljuje vekomaj. Amen.

60 LET ORGANISTKA

V Mladinskem domu v Boljuncu so na praznik zavetnika sv. Janeza Krstnika počastili domačinko Marijo Maver »od mežnarja«. V domači cerkvi kar 60 let opravlja službo organistke.

Veliki šmaren na Repentabru.

RAZSODBA O STATUTU OBČINE DOBERDOB

Deželno upravno sodišče je 12. avgusta objavilo razsodbo glede priziva, ki ga je občina Doberdob vložila proti sklepu deželnega nadzornega odbora, ki je iz občinskega statuta črtal skoraj vsa določila, ki so bila v zvezi s pravicami slovenske manjšine in slovenskega jezika. Sodišče je s pravičnim tolmačenjem ustave, razsodb ustavnega sodišča in meddržavnih obveznosti Italije povsem osvojilo stališče občinske uprave in črtalo ukrepe nadzornega odbora, tako da je zdaj statut tak, kakršnega je odobril občinski svet. Upravitelj zdaj upajo, da ne bo prizivov, deželno upravno sodišče pa bi moralo v kratkem izreči razsodbi še za podobna spora glede števverjanskega in sovođenjskega statuta.

N. KOLARIČ ODLIKOVAN

Šele septembra se je razvedelo, da je predsednik italijanske republike z odlokom 12. februarja 1992 posmrtno podelil zlato kolajno za vojaške zasluge politiku KPI in partizanskemu organizatorju iz Milj Natalu Kolariču - Božu, ki je padel kot žrtev nacistov.

MILAN KUNDERA NAGRAJEN V VILENICI

Zmagovalec mednarodne literarne nagrade Vilenica 92 je češki pisatelj Milan Kundera. Septembrskih srečanj v jami Vilenici, v Sežani, na Opčinah, v Portorožu in Štanjelu se ni udeležil. Razprave so bile posvečene razkroju univerzalizma in iskanju identitet.

V NOVI SVET

Slovenska izseljenska matica in Mestni muzej v Ljubljani sta 3. septembra odprla v slovenskem glavnem mestu razstavo ob 500-letnici odkritja Amerike V Novi svet. Ob odprtju sta spregovorila kulturni minister Borut Šuklje in dr. Irene Mislej. Predstavljene so slovenske osebnosti iz Severne in Južne Amerike.

UMRL P. ALFONZ VALIČ

Dne 28. avgusta je bil v Gorici pogrebni obred za kapucinskega patra Alfonza Valiča. Rodil se je leta 1914 v župniji Sv. Križa na Vipavskem. Stopil je v beneško kapucinsko provinco, bil posvečen leta 1938 v Benetkah, med vojno pa je služboval v Gorici. Potem je bil v Trstu, na Reki, v Kopru, številnih italijanskih krajih, od 1969 pa deset let v Trstu, kjer je bil slovenski kaplan in katehet pri Sv. Vincenciju ter spovednik. Nato je bil do smrti v Gorici, spet kot spovednik, kaplan v zaporu. Več let je imel tudi večerne maše za Slovence.

31. PASTORALNI TEČAJ

Od 17. do 19. avgusta je bil pri šolskih sestrah v Št. Petru pri Št. Jakobu na Koroškem 31. pastoralni tečaj za slovenske duhovnike iz zamejstva, zdomstva in izseljenstva. Zbralo se jih je 52. Predavala sta dr. Jože Marketz in mag. Vinko Ošlak. Na sporedu so bila poročila iz različnih držav, sodeloval pa je tudi narodni ravnatelj dušnega pastirstva za izseljence, koprski škof Metod Pirih.

JANŠEVI PREMIKI V GORICI

Slovenska skupnost in društvo Anton Gregorčič sta poskrbela za predstavitev slovite knjige slovenskega obrambnega ministra Janeza Janše Premiki tudi v Gorici. Večer v Katoliškem domu je 14. julija privabil veliko množico pozornih poslušalcev.

NUŽEJ TOLMAJER 50-LETNIK

Julija je »srečal Abrahama« znani koroški kulturni in prosvetni delavec Nužej Tolmajer, ki je že nad 30 let tajnik Krščanske kulturne zveze, pred tem pa je bil pri Narodnem svetu koroških Slovencev in v uredništvu Našega tednika.

MARTINJE-GORNJI SENIK

Slovenska in madžarska manjšina v Porabju in Prekmurju sta končno dočakali odprtje mejnega prehoda Martinje-Gornji Senik. To se je zgodilo 21. avgusta v prisotnosti predsednikov in zunanjih ministrov Slovenije in Madžarske. Istega dne so odprli še mejni prehod Pince pri Lendavi.

Umrli dr. Jure Koce

V bolnišnici v Ljubljani je 12. avgusta med obiskom v domovini umrl 90-letni predvojni narodni poslanec in po-vojni avstralsko-slovenski kulturni in politični delavec dr. Jure Koce. Rodil se je 15. junija 1902 v Starem trgu ob Kolpi, kjer so ga tudi pokopali 22. avgusta. Bil je pravnik, pred vojno tajnik Trgovske zbornice v Ljubljani in politik. Med vojno ga je Stara pravda poslala v Švico in London, kjer se je nato pridružil sporazumu Tito-Šubašič in se vrnil v Beograd. Kmalu pa se je odločil za beg na Zahod. Na Primorskem je bil znan tudi kot redni obiskovalec študijskih dni v Dragi zadnjih 17 let, oglašal pa se je tudi v tisku.

4. srečanje treh Slovenij

Na letošnjem srečanju treh Slovenij, ki se je izjemoma odvijalo v Žabnicah, se je domačin Šimen Prešeren v imenu Slovencev iz Kanalske doline zahvalil prof. Lojzetu Peterletu za njegovo posebno zanimanje za te obrobne slovenske kraje.

Ker so zaradi stečaja lastnikov po-letni ustavili žičnico za na Sv. Višarje, je bilo 2. avgusta četrto srečanje treh Slovenij v priredbi Sveta slovenskih krščanskih izseljencev v Evropi v Žabnicah. Predavala sta tržaški zgodovinar Jože Pirjevec in bivši predsednik slovenske vlade Lojze Peterle. Maševal je koprski škof Metod Pirih.

UMRL UČITELJ VLADO KOGOJ

V Gorici je 17. julija umrl učitelj Vlado Kogoj, znan med nekdanjimi bralci otroškega lista Pastirček po psevdonimu J. Gorjan. Rodil se je leta 1905 v Cerknem, leta 1929 pa so ga fašistične oblasti prestavile v Marke, kjer si je ustvaril družino in živel do upokojitve. Nato se je vrnil v Gorico, kjer pa ga je mučila bolezen.

DR. TEOFIL SIMČIČ 90-LETNIK

Tržaški časnikar in javni delavec, nekdanji odvetnik dr. Teofil Simčič je 6. septembra praznoval v Trstu 90-letnico. Pred vojno je bil med tesnimi sodelavci vodilnega politika dr. Janka Kralja v Gorici. Okusil je zapor in internacijo. Po vojni je bil časnikar na tržaškem radiu, dejaven pa je bil v samostojnih slovenskih katoliških političnih formacijah. Slovensko skupnost je zastopal v tržaškem občinskem svetu in v upravnem odboru Tržaške hranilnice.

30 SLOVENSКИH NOVOMAŠNIKOV

Na praznik prvakov apostolov, 29. junija, so bila na Sv. Gori, v ljubljanski in mariborski stolnici mašniška posvečenja.

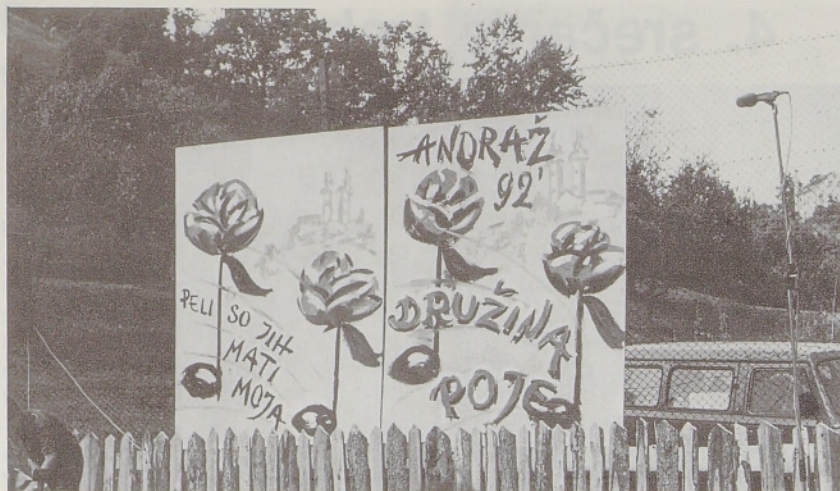
Skupno so letos posvetili 30 slovenskih novomašnikov. Od tega jih je kar šest iz zdomstva, eden pa je zamejec iz Koroške. Zdomski duhovniki so po eden iz Metzja v Franciji, iz Kölna v Nemčiji, iz Tridenta v Italiji, dva sta argentinska Slovenca (eden inkardiniran v ljubljansko nadškofijo, eden pri slovenskih lazaristih), eden pa kanadski Slovenec (inkardiniran v ljubljansko nadškofijo).

Cerkvenopravno so torej trije novi duhovniki v koprski škofiji, devet jih je v ljubljanski, pet v mariborski, redovnikov pa je devet.

Poprečna starost novomašnikov znaša 26 let, največ jih izhaja iz delavskih družin, sledijo kmečke.

OBČNI ZBOR SKA

Na občnem zboru Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu je bil 30. maja izvoljen za novega predsednika arh. Marjan Eiletz. Prva podpredsednika je dr. Katica Cukjati Debeljak, drugi podpredsednik pa dosedanji predsednik prof. Andrej Rot, ki se je preselil v Slovenijo. Tajnik je ostal Tone Brulc.

Družina poje 1992

V Andražu nad Polzelo sta na letošnji prireditvi Družina poje nastopili tudi dve skupini iz našega zamejstva. Bratje in sestre Chiabudini iz Benečije (slika zgoraj) ter bratje in sestre Černic iz Števerjana (spodaj) so nas častno zastopali na prireditvi, ki vsako leto privabi v Andraž nekaj tisoč poslušalcev in ljubiteljev lepega domačega petja. Letos je bilo na prazniku petja prijavljenih kar 19 skupin. Pred dvema letoma je v Andražu nastopil takratni slovenski premier Lojze Peterle z družino.

FANTJE NA VASI

Z večjo skupino obiskovalcev iz ZDA je bil dva tedna v Sloveniji tudi moški pevski zbor Fantje na vasi iz Clevelanda, ki ga vodi Janez Sršen. Skupina je nastala leta 1977. Imela je šest koncertov, 7. julija pa je nastopila tudi v Celovcu.

VINKO ZALETEL 80-LETNIK

Znani duhovni in kulturni delavec, župnik v Vogrčah na Koroškem Vinko Zaletel je julija praznoval svojo 80-letnico. Ob tej priložnosti so se spomnili njegovega dušnopastirskega in prosvetnega dela, saj je vedno skrbel za zborovsko petje, ljudski oder, domači šport, imel pa je tudi nešteto predavanj vsepovsod, zlasti ob prikazovanju diapozitivov s potovanj po svetu in obiskov pri Slovencih, o čemer je tudi pisal v knjigah in časopisu.

12. SREČANJE TREH DEŽEL

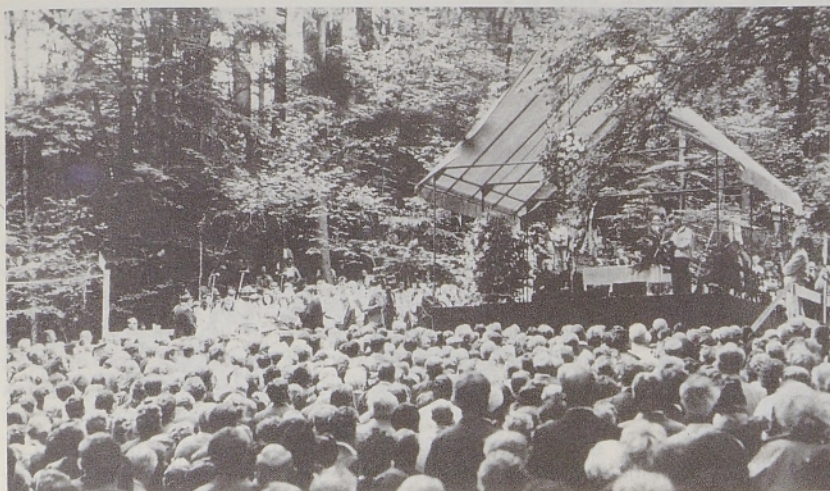
Na Rakovniku pri Ljubljani je bilo 22. avgusta 12. srečanje treh dežel, torej verska pobuda, ki jo prirejajo ljubljanska, videmska in celovška škofija. Enakopravno so uporabljali slovenščino, nemščino, italijanščino in furlanščino, potrdili pa so prijateljstvo med sosedi in zavzetost za mir ter novo evangelizacijo.

BARDO 92

V Bardu v Terski dolini je bil poleti 12. tabor mladih raziskovalcev Bardo 92. Udeležencev je bilo 35, razdelili pa so se v pet delovnih skupin z mentorji. Dne 25. avgusta jih je obiskal slovenski minister za znanost dr. Peter Tančig, 4. septembra pa so se predstavili javnosti. Vodja tabora je bil dr. Milan Pahor.

SLOVENIJA V SVETU

Na pobudo izseljencev v ZDA in otrok izseljencev, ki zdaj živijo v Sloveniji, je bilo z občnim zborom 8. aprila v Ljubljani ustanovljeno izseljensko društvo Slovenija v svetu. Uradno je bilo registrirano 12. avgusta. Namen društva je zastopati koristi zdomcev v Sloveniji, pravilno predstavljati izseljenske ustvarjalce in obveščati javnost v domovini o zdomski problematiki, pa tudi seznanjati slovenske zdomce z verskim, kulturnim, gospodarskim in političnim položajem v Sloveniji. Sedež društva je v Ljubljani, Poljanska 2, številka faksa pa (061) 132.075. Predsednik je Boštjan Kocmur, po rojstvu iz Argentine.

Slovesnost v Rogu

V nedeljo, 5. julija, je bila spominska slovesnost za pobite protikomuniste v Kočevskem Rogu. Somaševanje je vodil ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar, ki je tudi pridigal.

Nova slovenska zaveza je nato pripravila krajši kulturni spored. Govorila sta dr. Mate Roesman iz Clevelanda in prof. Justin Stanovnik (desno) iz Ljubljane. Spored je povezoval dr. Janez Gril. Med prisotnimi je bilo veliko zdomcev, zlasti iz ZDA in Argentine.

UMRL ANTON RESEN, SDB

V Trstu je 4. avgusta umrl salezijski duhovnik Anton Resen. Doma je bil iz Gorice, kjer se je rodil 1. maja 1905. V beneško provinco salezijancev je vstopil leta 1921, deset let kasneje je bil posvečen za duhovnika. Služboval je po Italiji, ob ustanovitvi salezijanske župnije sv. Janeza Bosca leta 1943 pa je prišel v Trst, kjer je ostal do konca. Od leta 1945 je v omenjeni župniji skrbel za slovensko bogoslužje, dokler ni obnemogel.

KAMENICA IN PRAZNIK RUDARJEV

V nedeljo, 9. avgusta, sta bili v Benečiji kar dve pomembni srečanja. Zveza Slovencev videmske pokrajine je v vasi Matajur obnovila nekdanje srečanje Kamenica. Na prostem je maševal župnik Paskval Gujon. Nato so predstavili turistično karto Nadiških dolin, ki jo je v slovenščini, italijanščini, nemščini, francoščini in angleščini izdala zadruška Lipa. Ob kulturnem sporedu so spregovorili predsednik Zveze Viljem Černo, župan Cudrig, tolminski župan Klanjšček, poslanec iz Idrije Pavšič in predsednica SSO Ferletičeva. Više na hribu je nato sledil piknik.

V Dol. Tarbiju pa se je veliko občinstva zbralo na emigrantskem pikniku bivših rudarjev, ki ga je priredila Zveza slovenskih izseljencev iz Furlanije-Juljske krajine.

UMRL REŽISER JAMNIK

V Ljubljani so 24. avgusta pokopali režiserja in upokojenega profesorja na igralski akademiji Franceta Jamnika. Rodil se je leta 1921 in diplomiral na slavistiki ter na akademiji. Dve desetletji je delal v Drami v Ljubljani. Med drugim je prevedel in uprizoril Beckettovega Godota.

NAŠ PRAZNIK

Od 22. do 24. avgusta je bil v Zatrežcu Naš praznik Slovenske skupnosti, ki ga je pripravila dolinska sekcija

14. KOGOJEVI DNEVI

Dne 28. avgusta so se v Kanalu začeli 14. Kogojevi dnevi s pisanim sporedom glasbenih, likovnih in drugih prireditev v znamenju stoletnice rojstva skladatelja Marija Kogoja, 90-letnice glasbenika Maksa Pirnika in antološke razstave tržaško-ameriškega slikarja Bogdana Groma.

SSk. Ob družabnem sporedu so v političnem delu nastopili dolinski podžupan Aldo Štefančič, sekcijski tajnik Sergij Mahnič in deželni tajnik Ivo Jevnikar.

Rast 21, »roj abiturientov srednješolskega tečaja« v Argentini, je med daljšim bivanjem v Sloveniji obiskala tudi Gorico in Trst. Mladi Slovenci iz Argentine so nastopili z recitacijami in petjem v Gorici, na Repentabru in v Nabrežini. Vodili so jih Franci Žnidar, Pavlinka Korošec Kocmur in Zalka Arnšek. Ustavili so se tudi na gradu Sv. Justa v Trstu in občudovali mesto v zalivu.

UMRL STANE SUHADOLNIK

Dne 13. avgusta so pokopali znaneja jezikoslovca Staneta Suhadolnika. Rodil se je v Borovnici 20. novembra 1919. Študiral je v Škofovih zavodih in na ljubljanski slavistiki. Bil je profesor in knjižničar, od leta 1959 pa je delal pri jezikoslovnih načrtih Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Ogromen delež je imel pri Slovarju slovenskega knjižnega jezika, pri delu za novi prapovpis, pisal pa je tudi razprave o zgodovini slovarjev in jezika.

UMRLA BARBARA GORIČAR

V Mozirju so 29. avgusta pokopali časnikarko in javno delavko Barbaro Goričar, ki je nenadno umrla med obiskom pri hčerini družini v Londonu v svojem 54. letu. Svojičas je delala pri Delu, tudi kot dopisnica iz Celovca, nazadnje pa pri Slovenskih novicah. Nekaj let je delala tudi na RK SZDL v Ljubljani.

ZAMENJAVA KOPEINIG-MARKETZ

S 1. septembrom je prevzel vodstvo slovenskega dela Dušnopastirskega urada celovške škofije dr. Jože Marketz. Po 24 letih je ravnateljstvo zapustil Jože Kopeinig, ki pa je ohranil vodstvo misijonske pisarne. Marketz, ki je bil tudi že misijonar v Ekvadorju, je doktoriral iz pastoralne teologije.

MOJA VAS

V Špetru v Benečiji so 28. junija nagradili udeležence narečnega natečaja študijskega centra Nediža Moja vas. Letos se je tekmovanja udeležilo 126 otrok.

Literarno nagrado Laštra landarske banke pa je letos prejelo Kulturno društvo Rečan za knjigo pravljic in kaseto »...antada...«.

6. PREMSKA SREČANJA

Združenje književnikov Primorske in Zveza kulturnih organizacij iz Ilirske Bistrice sta konec junija priredila na gradu v Premu šesta Premska srečanja. Med drugimi sta nastopila letošnja Prešernova nagrajenca, pisatelja Boris Pahor in Marjan Tomšič.

Fotografski natečaj

Uredniški odbor MLADIKE razpisuje natečaj za fotografije (po možnosti črnobele) za naslovno stran revije. Namen natečaja je odkrivati nove talente. Tematika ni obvezna, vendar naj ustreza značaju revije (narava, okolje, letni časi, etnografija, naši spomeniki, naši prazniki).

Nagradni sklad predvideva: 100.000 lir nagrade za prvo mesto, 50.000 lir nagrade za drugo mesto in več odkupnih nagrad po 30.000 lir.

Oblika izdelka naj odgovarja prostoru, ki je odmerjen sliki na naslovni strani MLADIKE.

Izdelke (**največ tri za vsakega udeleženca**) naj prijavitelji pošljejo na naslov: MLADIKA, »Fotografski natečaj 1992«, ul. Donizetti, 3 - 34133 TRST-TRIESTE, do 31. decembra 1992.

Izdelke bo ocenila komisija, ki jo sestavljajo Marjan Jevnikar, Marjan Slokar, Edi Žerjal in Sergij Pahor.

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete

razpisujeta

XVIII. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1992. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 370-846 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

Prispevajte v sklad
»AKCIJA 10.000«

Stanko Janežič: Morje

Stanko Janežič, doma v Slovenskih goricah, kjer se je rodil pri Sv. Miklavžu pri Ormožu 1920, je dolga leta deloval kot duhovnik med Slovenci na Tržaškem. Od jeseni 1945 do jeseni 1950 je bil kaplan na Proseku in Kontoveču, nato do 1954 župni upravitelj v Ospu pri Črnem Kalu, potem je bil od 1960 do 1969 župnik v Mačkovljah pri Trstu, konec 1969 se je preselil v Maribor, kjer predava na Teološki fakulteti ekumensko teologijo.

Janežič je mehka pesniška duša, sorodna rojaku Ksaverju Mešku, pesmi, ki jih piše od dijaških let, so nežne in krhke, polne naravnih lepot in liričnih občutij, iskanja popolnosti, a tudi osebne bolečine in splošno človeških težav sodobnega življenja.

Nova zbirka **Morje**, ki sta jo izdali in založili Mladika (Trst) in Družina (Ljubljana), ilustrirala in opremila pa Veselka Šorli-Puc in je izšla pred kratkim, kaže Janežiča v stiku z novim elementom, s katerim se je seznanil med življenjem na Tržaškem. Morje je napravilo na Janežiča silen vtis: brezmejna ravnina, zdaj mirna in gladka v blestečem se soncu, pa razburkana in grozeča v divjih valovih, vedno polno lepot, skrivnosti in svobode življenja. Morje, sonce in veter, sanje plavajo višje, »eno sta večnost in čas«. In oblaki, mavrica in skrivnost življenja. Skočil bo v vodo, s hlapi se bo dvignil na oblake, iz perspektive Duha bo zrl na svet, z obale noči bo poslednjič skočil v vodo. Na tihih valovih zapojemo »prazniško pesem o morju, / o soncu in vetru / in dobrih ljudeh«. Vse bolj postaja eno z morjem, zemljo in nebeškim svodom nad seboj. Ob morju smo tudi mi sijanje »brez senc in brez tal«. »Vsi smo potniki domov«. O polni luni sanja ob morju »pesem tišine, morskih skrivnosti in vesoljne ljubezni«.

V pesmih je polno lepote morske pokrajine, njene nenehne spremenljivosti, zdaj plava nežna idilika nad širnim prostranstvom, pa potegne burja, valovi se najprej nakodrajo, potem preidejo v neskončne stene, ki hrumeče hitijo proti skalnim obalam, se odbijajo in vračajo v nepregledne daljave. Morje ni nikoli isto ali enako, neprestano se spreminja, v njem odsevata zemlja in nebo, zdaj je mrko in mračno, grozeče, pa posije sonce in se zasveti v mavričnih barvah, da se ne moreš ločiti od njega.

Nekatere pesmi so kot lepo izrisane podobice, ki bi jih lahko obesil na steno. Primer: **Bele jadrnice**:

Bele jadrnice, beli galebi.	Žolt čoln dvoje rjavih teles,
Sinje morje, sinje nebo.	eno samo rdeče srce.

Knjiga je razdeljena v dva dela: v prvem delu je 34 pesmi v navadni pesniški obliki, z različno dolgimi verzji in kitičami, vendar pa so verzji razmeroma kratki in brez rim. Besede so rahle, izbrane, nekam tihe, čeprav buči v njih morje.

V drugem delu je 21 pesmi v prozi, ki se vsebinsko ne razlikujejo od pesmi, le da so še bolj povezane z morjem,

z njegovo spremenljivostjo in problemi, ki jih sproža v pesniku in človeštvu. Takole pravi:

»Ležim na tvojih skalah in kamnih, ob tvoji tihi in glasni govorici pišem svojo povest.

Tako nebogljem sem ob tebi.

Od včeraj do jutri.

In vendar bom pisal pesem in zgodbo, svojo in tvojo in mnogih, ki se z nama srečujejo.

Dovoli, da v tvojo večno kri namakam svoje pero.

Janežič namaka v morje svoje pero in slika njegove spremembe:

»Vse se spreminja. Le morje ostaja isto. Ali zares?

Zdaj drhti, srebrno nakodrano, ob pihlajoči sapi.

Čez hip ga bo vihar razdivjal in potem bo tri dni besnela burja.

Ribe se bodo poskrile v globine, školjke bodo poslušale odmeve davnih tišin, alge se bodo na dnu nežno poljubljale.

Morje — velika skrivnost. Kakor mi.«

Iz pesmi dihalo nežna občutja, zamaknjenost nad vsestransko lepoto morske planjave, trpka spoznanja o minevanju življenja, sreče in radosti, lepotna očaranost, hrepenenje po sreči in veselo upanje v razumevanje in sožitje.

Pesniški izraz je doživet, v kratkih in izdelanih verzijah se kar preliva, primere so sveže in izbrane, zato držijo besede, ki jih je zapisal urednik na zavihu: »Janežičeva pesniška zbirka **Morje** prinaša s svojo vsebinsko in izrazno izvirnostjo v slovenski literarni prostor marsikaj novega.«

Janežič je izdal do zdaj 4 knjige proze, 2 knjigi pesmi v prozi in 9 pesniških knjig.

Vinko Ošlak: Saj ni bilo nikoli drugače

Leta 1991 je izšla pri Mohorjevi družbi v Celovcu knjiga Vinka Ošlaka **Saj ni bilo nikoli drugače**. V oklepaju pa stoji: Iz dnevnika 1978-1979.

Vinko Ošlak se je rodil leta 1947 v Slovenj Gradcu, študiral na Fakulteti za politične vede v Ljubljani, diplomiral pa na Mednarodni akademiji znanosti v San Marinu s tezo o politični filozofiji Novalisa. Nekaj časa je bil prof. na šoli, po odpustitvi zaradi političnih razlogov je delal v rudniku, potem v tiskarni, nazadnje se je preselil na Koroško kot politični emigrant in je v Celovcu tajnik Katoliške prosvete in Referata za izobražence pri Katoliškem delovnem odboru.

Pisati je začel v gimnaziji in piše reflektivno liriko z motivi minljivosti, z religioznim doživljanjem in s kritiko sodobne civilizacije. Najprej je v Trstu-Kopru izdal **Pesniški**

list 10, 1972, leto pozneje Proletarsko liriko in 1977 Seizmograf čutov.

V prozi je izdal knjigo **Temelji humanizma, Pogovori pod šotori** je knjiga o filozofiji za mladostnike, v esperantu pa je izdal knjigo o Medjugorju in Dnevniške zapise iz let 1983-1986.

V knjigi *Saj* ni bilo nikoli drugače je Ošlak v obliki dnevnika plastično prikazal slovenske politične, kulturne in gospodarske razmere v letih 1978-1979 in jih analiziral z velikim poznanjem, izredno občutljivostjo za socialna in etična vprašanja ter izredno odkritosrčnostjo. Čeprav je umrl Edward Kardelj in so odstranili Staneta Dolanca, se politične razmere niso spremenile, pisatelj je moral delati v tiskarni brez urnikov, da je preživel družino. Duševne stiske je premagoval z molitvijo, ker se je iz mladostnega marksizma prebil v prepričano krščanstvo. Vodil je tečaje filozofije za mlade, razpravljal o samoupravljanju, o kristjanu in partiji, o Bogu, o spravi med ljudmi.

Razmere so bile tako težke, da si je želel smrti: »Gospod, vzemi me od tu... za vsako ceno, daj umreti... tu je vse izgubljeno... Kakšno razkošje: umreti!«

Pripovedovanje je osebno prizadeto, človečansko in na umetniški višini. Ošlakov stil je oseben, brez lepotečen, brez raztegnjenih in prirojenih metafor, zelo rezek, jasen in učinkovit ter nagnjen k ironiji in paradoksu. Očitna je Ošlakova kulturna razgledanost, ki sega od tehnike do filozofije, ki je njegova posebna ljubezen, saj je o njej priral tečaje in o njej pisal eseje.

Iz dnevnikov odmeva tudi tržaško zamejstvo, na katero veže Ošlaka prijateljstvo s pisateljem Alojzom Rebulo, študijski dnevi Draga, urejanje Celovškega zvona, pri ustanovitvi katerega je imel odločilno pobudo in pri katerem sodeluje tudi Rebula.

Ošlakov dnevnik *Saj* ni bilo nikoli drugače spada po vsebini in slogovni zlahtnosti med najboljše, kar je lani ustvarilo slovensko pero v zamejstvu in zdomstvu. Zato je dobil tržaško literarno nagrado »Vstajenje« za leto 1991, to je 29. po vrsti.

Rudolf Čuješ: Dr. Lambert Ehrlich, Stražar naših svetinj

Pred kratkim je prišla iz Kanade nova, 336 strani debela slovenska zdomska knjiga: **Dr. Lambert Ehrlich, Stražar naših svetinj**. Gradivo za življenjepis. S pomočjo številnih sodelavcev zbral in uredil Rudolf Čuješ. Izdal Research Centre for Slovenian Culture. Antigonish, Nova Scotia, Canada 1992. Izid knjige so omogočili združeni darovi sodelavcev in prijateljev prof. Lamberta Ehrlicha.

Najprej nekaj besed o prof. Lambertu Ehrlichu, ki mu je posvečena ta knjiga. Po rojstnem kraju je bil zamejski Slovenec, saj se je rodil 18. sept. 1878 v Žabnicah v Kanalski dolini. Po gimnaziji v Celovcu je študiral bogoslovje v Innsbrucku in Rimu in bil posvečen 1903. Isto leto je promoviral v Innsbrucku za doktorja teologije. Služboval je v Celovcu, najprej kot kaplan, nato škofov tajnik in od 1910 do 1919 kot prof. v celovškem bogoslovju. Kot izvedenec za razmere na Koroškem je bil 1919 imenovan v jugoslovansko delegacijo na mirovni konferenci v Parizu. Tam je objavil obsežno delo o Koroški in njenih narodnostnih razmerah v francoski knjigi **La Carinthie** (1919). Potem je v Parizu in Oxfordu nadaljeval etnološke in verstveno primerjalne študije. Leta 1922 je postal prof. primerjalnega verslovja na Teološki fakulteti v Ljubljani. Izdal je celo vrsto znanstvenih razprav, predvsem pa je vodil katoliško akademsko mladino. Ustanovil je Stražo, akademsko društvo, v katerem je vzgajal akademike v trdnem krščanstvu in popolni predanosti slovenstvu. Med vojno in revolucijo je govoril proti komunistom, zato so ga ti 26. maja 1942 ob osmih zjutraj ustrelili v Streliški ulici v Ljubljani. Proglasili so ga za narodnega izdajalca, po vojni izkopaljo njegovo truplo iz groba in ga odpeljali v neznano notranjsko jamo. Tako je bil do danes izbrisan iz slovenskega občestva, razen v zamejstvu in zdomstvu, kjer so veliko pisali o njem.

Literarni natečaj »MLADIKE«

1. Revija Mladika razpisuje XXI. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.
2. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih na naslov **MLADIKA**, ul. Donizetti 3, 34133 TRST, do 31. decembra 1992. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani, ciklusi poezije pa naj predstavljajo samo izbor najboljših pesmi.
3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, pisatelj Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavec, prof. Ester Sferco in odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.
4. Na razpolago so sledeče nagrade:
za črtico ali novelo:
prva nagrada 200.000 lir
druga nagrada 150.000 lir
tretja nagrada 100.000 lir
za pesem ali ciklus pesmi:
prva nagrada 100.000 lir
druga nagrada 70.000 lir
tretja nagrada 50.000 lir
5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku — Prešernovem dnevu — na javni prireditvi in po časopisju. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1993. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Rudolf Čuješ je zbral dostopne članke in jih pripravil za to knjigo. Ker so članki nastali ob raznih priložnostih, se misli in trditve ponavljajo, zato je bilo treba članke izbirati, jih krčiti in jih dopolnjevati, kljub temu pa je v knjigi še veliko ponavljanja, da je knjiga res »gradivo za življenjepis«, ni pa prikazan Ehrlich v celoti. Na kratko je še najbolj označil Ehrlich dr. Lojze Kuhar, Korošec kot Ehrlich, duhovnik, znanstvenik, v Parizu sta skupaj stanovala, v Ljubljani mu je bil Ehrlich svetovalec in dobrotnik, zato ga je temeljito poznal. Po njegovem je bil »svetniški lik. Kot mnogi svetniki tudi on ni imel izključno lastnosti, ki bi vsakogar privlačevale«. Bil je človek nasprotij, dober psiholog in opazovalec, zato je poznal svoj čas, mislec in mistik, ki je poznal Boga, človek dejanj, plemenito eleganten, pa čudovito skromen in ponižen, do skrajnosti popustljiv, vendar trdo neodjenljiv pri načelnih vprašanjih. Dalje je bil strasten, a se je znal vedno obvladati, neutrudljivo podjeten in potrpežljiv brez primere, znal je biti zaupljiv in hkrati rezerviran. Ponižal se je, šel na Dunaj in rešil iz ječe komunisto Borisa Kidriča, ki ga je poplačal s smrtno obsodbo.

Pater dr. Anton Prešeren, vizitator za slovanske jezuite v Rimu, je takole označil Ehrlich: »Ves je živel za akademsko mladino kot profesor, predvsem pa kot duhovnik. Od jutra, ko je za svoje akademike bral sv. mašo v Cirilovem domu (ki ga je on ustanovil), pa ves dan pri predavanjih, razgovorih, intervencijah do poznega večera, ko je z akademiki pred sliko višarske Matere božje molil rožni venec, je živel, delal, molil, vsega se žrtvoval za duše. Pa ni skrbel samo za akademike. Kjer koli je videl potrebo, je pomagal in delil bogate zaklade svoje z Bogom združene duše«. Skrbel je za reveže na ljubljanskem Gradu, za služkinje, delal za misijone. Ustanovil je Družbo za širjenje vere, Duhovniško misijonsko zvezo, Družbo sv. apostola Petra za vzgojo domače duhovščine, odprl Misijonsko pisarno v Ljubljani.

Znano je Ehrlichovo »višarsko slovenstvo«, ki ga je razodel poleti 1933 akademski mladini ob kresu na Sv. Višarjah. Rekel je: »Ni naključje, da smo se zbrali prav tukaj, marveč je to božja volja. Božja volja nam tukaj, na Sv. Višarjah razodeva, kaj je naloga Slovencev na zemlji, kjer živimo. Ob temeljih te svete gore se stikajo tri poglavitna evropska plemena. Njihovi valovi, prihajajoči od juga, severa in vzhoda, bi udarili skupaj prav tu. Romani, Germani in Slovani bi prav tukaj skušali riniti drug drugemu mejnike nazaj. A naši očetje so bili modrejši od vojskovodij in politikov. Namesto mejnika so postavili na ta otok med tremi narodi cerkev. To je edini mejnik v Evropi, ki ne loči, temveč združuje. V višarski cerkvi molimo vsi eno, čeprav v treh jeziki. Danes je tak mejnik vsa naša domovina. Slovenija mora biti mejnik, ki druži in veže jug s severom in vzhod z zahodom. To nalogo bo mogla Slovenija izpolnjevati samo v svobodi«.

Ob višarskem slovenstvu, v katerem je Ehrlich predvideval samostojno slovensko državo, je septembra 1941 izdelal načrt »Intermarium«, po katerem bi bili povezani vsi narodi srednje Evrope, torej med zahodnim svetom in železno zaveso na vzhodu. To naj bi bila zveza držav, ki bi ustvarila v sredini Evrope samostojen blok, organiziran tako, kot je organiziran angleški Commonwealth. Razmere so bile takšne, da te zamisli ni bilo mogoče uresničiti, dala pa je zamisel, da je treba urediti Evropo v federativnem smislu, kar se dela zdaj v Strasbourgju za evropsko unijo.

Dolgo je bil predsednik Intermariuma Slovenec dr. Miha Krek, tajnik pa dr. Ciril Žebot.

O veličini in pomenu dr. Ehrlicha je zapisal Janez Gostinčar naslednje: »Veliko je storil dr. Ehrlich za slovenstvo, za študente, za reveže, za pogane, vendar stopa vse to v ozadje pred bleskom in lepoto njegovega življenja in značaja. Krona njegovega delovanja je zgled življenja po božji volji, zgled, ki bolj prepričuje in dokazuje kot vse pridige, vsi nauki, zgled, kako bi morali živeti pravi krščanski inteligenti. Kakor je učil, tako je tudi živel. V tem je njegova veličina«.

Urednik je zapisal, da ni hotel sestaviti slavospeva Ehrlichu, vendar pa so vsi sestavki zelo pozitivni, kar je razumljivo; bil je izreden človek, imel je silen vpliv na akademsko mladino, njegova nasilna smrt je pretresla večino Slovencev. In ti članki so bili napisani ob raznih obletnicah in spominskih dnevih. Proti tem pozitivnim ocenam se je oglašil samo Čop v pismu Čuješu dec. 1966. Njegovemu pismu so mnogi ugovarjali.

Tako izstopa iz knjige dr. Ehrlich tak, kot je hodil do smrti po Ljubljani, pokončno in s staro pelerino, posamezni avtorji pa so razgrnili še njegovo duševnost in značaj. Šele pri obdukciji je prišlo na dan, da je nosil spokorniški pas, v nočni omarici pa so našli bič. Kljub temu samozatajevanju in trpinčenju pa je bil vedno dobro razpoložen in garal od zore do mraka.

Najdaljšo razpravo za knjigo je pripravil leta 1972 prof. Pavle Verbic, ki je opisal slovenske politične, kulturne, idejne in gospodarske razmere v Jugoslaviji od Ehrlichovega nastopa v letu 1922 do njegove smrti. Razprava je temeljita, podana z velikim poznanjem razmer in podprta z zgodovinskimi dokumenti. Tu je zelo pregledno prikazano važno obdobje slovenske zgodovine.

Na koncu knjige je Bibliografija Ehrlichovih spisov in spisov o Ehrlichu. Knjiga je ilustrirana s fotografijami, ki dopolnjujejo besedilo.

Boris Pangerc: Majenca

Pri Prešernovi družbi v Ljubljani je izšla nova prozna knjiga zamejskega pesnika in pripovednika Borisa Pangerc iz Doline pri Trstu z naslovom **Majenca**. Majenca je v Dolini »čarobna beseda« in v uvodni besedi jo pisatelj takole pojasnjuje: »Majenca je več kot praznik in praznik je več kot običaj. Majenca je Dolina in Dolina je majenca. Dolinčani nosijo to sladko prekletstvo v dedni zasnovi. Majenca jim je zapisana v krvi in nihče je ne more izžgati iz sebe, ker je oddavna zažeta v naravo vaščanov in vasi.«

Majenca je prastar vaški običaj, ko postavijo vsako leto na glavnem trgu (Na Gorici) prvo nedeljo v maju visok mlaj s starimi narodopisnimi običaji. Kdaj se je začel ta običaj, ni znano, domnevajo, da sega v poganske obrede praznovanja pomladi in mladosti. Sčasoma je dobilo praznovanje narodnoobrambni pomen, danes ni več tako ostre razmejitve, ohranja pa se slovenski značaj vasi.

Majenco so v preteklosti prirejali dolinski fantje, tako imenovana »fantovska«, v katero so vstopili s 15 letom, zapustili pa so jo navadno s poroko. Od 1965 sodelujejo tudi dekleta, imenovana »dekliška«. Odbor vodi predsednik fan-

tovske in predstavnica dekliške. Vsako leto izvolijo od 8 do 10 parov parterjev in parterc, ki so stari 19 in 16 let ter imajo stalno nošo: fantje temno modre hlače in belo srajco, dekleta temno modra krila in bele bluže.

Pangerc je opisal majenco večplastno: kot pisatelj je realistično predstavil Dolino z njenimi vaškimi značilnostmi, s polji, travniki in gozdovi z njihovimi domačimi imeni. V začetku maja v Dolini vse zeleni, cvete in diši in pisatelj je znal prenesti to cvetenje in dehtenje v knjigo, da je sveža in sočna. Poustvaril je vrsto Dolinčanov, mlajših in starejših, da pred nami živijo. Opisal je majenco od začetka do konca, z običaji in navadami, s pripravami in delom samim, ki je naporno in odgovorno, s prireditvami, petjem, plesom in zabavami, zlasti mladine in številnih gostov. Čeprav je prikazal vse značilnosti, se ni spuščal v narodopisne nadrobnosti, ki bi bile pripoved otežile in zgodbo razvlekale.

Avtor je na vse dogajanje veliko gledal skozi dušo najmlajšega člana fantovske Tadeja, ki so ga šele to leto sprejeli v fantovsko in mu naložili nalogo, da skrbi za zajčevino, iz katere spletejo venca za na mlaj. Tadej je bil »v devetih nebesih«: »Ura je tekla dalje, a Tadej je komaj še slišal kakšno besedo. Lastne misli so ga odplavile na poseben otok, kjer je maj že visoko molel pod nebo in so kranci na njem viseli težki in bleščéči se od rumenih cvetov najlepše brnistre, ki jo je sam po vejicah odbiral in zlagal na kupe, da bi pripeli na obroč najbolj bujno in najbolj razbohoteno.«

OCENE

KNJIGE

Jože Velikonja in Rado L. Lenček: Kdo je kdo

Pred kratkim je prišla iz ZDA 126 strani debela v angleščini napisana knjiga **Who's Who of slovene descent in the United States**, to je: Kdo je kdo slovenskega izvora v Združenih državah. Pripravila in izdala sta jo Jože (Joseph) Velikonja in Rado L. Lenček (Lencek), prvi uči na washingtonski univerzi v mestu Seattle, drugi na columbijski univerzi v New Yorku. Knjiga je torej biografski leksikon, po abecedi urejeni življenjepisni slovenskih mož in žen, ki so se rodili v Ameriki ali se preselili tja in se tam uveljavili.

V uvodu pojasnjujeta avtorja kriterije, ki so ju vodili pri delu. V prvi vrsti je šlo za strokovnost, za važnost in tehtnost dosežkov in prispevkov, ki so jih posamezniki slovenskega rodu prispevali k ameriškemu in slovensko-ameriškemu življenju v ZDA. Zato sta se usta-

vila pri akademsko izobraženih ljudeh, pri tistih, ki imajo eno ali več univerzitetnih študijev. Ti navadno delajo na univerzah, raziskujejo in pišejo, o čemer najlepše pričata avtorja te knjige, Velikonja in Lenček, ki imata vrsto znanstvenih publikacij, s katerimi sta se uveljavila v ZDA in po svetu.

Morda je bilo še najlažje poiskati univerzitetne profesorje, ker jih je Velikonja že dvakrat predstavil: **Slovenski profesorji na ameriških univerzah in college-ih**, Carbondale 1960 in 1962. Potem sta poiskala naslove še drugih pomembnih Slovencev v ZDA, vsega 500 oseb in jim pisala. Od teh jih je odgovorilo in poslalo zaprosene podatke 200. In teh 200 sta obdelala v knjigi. 300 jih ni odgovorilo in bosta ponovno poskušala dobiti podatke, saj sta pri tej knjigi zapisala, da je »Prva poskusna izdaja« — preliminarna. Nekaj imen sta našla v različnih virih, imata pa še nekaj sto imen, s katerimi nista mogla stopiti v stik, ker nimata njihovih sedanjih naslovov. Zato načrtujeta dopolnjeno in bogatejšo izdajo, ko bosta dobila manjkajoče podatke.

Značilno je, da je toliko Slovencev na ameriških univerzah, kjer so si pridobili ugledne položaje. Čeprav so se

Odsej je bil Tadej povsod, naj je bil potreben ali ne, čeprav se je moral izmikati materi, ki je pazila nanj. Marsikaj je videl, slišal, doživel in pisatelj je z njim poživil pripovedovanje. Ob Tadeju je še cela skupina deklic in dečkov, ki po svoje sodelujejo pri majenci, ji dajejo zagon ter so jamstvo, da majenca v Dolini ne bo zamrla.

Natančno po običaju je opisal Pangerc vse stopnje priprav na majenco: prošnje za dovoljenje na oblasti, postavljanje stojnic za hrano in pijačo, največ skrbi in naporov pa povzročata maj sam. Fantje so morali v soboto zvečer ukrasti najlepšo češnjo in jo pripeljati in prinesiti na trg. Češnjo je šlo po sreči, čeprav so se morali mučiti, da so jo spravili na pot, ker je bila ograja preozka. Na trgu jo cepijo na lentjeno, borovčevo deblo, jo okrasijo s pomarančami, limonami in zastavicami in dvignejo.

Na majenci nastopajo v kulturnem programu orkestri, umetniške, pevске, folklorne in plesne skupine. Na majenci je nastopil tudi ljubljanski kantavtor Andrej Šifrer in govoril v pristni ljubljansčini.

V Majenci je Pangerc na 107 straneh opisal navade ob majenci v Dolini z realistično natančnostjo, vendar tako živo in nazorno, da je knjiga leposlovno delo in ne kak narodopisni zapis ali študija. Pripovedovanje je živahno in nazorno, v knjigi živijo ljudje in narava, tudi jezik je živ in nazoren.

Spremembo besedo je napisala Anarozha Slavec, ki je prikazala zgodovino in pomen majence. V knjigi je tudi 27 barvnih fotografij različnih prizorov iz majnice. Na koncu je še Besednjak narečnih izrazov in pojmov.

rodili že v ZDA, so ohranili slovensko resnost, vztrajnost in delavnost, ki so potrebne za znanstveno delo na univerzah. Tu je treba dolgo in trdo delati, preden se pokažejo uspehi. Večini teh univerzitetnih profesorjev so omogočili študij starši, ki so se po zadnji vojni preselili v Ameriko.

Več slovenskih mož in žena se je posvetilo zdravniškemu poklicu in raziskavam v njem. V knjigi so opisani zdravniki raziskovalci in univerzitetni profesorji, ne navadni zdravniki. Tako je npr. zdravnica dr. Marija Bevčar, poročena Bernik iz okolice Anhovega, odkrila neki »encim«, ki razkrajata krvne strdke pri pljučni emboliji, infarktu, trombozi itd. Ta encim na široko uporabljajo v praktični medicini. Odkrila pa je tudi »proencim«, ki ga še preizkušajo in bi mogel biti učinkovit proti trombozi in celo proti širjenju raka. Prof. Janez Grum iz Ljubljane ima v Milwaukeeju tri sinove zdravnike, vsi trije so specialisti in raziskovalci.

Nekaj je še drugih poklicev, samih visokih strokovnjakov, ki delajo v državni ali pokrajinski upravi. Nista pa opisala trgovcev, tovarnarjev in drugih gospodarskih uspešnežev, ki jih gotovo ne manjka med slovenskimi rojaki v ZDA.

Velikonja in Lenček sta torej opisala 200 slovenskih mož in žena v ZDA. Malo manj kot polovica se jih je rodilo v Sloveniji, vendar so skoraj vsi izpopolnili študij v ZDA: ali jim niso priznali diplome, ali pa so hoteli razširiti svoje študijsko področje. Tako so se lahko popolnoma vključili v ameriško življenje.

Primorskih Slovencev je v knjigi dvajset in zastopajo različne poklice: Bogdan Grom iz Devinščine pri Proseku je slikar, slikarka je tudi Bibi Lenček iz Gorice, profesorji so Lena Lenček, Boleslav Povšič, Antony Ravnik, Hilary Rolih, Vladimir Rus, Eva Zabric, Karel Bonutti, Catelina Grintal De Bajuk, Stanislav Zimic. So pa tudi zdravniki, lekarnarji, zobozdravniki itd.

Življenjepisi so sestavljeni po istem vzorcu — kakor vsi leksikoni. Ime in priimek, rojstni datum in kraj, izobrazba (education), poklicna kariera, bibliografija, domači naslov. Pri domačem naslovu je tudi telefonska številka.

Knjiga je sestavljena na kompjuter, jasno in pregledno. Na koncu je bibliografija, slovenska in ameriška, ki je številna in bogata.

Toliko se govori o tretji slovenski univerzi, ne da bi poznali ljudi, ki bi jo lahko sestavljali. Velikonjeva in Lenčkova knjiga je nujni pripomoček za poznanje slovenskih izobražencev v ZDA. Take knjige bi bilo treba sestaviti še za Kanado, Argentino, Avstralijo in evropske države, da bi zajeli vse izobražence slovenskega rodu po svetu.

Martin Jevnikar

Pesnikov nokturmo

Že zaradi zmerne cene se splača vedeti, kaj predstavlja 42. zvezek Družinskih večernic, ki je izšel pri Mohorjevi družbi v Celovcu. Za tisk so izbrali **Pesnikov nokturmo** pisateljice Mimi Malenškove. Vrhunec svojega pisateljskega opusa je sicer Malenškova dosegla še pred desetletji, ko je zaslovela z življenjepisnimi romani o Trubarju, Jakobu Gallusu, škofu Hrenu, nadalje je opisala Ketteja in Murna v Pojočih labodih; se poglobila v zgodovinsko preteklost naših krajev s pripovedjo Noriška rapsodija in je s klasično zasnovno obširnih romanov obogatila slovensko pripovedništvo. Na ženski strani neba je najmarljivejša besedna umetnica, ker pa jo odlikuje skromnost in ne vznepa pozornosti z izzivanjem ali teatralnostjo, ni v ospredju kot marsikatera

manj plodna in tudi manj nadarjena osebnost.

V zadnjih letih se je lotila zahtevnega dela: Prešernovega življenja. Knjigo je nasloвила **Pesnikov nokturmo**. V tem romanu nam Malenškova opisuje manj znano in bolj vsakdanjo resničnost velikega poeta: skrb za otroke, pretres odnosov do Ane Jelovškove, žalost za materjo, od katere je bil zaradi službenih dolžnosti ločen, usodne smrti nenadomestljivih prijateljev, neprijetno pričkanje s sestro Katro, spletkarjenje obogatelih nemškutarjev, med katerimi je bila tudi Julijina družina in mučno razmišljanje o brezizhodnih situacijah, v katere je pesnika vrglo življenje. Pisateljica ob vsem tem ne poudarja Prešernove samozavestnosti, ampak njegove zablode. Njegovo kesanje.

Če primerjamo **Pesnikov nokturmo** z Romanom o Prešernu Ilke Vaštetove, nam bo takoj jasno, da je Vaštetova poudarjala pesnikov veseli značaj, razgibanost in vedrino Prešernovih prijateljev, Malenškova pa prikazuje turobnost razmer, zlasti tistih, ki so pesniku pospeševale poslednje ure. Med biografskimi romani o Prešernu je vsekakor pomemben Ernestinin, nekateri pa še bolj cenijo Slodnjakovega. Jasno je, da se o najbolj znanem slovenskem geniju pretakajo reke črnila vsako leto, zato je težko povedati o Prešernu kaj novega ali celo zanimivejšega od tistega, kar je bilo že napisano. Malenškova se je pogumno lotila nove zasnovne — poslednjega pesnikovega razmišljanja o bistvu življenja. Najbolj se ji je pri tem posrečila podoba minljivosti, občutek za človeške zmote, jok plemenite osebnosti nad samim seboj, predvsem pa nad usodnostjo in neizbežnostjo zemeljskih zmot. Pesnik točno ve, kakor nam ga interpretira Malenškova, da nikakor ne more spremeniti razmer, čeprav sta hotela s Čopom spremeniti odnos slovenskega naroda do poezije. Ljubljana, v kateri je nastajala vrhunska literatura, je bila le dolga vas (na strani 194, zadnji odstavek): »... No, Dunaj je pač prestolnica, svetovljansko mesto, Ljubljana pa je samo dolga vas. Tu bi bili Byrona zaradi njegovega pohujšljivega življenja izobčili, sploh pa je dvomljivo, če bi lahko odšepal iz Ljubljane s celo kožo, če bi bil tu tako užalil meščansko krepost, kakor jo je v Londonu...«

V Prešernovi poslednji noči se pretakajo tudi misli o njegovih prijateljih, posebno lep je portret Andreja Smole-

ta ter njegov svetovljanski vpliv na Prešerna. Ta element je bil večkrat zane-marjen, kot bi ne šlo za bistven pogled v prihodnost. Menim, da je sprememba življenjskega stila odločilno vplivala na umetniško snovanje našega velikega pesnika, saj bi se sicer ustavil pri romancah in baladah, ob prijateljih, ki so razmislili, kaj je široki svet in literatura v njem, pa si je Prešeren moral zadajati višje cilje. Res mu je bil pri rasti umetnin vedno porok njegov talent, a celoten splet okoliščin ni zanemarljiv.

Pisateljica Malenškova bi v slovenski književni kritiki lahko razjasnila marsikatero uganko, zlasti tisto, zakaj naša literatura ni tako evropsko znana kot marsikatera manj bogata in manj odprta do tujih, celo mejnih svetov. Prav gotovo bi znala dokazati v teorije zaverovanim teoretikom, da mora biti daljša proza za izvoz razumljiva in izvirna.

Irena Žerjal

Andrej Šuster Drabósnjak: Zbrana duhovniška besedila, 2. zv.

Andrej Šuster Drabósnjak je bil koroški bukovnik, pesnik in ljudski dramatik, doma na Drabósinjah blizu Vrbe ob Vrbskem jezeru, kjer se je rodil 6. maja 1768, umrl pa je pri svojem sinu 22. dec. 1825 na Umbaru. Znal je pisati slov. in nem. Pisal je pesmi, jih sam tiskal in prodajal, po vsej Koroški pa se je uveljavil s svojimi ljudskimi igrami, ki jih je posnel po svetopisemskih motivih, npr.: **Pasijon** ali Komedija od celiga grenkiga terpenja in smerti Jezusa Kristusa, našiga ljubiga Gospoda, 1818; **Marijin pasjon**, 1811; **Pastirska** ali Božična igra, poznana iz prepisa iz 1814; **Igra od zgubleniga sina**, poznana po prepisu iz 1877. Igra je najbolj znana, večkrat so jo priredili, skrčili, tiskali in igrali po vsej Sloveniji.

Mohorjeva družba v Celovcu in Krščanska kulturna zveza prav tam sta začeli izdajati Andreja Šusterja-Drabósnjaka **Zbrana bukovniška dela** v izvirniku in v prečrkovani priredbi ter v veliki knjižni obliki.

Druga knjiga je izšla pred kratkim in v njej sta **Pastirska igra** in **Izgubljeni sin**. Priredila in oblikovala ju je in jima napisala spremno besedo Herta Maurer-Lausegger. Dodala je uredniške pri-

pombe, slovarček izposojenih in nekaterih narečnih besed, v Prilogi pa so Napevi pastirskih pesmi po Cziganovem zapisu in Faksimile odlomkov iz rokopisov.

Gre za izrazito znanstveno delo, ki je zgrajeno po vseh strokovnih pravilih in podprto z raziskavami in opombami, pri čemer so sodelovali priznani strokovnjaki od Franceta Kotnika, Nika Kureta, Pavleta Zablatnika in psihologa in grafologa dr. Antona Trstenjaka, do nemških strokovnjakov Kretzenbacherja in Lauseggerjeve Herte, ki je spregovorila o Marijinem pasijonu v celovškem Mladju 1990.

Ohranila se ni nobena Drabósnjakova igra v njegovem osebnem zapisu, vse so v prepisih. Pasijonska igra ima devet različnih prepisov. Izgubljeni sin pa tri. Pri nekaterih je Drabósnjakov osebni podpis, kar se zdi strokovnjakom potrdilo, da jih je avtor pregledal, narekoval ali samo odobril ali avtentificiral. Vsi rokopisi niso enaki, besedila so prilagajali odrskim potrebam in se odmikali od dialektične podobe proti knjižnemu jeziku. V tej knjigi sta objavljena rokopisa z Drabósnjakovim podpisom. Našla sta ju 1956 v župnišču na Kostanjah Niko Kuret in Pavle Zablatnik z drugimi rokopisi in se zdaj hranita v Koroški študijski knjižnici »Franc Sušnik« v Ravnah.

Obe igri vsebujeta vse elemente ljudskega slovstva: enostavni sta v izrazu, ki je tedanja ljudska govorica okrog Vrbskega jezeta, opirata se na ustaljene izrazne oblike, nastopajo tipi v stalnih prizorih, eni izrazito dobri, drugi hudobni, pokvarjeni in surovi v govorjenju in obnašanju.

Pastirska igra, imenovana tudi Božična igra, se začneja z Angelovim oznanjenjem Mariji, z Jožefovo zmedo, sledi zapoved cesarja Avgusta, iskanje prenočišča, motiv pastircev ob hlevčku, obisk treh kraljev, beg v Egipt, nastop apokrifnega morilca, pomor nedolžnih otrok. Svetopisemska zgodba je prepletena z vložki z vsakdanjo tematiko, ki je poznana iz božičnih koléd: potepuh, skopi gostilničar, pastir, ki šiva, petje pastirjev itd.

Izgubljeni sin se začneja s sinovim odhodom od doma, nadaljuje z razuzdanim življenjem v tujini, nastopita hudič in angel, domotožje po očetovi hiši, kesanje in vrnitev domov. Drama je zgrajena v baročnem smislu, znana svetopisemska motivika se prepleta z realističnimi posvetnimi prizori v zapepljenem gostilniškem okolju: vlačuga, goljufija, kraja denarja itd.

Drabósnjakovi igri sta urejeni po zgledu renesančne verske drame. V igro uvaja Parolikus z verzificiranim prologom, ki vsebuje strnjeno napoved vsebine in uprizoritvene napotke.

Znano je, da so bile tedaj podobne nemške igre, toda vse primerjave Drabósnjakovih besedil z nemškimi dokazujejo, da se je koroški dramatik sicer opiral na nemške predloge, ni jih pa prevajal ali sužensko posnema. Dokazal je veliko originalnost, močnejše je poudarjen posvetni element, zlasti pastirski stan in gostilniško okolje, s tem vred pa tudi komedijanstvo. Kljub nabožni vsebini je v obeh igrah veliko smeja, včasih tudi robotih prizorov. Realistični prizori iz kmečkega vsakdanjega življenja so opravičljivi, ker je Drabósnjak namenil svoji igri koroškemu podeželskemu občinstvu. Da sta bili igri priljubljeni, dokazujejo številni prepisi in uprizoritve.

Martin Jevnikar

RAZSTAVE

Dve razstavi v Trstu: Demetrij Cej in Živko Marušič

Demetrij Cej v Galeriji Tržaške knjižarne. S to razstavo, ki je 122. po vrsti, se galerija poslavlja od sezone in gre na počitnice. Razstava prikazuje Cejeva novejša dela, nekako od leta 1989 dalje. Skupna poteza razstavljenih slik je težnja po izražanju umetnikovega odnosa do sveta, ki se duši in ugonablja zaradi človekove nepredvidnosti in nerazsodnosti. Ekologija je danes ena najpopularnejših besed, vsi govorimo o njej, vsi se trudimo, da bi dokazali lastno ekološkost, celo maturante je letos ministrstvo prisililo, da pišejo o njej. Res je, današnja parola, parola, ki je zamenjala veliko drugih, visokodonečih in glasnih, je ekologija. Smo pod pritiskom te dobe postavili Cejeva dela v zvezo z ekologijo? Seveda ne gre samo za slikarski angažma s kako populistično primesjo. Gre tudi za posebno lirično čutenje, ki se izraža v jasnih modrinah nekoga ne več možnega neba. Gre tudi za scenografsko pojmovanje slike, v kateri je zgradba do potankosti domišljena. Gre tudi za svojevrsten humor (npr. pri sliki z vgrajenim stolom), ki poudarja umetnikovo zdravo distanco do obravnavane tematike. Slikarstvo, kot vsa-

ka prava umetniška dejavnost, zaživi le takrat, ko je do neke mere opredeljiva in razumsko razložljiva, a hkrati čutenjsko dojemljiva. Umetnost je treba razumeti in občutiti, naj gre za naš ali za pretekli čas, za droben kipec ali gotoko katedralo.

Cejeva dela skušajo ustrezati ali se navdihujejo ob teh dveh ustvarjalnih načelih, vtis pa imam, da se v končnem izdelku nista omenjeni načeli spojili. Kot bi šlo za ločenost med sporočilom in čutnim nabojem, ki bi nas moralo prevzeti. Racionalnost prevladuje nad domišljijo, pa ne samo to, nekoliko jo tudi izpodjeda in ji jemlje veljave.

Kaže, da je Cejeva primarna skrb povednost, zato slikarsko polje tehtno ureja, vse je do kraja premišljeno in funkcionalno, istočasno pa bi rad posegel po pridihu lepega, preprosto lepega.

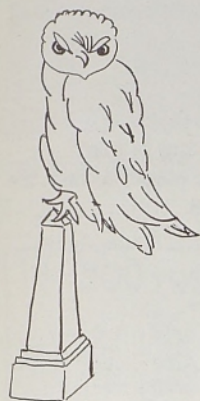
To je seveda eno izmed možnih opažanj in smo si ga upali izreči zato, ker gre pri Cejevi slikarski podobi za poudarjeno sporočilnost in stopanje v stik z gledalcem. Tak je torej naš odziv.

Živko Marušič v Torbandeni in v gledališču Miela. Marušičeve slike prepoznaš takoj: velik format, žive barve, prepolno slikarsko polje in navidezni realistični pristop, kot ga je vnesla v slikarstvo nova podoba. Težko je dodati kaj novega Marušičevi predstavitvi, kot smo jo prebrali v katalogu k razstavi v koprski Meduzi izpod peresa Andreja Medveda. Takrat, bilo je januarja 1990, je kritik poudaril Marušičevo pojmovanje perspektive, njegovo intimno slikarstvo, osebno mitologijo, pomnoženost polja v odnosu s figuro in pomembnost barve. Podčrtal je Marušičevo kreativno

Slovenska družina
ima na mizi
mladiko

metodo, ki je proizvod fantazije in se ne podreja nobeni retoriki. Tudi ob teh slikah odkrivamo resničnost kritikovih trditvev. Zakaj Marušič vzbuja pozornost? Ker je svojstven, ker je izrazno močan, ker je odločen in zato prepričljiv, navidezno preprost, v resnici pa večplasten. Ker je svež in nov, nenavaden, in vendar dojemljiv. In še bi naštevali...

Magda Jevnikar

AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

Senzacionalno odkritje

Mlado slovensko državo, nad katero se še ni izpuhtela lanska bojna slava, je pretreslo odkritje, ki mu po senzacionalnosti ni para: Slovenci so se bojevali pred Trojo, kakšnih dvanajst stoletij pred Kristusom! Kranjski Janezi pred tisto Trojo, ki jo je pred skoraj tri tisoč leti opeval Homer? Tako je! Isti Slovenci, ki so se doslej bojevali pod Janšo, Titom, Rupnikom, grofom Turjaškim in drugimi tja do venetskih vojvod, so se junaško odrezali tudi pred daljno Trojo, tam na robu današnje Turčije. Novica vseh novic!

Sicer pa o sami besedi *Troja* ni vredno zgubljati besed, odkod je prišla. Ko da Slovenci nimamo *Trojan*, ki jih pozna vsak avtomobilist, ki se je kdaj peljal iz Ljubljane v Maribor in se vrh znanega klanca oddahnil v gostilni, znameniti po svojih krofih! Prav tako reka, ki teče pod Trojo. *Skamander*, za polovico besede ni tako strašno oddaljena od slovenskega *Skamavca*, vasice tam na Dolenjskem v bližini Kureščka. Gora *Ida* nad Trojo pa je *Ida* in amen, kakor je v Istri *Lucija* in amen. In *Helespont*, morje tam v globini? Dovolj si je zamisliti kranjskega Janeza, ki je z vrha pogledal tja dol in vzhičen od lepega prizora vzkliknil *Sprabolt!* Sprevržeš nekaj črk, pa imaš *Helespont*, ves v sinjini in soncu.

To, kar se tiče prizorišča trojanske vojne. Kaj še, če gremo h glavnim junakom tistih bitk s konji in sulicami! Vzemite vrhovnega poveljnika Agamemnona. Najdena je bila hetitska transkripcija njegovega imena: Agamenebon. Slovenski venetolog je besedo čudovito razložil. Slovenski poveljnik tam pred Trojo je zagledal Trojanca, ki je uperil puščico proti njemu, pa je rekel *Aha, me ne bo!* Njegov brat, poveljnik Menelaj pa ima v slovenščini bratskih rim, kolikor hočete: Podržaj, Škerlavaj, Favaj. Slavní brzogni *Ahil*, največji med

junaki tam? Spremenite dva vokala, pa imate *Ohol!* Kako ne bi bil, z vsemi svojimi junaštvi! *Ajas*, junak med junaki, pa je na poziv, da bi se vdal v nekem dvoboju, rekel ponosno »A jaz?« dvignil skalo in jo zalučal v nasprotnika.

Imate še kakšen dvom, kdo se je skrival pod tistimi navideznimi grškimi imeni? Mar slavní *Odisej* ne zveni čisto po naše kot kakšen *Jernej* ali *Foltej*? In *Helena*, kraljica? Že naš pesnik Koseški, ko je pred več kot sto leti prevajal Homerja, jo je ljubko imenoval *Helenco!* S pesniško prodornostjo jo je začutil kot našo: kot da je doma iz Mačkovelj.

Je to vse?

Neki lingvist, ki se zaenkrat še noče razkriti, sega še više: na sam Olimp! A naj vam odkrijemo njegovo raziskovanje: samim olimpskim bogovom gre pod kožo, prepričan, da bo tudi v njih odkril kranjske Janeze in Micke. Vprašali smo ga za intervju za *Čuka*... pa se ni hotel odzvati. A postrani smo nekaj le zvedeli: da je vsaj v eni od tistih boginj odkril našo Micko. Ne v katerikoli: v sami ženi poglavarja bogov Zevsa! Tista ponosna *Hera* dejansko ni bila nič drugega kot kranjska *Jera*. Pa je neki Španec, ki je bil tam, rekel po svoji izgovarjavi *Hera* — j se v španščini bere h — in pošpanjolil tisto nedvoumno Kranjico.

To je samo predokus odkritij, ki še pridejo. Odveč je poudariti, koliko takšne znanstvene pridobitve prispevajo k samozavesti mlade slovenske države, kakor poudarja tudi torontski časopis *Slovenska država*, ki je slovensko trojansko slavo razglasil *urbi et orbi*.

Čudovito bi bilo, ko bi ta odkritja potrdila tudi kakšna materialna najdba, recimo ostanki kakšnega kozolca, tam nad Bosforom.

ČUK - Press

Bazovica, 12. julija

Ob koncu partizanskega shoda so udeleženci soglasno sprejeli resolucijo, ki odgovorne poziva na ustanovitev posebnega sklada, ki bi se imenoval:

SKLAD »MITJA RIBIČIČ« ZA REŠEVANJE EKOLOŠKIH PROBLEMOV.

Sklad naj bi se prvenstveno ukvarjal z ekološko sanacijo kraških jam in brezen.

TRST, V NAJBOLJ VROČEM POLETJU

Slovenskemu časnikarju tržaškega radia so za posebne zasluge pri širjenju novinarskega jezika podelili *honorarno meščanstvo*...

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

»Kaj pravite, gospod doktor, bom mogla pokazati spričevalo svojemu očetu? Je srčni bolnik!«

»Ali vidite tistole vrano tamle na drevesu?« sprašuje očesni zdravnik pacienta.

»Seveda jo vidim, čisto natančno jo vidim,« hitro odgovori pacient.

»Aha, torej ste daljnovidni. Jaz je namreč ne vidim.«

—o—

— Zakaj si ti v zaporu?

— Iz gostilne sem šel naravnost v avto... Pa ti?

— Jaz sem šel pa z avtom naravnost v gostilno.

—o—

»Česa se vi mornarji na odprtem morju najbolj bojite?« sprašuje nervozni potnik.

»Neumnih vprašanj.«

Brez besed

— Kam si se pa zagledala, da imaš solzne oči?

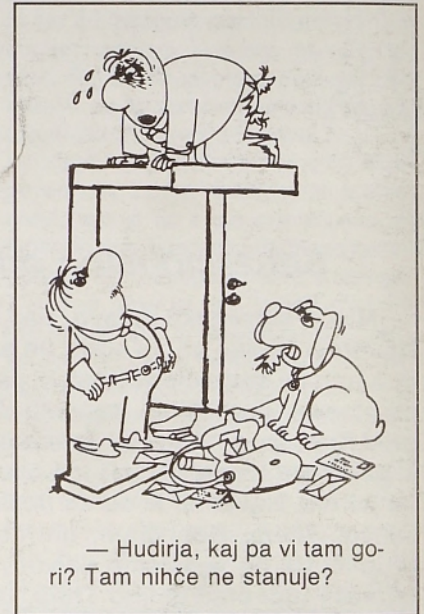
— V svetlo prihodnost.

—o—

— Ali je Marta bolna?

— Ne. Zakaj pa naj bi bila?

— Že cel mesec nisem slišala, da bi se s kom zaročila.

— Hudirja, kaj pa vi tam gor? Tam nihče ne stanuje?

LISTNICA UPRAVE

PODPORNO NAROČNINO SO NAKAZALI:

Dr. Dimitrij Bregant, Anglija 60.000 lir; Franc Porovne, Kanada 60.000 lir; Cveto Ukmar, Trst 50.000 lir; Tine Velikonja, Ljubljana 75.300 lir; Mara Cerar Hull, ZDA 55.000 lir; Tatjana Rejec Srebot, Ljubljana 50.000 lir; Anda Peterlin, Kamnik 40.000 lir; Dario Zlobec, Trst 50.000 lir.

DAROVİ V TISKOVI SKLAD:

Marica Škrbec - Hutchison, Kanada 8.000 lir; Martina Legiša, Mavhinje - namesto cvetja na grob dr. Franca Mijača 50.000 lir; Angela Mijač, Trst - v spomin sina Franca 50.000 lir; Ljubka Šorli, Gorica 270.000 lir; Frida Širca, Nabrežina 5.000 lir.

Uradi na upravi Mladike so odprti vsak dan od ponedeljka do petka od 9.00 do 13.00. Telefon 370846 - Fax 633307.

Od obrtniških izkušenj v trgovinsko dejavnost

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38
Telefon 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91
Telefon 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!